

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Monika Brhláčová

**Mediální stereotypizace a nálepkování
zdravotně postižených v českých médiích
a jejich dopad na publikum**

Diplomová práce

Praha 2016

Autor práce: **Monika Brhláčová**

Vedoucí práce: **PhDr. Alice Němcová Tejkalová, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2016**

Bibliografický záznam

BRLÁČOVÁ, Monika. *Mediální stereotypizace a nálepkování zdravotně postižených v českých médiích a jejich dopad na publikum*. Praha, 2016. 97 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Alice Němcová Tejkalová, Ph.D.

Abstrakt

Tématem mé diplomové práce je mediální stereotypizace handicapovaných v českém zpravodajském tisku a její dopad na publikum. Toto téma vychází z předchozích poznatků ohledně opakujících se stereotypních představ a rámců o handicapovaných a to nejen ve zpravodajských médiích. Zároveň se také v tisku objevují opakující se nálepky a to jak negativní tak také pozitivní. Práce zkoumá, jestli se tyto jevy objevují i v českých zpravodajských online a tištěných médiích. Pomocí kvalitativní obsahové analýzy byly vyhledávány zmiňované stereotypní prezentace ve sto článcích z vybraných médií. Podmínkou bylo, aby se článek celý zabýval handicapovanými. Konkrétně byly na základě předchozí literatury vyhledávány narativní rámce, stereotypní rámce a nálepky, které by se v textech mohly vyskytovat. Smyslem bylo prokázat, že se rámce objevují i v českých zpravodajských médiích, ale také pokusit se o nalezení nových stereotypních rámců nebo nálepek, které by texty mohly obsahovat. Druhou částí analýzy je ověření skutečnosti, zda veřejnost vnímá tyto stereotypní rámce a nálepky. Tato skutečnost byla analyzována za pomoci online dotazníku. Dotazník obsahoval dvě filtrační otázky, které měly zaručit, že každý daný z respondentů zaznamenal v médiích zprávy o handicapovaných a také, že je pravidelným čtenářem vybraných médií.

Abstract

The presented master thesis deals with the topic of stereotypical presentations of disabled people in Czech newspapers and with its impact on the audience. This topic

build on previous findings regarding repetitive stereotypical images and frames of disabled which were not only studied on newspapers. Simultaneously with those reoccurring frames and images we can also find positive or negative labels which are used in connection with disabled in newspapers. The work examines whether these phenomena occur also in Czech online and printed news.

Using qualitative content analysis phenomena mentioned above were searched in randomly selected one hundred news. Requirement for choosing articles to selection was that the articles content need to be whole about handicapped people. Precisely, based on previous literature the text were analyzed and it was searched for narrative frames, stereotypical frames and labels that could be presented in texts. The purpose of this analysis was not only to demonstrate that those frames or labels are present in Czech newspaper articles but also make an attempt to find new stereotypical frames or labels that those texts may contain. The second part of the analysis is to verify whether the public perceives these stereotypical frames and labels of disabled people presented to them in media. This matter was analyzed using an online questionnaire. The questionnaire included two filter questions, which should have guarantee that each of the respondents noticed reports of disability in media and also that the respondent is a regular reader of media which was selected for research purposes. .

Klíčová slova

Stereotypy, rámcování, nálepkování, kvalitativní obsahová analýza, otevřené kódování, dotazníkové šetření, handicapování, invalidizující jazyk, narativní rámce.

Keywords

Stereotypes, framing, labelling, qualitative content analysis, open coding, questionnaire, handicapped, disabling language, narrative frames.

Rozsah práce: 146 264 znaků včetně mezer

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne
12.5.2016

Monika Brhláčová

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala vedoucí mé práce za přínosné rady a ochotu práci vést a konzultovat PhDr. Alici Němcové Tejkalové, Ph.D. Zároveň bych ráda poděkovala Karolíně Horákové za neocenitelnou pomoc s korekturou textu.

SCIV/1000

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta:

Brhláčová Monika

Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta:

2014/2015

E-mail diplomantky/diplomanta:

Monika.brhlacova@gmail.com

Studijní obor/forma studia:

Mediální studia/Prezenční

Razítko podatelny:

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd

Došlo dne: - 5 -06- 2015 -1-

Cj: 3895 Příloh: Skartování
hosta:

Přiděleno:

Předpokládaný název práce v češtině:

Mediální stereotypizace a nálepkování zdravotně postižených v českých médiích a jejich dopad na publikum

Předpokládaný název práce v angličtině:

Media stereotypization and labeling of people with a disability in Czech media and its impact on the audience

Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013)

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí)

LS 2015/2016

Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků):

Předkládaná práce si klade za cíl prověřit způsoby, jakými jsou v českých zpravodajských médiích prezentováni lidé s handicapem. Jak je téma rámcováno, ale hlavně jaké stereotypy a nálepky jsou jim přidělovány. V souvislosti s tímto tématem se také objevuje stigmatizace.

Analýza zpravodajských médií je však pouze prvním můstkem k hlavnímu cíli práce. A tím je dotazníkové šetření, které se bude snažit zjistit, jestli stereotypizace a nejčastější „nálepky/štítky“ udělované médiu handicapovaným mají šanci uchytit se mezi veřejností.

Práce se nespécializuje pouze na konkrétní média, ale na celkové širší pokrytí českých zpravodajských médií. Stejně tak handicapem je myšlena široká škála postižení například Downův syndrom, poruchy autistického spektra, osoby s tělesným postižením, mozkovou obrnou atd.

Jedním z prvních, který se tomuto tématu věnoval, byl akademik John Clogston z Townsonské Univerzity. Ten provedl šetření o zobrazování handicapovaných nejen v americkém tisku. Pro tuto práci bude ale více důležitá studie Caroline B. Eayrsové a kolektivu (1993), ve které bylo prošetřováno vnímání handicapovaných společností v souvislosti s třemi vybranými „štítky“. Respondenti byli rozděleni na tři skupiny a dotazováni dotazníky.

Tomuto fenoménu také předchází myšlenky z teorie účinků médií a teorie nastolování agendy jako například koncept kultivační teorie, která se zabývá zkoumáním kognitivních účinků masové komunikace na publikum a právě předpokládá, že sledování určitých programů formuje lidské vnímání reality.

Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků):

Hlavním cílem práce bude zjistit, jestli jsou štítky, které používají česká zpravodajská média, používány také veřejností, či jestli o nich společnost má povědomí. Předpokládám, že mediální prezentace tématu s sebou může nést i jisté stereotypy, které by mohly být také užívány veřejností. V rámci těchto předpokladů se mohou projevit také určité postoje, které veřejnost k tématu zaujímá. Také je cílem zjistit, jakým způsobem česká média rámcují fenomén postižení, jaké termíny užívají v souvislosti s tímto tématem a jaké stereotypy můžeme nalézt v mediálních sděleních.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

A) Teoretická část:

1. Mediální stereotypy

Tato kapitola se bude zabývat problematikou mediální stereotypizace a reprezentace reality. Pokusím se se tyto pojmy uchopit a vysvětlit popřípadě na určitých příkladech.

1.1. Teorie nálepkování

K tématu zobrazování handicapovaných médií se také váže teorie nálepkování (Labeling theory), která může také ovlivňovat vnímání reality veřejnosti. Média totiž informují o věcech, které zajímají společnost a samozřejmě také o skupinách, kterým je přidělena určitá nálepka. Samotné označení nevytvářejí, ale mohou pomoci k tomu, aby se ve společnosti rozšířila.

1.2. Stigma

Lidé s handicapem mohou být vystaveni stigmatizaci. Stigmatizace může být přenášena médii a například negativními zprávami.

1.3. Narativní modely zobrazování handicapovaných

Podkapitola se týká tradičních modelů, ve kterých mohou média zobrazovat postižené a které definoval John Clogston.

2. Atributy a rámce

Pro ukotvení práce je neméně důležité definovat také proces rámcování, vysvětlit jakým způsobem v médiích tento problém probíhá.

3. Předchozí výzkum na téma médií a zdravotního postižení

Tato kapitola shrne předchozí výzkum věnovaný této oblasti, představí autory, kteří se daným fenoménem zabývali a představí metody, které ve svých studiích použili.

B) Empirická část:

1. Obsahová analýza

1.1. Design výzkumu

1.2. Výběr vzorku dat

2. Dotazníkové šetření

3. Výsledky

4. Limity práce

5. Diskuze

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období):

Data pro obsahovou analýzu budu vyhledávat v českých zpravodajských médiích. (V databázi zpravodajských médií mediální agentury Newton)

Metody (techniky) zpracování materiálu:

V první části práce bude k zanalyzování dané problematiky použita kvalitativní metoda výzkumu, přesně obsahová analýza médií. (V databázi Newton budu vyhledávat klíčová slova ve zpravodajských médiích a vyhledávat nejčastější štítky/nálepky, které jsou používány ve spojení s handicapovanými. Které budu následně kvantitativně zpracovávat.) V druhé části výzkumu bude použito strukturované dotazníkové šetření. Dotazníky budou obsahovat otevřené i uzavřené otázky. Budou rozesílány online cestou, respondenti budou anonymní, uvádět se bude pouze pohlaví a věk. Bude použita filtrační otázka „Setkali jste se osobně s osobou s nějakým handicapem?“

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

BYRD E. K., ELLIOT T. R. (1988) *Media and disability: A discussion of research* In book: Attitudes toward Persons with Disabilities, Springer, pp. 82-95

Autoři práce rozebírají výzkumné metody analyzování obsahu médií – televizního vysílání a filmu, populární a klasické literatury.

CLOGSTON, J. S. (1994). *Disability coverage in American Newspapers*. In Nelson, J. A. (Ed.) *The Disabled, the Media, and the Information Age*. Westport: Greenwood Press.

Glogston ve své studii analyzoval zobrazování osob se zdravotním postižením v americkém tisku. Analyzoval 16 velkých zpravodajských deníků. V této studii nastínil mediální modely zobrazování handicapovaných.

EAYERS, C., ELLIS, N., & JONES, R. (1993). *Which label? An investigation into the effects of terminology on public perceptions of and attitudes towards people with learning difficulties*. *Disability, Handicap & Society*, 8 no2, pp. 111-127.

Studie zkoumala vliv tří různých „štítků“, které jsou běžně užívány na veřejné vnímání skupin takto označovaných. Tento problém analyzovali pomocí dotazníků, které byly rozdány třem skupinám respondentů. Každý dotazník pro jednu skupinu byl zaměřen na jeden štítek. Dotazníky byly rozděleny zvlášť pro každý „štítek“, aby byly zároveň zjištěny stereotypy, které o tomto „štítku“ existují.

FARNALL, O., Smith, K, A. (1996) *Reactions to People with Disabilities: Personal Contact versus Viewing of Specific Media Portrayals*. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 76: 659-672

Tato práce odhaluje spojitosti mezi osobním kontaktem, sledováním portrétů handicapovaných prezentovaných v televizi a reálnými reakcemi publika. Ve výzkumu byly participantům představeny různé filmy, ve kterých je vykreslena hlavní postava s handicapem. Na základě těchto filmů jim byly podávány dotazníky. Ve výsledku bylo zjištěno, že pozitivní portréty prezentované médií vyvolávají pozitivnější smýšlení veřejnosti o handicapovaných. Avšak při osobním setkání s handicapem se většina cítí nepohodlně. Více pozitivních obsahů o handicapech by mohlo pomoci k lepšímu pocitu při osobním setkání.

HALLER, B., DORRIES, B. & RAHN, J. (2006). *Media labeling versus the U.S. disability community identity: A study of shifting cultural language*. *Disability & Society*, January 2006, Vol. 21, No. 1.

Tato studie se zaměřuje na to, jak americká zpravodajská média rámcují kulturní reprezentace komunity handicapovaných. Cílem práce je spíše zjistit, jestli měl zákon o zdravotně postižených vliv na vyjadřování novinářů. Práce ukazuje, že handicapovaní jsou stále vykreslováni v termínech postižení.

KELLER, C. E., HALLAHAN, D. P., MCSHANE, E. A., CROWLEY, E. P., BLANDFORD, B. J. (1990). *The coverage of persons with disabilities in American newspapers*. *The journal of special education*, Vol. 24, No. 3, pp. 271-282.

V této práci Keller zkoumá pomocí obsahové analýzy, jak jsou handicapovaní vykreslováni v americkém tisku v roce 1987. Mezi výsledky uvádí, že bylo například zjištěno, že jsou prezentováni jako jakási hrozba společnosti nebo jako zdevastované osoby.

LONGMORE, P. K. (2003) *Screening Stereotypes. Images of Disabled People in Television and Motion Pictures*. In *Why I Burned My Book and Other Essays on Disability*. pp 131 – 146

Esej dotýkající se tematiky stereotypů, které nám prezentují média, především filmy či seriály. Vyjadřuje se k tomu, že v některých případech již nevnímáme určité postižení jako něco zvláštního. Věnuje se například stylizování postižených do rolí „monster“ ať už v hororech či například v kriminálních seriálech anebo filmech (příkladem může být film *Wild wild west*).

NELSON, J. A. (2003). *The invisible cultural group: Images of disability*. In Lester, M. P. and Ross, S. D. (Eds). *Images That Injure: Pictorial stereotypes in the media*, 2nd ed. Westport: Praeger Publishers.

Nelson ve své práci odhalil stereotypy, které jsou připisovány osobám s handicapem v amerických filmech nebo televizním vysílání. Například zjistil, že v programech které jsou spojeny s benefičními akcemi, je handicapovaný člověk prezentován jako oběť.

NĚMCOVÁ TEJKALOVÁ, A. (2012) *Mediální stereotypizace a rámcování zdravotně handicapovaných sportovců*. Praha: Karolinum, ISBN 9788024620381.

Kniha představuje komparativní kvalitativní kritickou analýzu diskurzu zabývající se mediální stereotypizací a rámcováním vybraných událostí ze sportu handicapovaných v letech 1948-2008. Jsou zde v každém období analyzovány čtyři velké československé/české deníky.

SIPERSTEIN, G.N., BUDOFF, M. & BAK, J. J. (1980) *Effects of the labels 'mentally retarded' and 'retard' on the social acceptability of mentally retarded children*, *American Journal of Mental Deficiency*, 84, pp. 596-601 .

V práci byly studovány účinky štítků "mentálně retardovaný" a "retard (opožděný)" na dětské postoje vůči vrstevníkům u žáků páté a šesté třídy. Výsledky ukázaly, že dětské postoje (pocity a záměry chování) byly více pozitivní směrem k cílovému dítěti s označením "mentálně retardovaný", než s označením "retard (opožděný)".

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

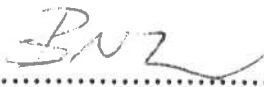
- OPOČENSKÁ, Lenka. *Fenomén zdravotního postižení a jeho obraz v tištěných médiích*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze.

- MOŠNEROVÁ, Lucie. *Člověk s postižením ve filmu*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze.

- NĚMCOVÁ TEJKALOVÁ, Alice. *Mediální stereotypizace a rámcování zdravotně handicapovaných sportovců*. Praha, 2011. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze.

Datum / Podpis studenta/ky

5.6.2015

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzují, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

PhDr. Alice Němcová Tejkalová, Ph.D.

.....
Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

7.6. 2015 Tjkalová

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE VEDOUCÍ PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

Obsah

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM.....	5
PROHLÁŠENÍ.....	7
PODĚKOVÁNÍ.....	8
OBSAH	1
ÚVOD.....	3
1. TEORETICKÁ ČÁST	5
1.1. STEREOTYPY	5
1.1.1. REPREZENTACE REALITY	6
1.1.2. MEDIÁLNÍ STEREOTYPY	8
1.1.2.1. MEDIÁLNÍ STEREOTYPY A HANDICAPOVANÍ	8
1.1.2.2. OBECNÉ ZOBRAZOVÁNÍ HANDICAPOVANÝCH V MEDIÁLNÍCH OBSAZÍCH.....	13
1.1.3. STIGMA.....	14
1.2. TEORIE RÁMCOVÁNÍ	15
1.2.1. LINGVISTICKÉ RÁMCOVÁNÍ	18
1.2.2. MEDIÁLNÍ RÁMCOVÁNÍ HANDICAPOVANÝCH	20
1.2.3. NARATIVNÍ RÁMCE ZOBRAZOVÁNÍ HANDICAPOVANÝCH	21
1.3. TEORIE NÁLEPKOVÁNÍ.....	24
1.4. KULTIVAČNÍ TEORIE A DRENCH HYPOTHESIS	26
2. METODOLOGICKÁ ČÁST	27
2.1. KVALITATIVNÍ OBSAHOVÁ ANALÝZA	27
2.2. CÍLE PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	28
2.3. ANALÝZA VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	29
2.4. SBĚR DAT	30
2.5. VÝBĚR MÉDIÍ.....	31
3. VÝSLEDKY ANALÝZY	33
3.1. ŘEŠENÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY VO1	33
3.2. ŘEŠENÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY VO2	38
3.2.1. NOVÉ RÁMCE VYPLÝVAJÍCÍ Z ANALÝZY ČLÁNKŮ	45
3.2.1.1. <i>Rámec společenské prospěšnosti</i>	45
3.2.1.2. <i>Rámec bezbariérovosti</i>	46
3.2.1.3. <i>Rámec aktivity</i>	46
3.2.1.4. <i>Rámec „díkuvzdání“</i>	47
3.2.1.5. <i>Rámec osvěty</i>	48
3.2.1.6. <i>Rámec boje s neférovostí</i>	49
3.2.1.7. <i>Rámec obdivu</i>	50
3.3. ŘEŠENÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY VO3	51
3.4. ŘEŠENÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY VO4	52
3.5. DISKUZE	70
3.6. LIMITY PRÁCE.....	73
4. ZÁVĚR.....	75
SUMMARY	78
POUŽITÁ LITERATURA.....	79
POUŽITÉ PRAMENY	85
SEZNAM PŘÍLOH.....	90

PŘÍLOHY **91**

Úvod

Tématem mé diplomové práce je „*Mediální stereotypizace handicapovaných v českém zpravodajském tisku a její dopad na publikum*“. Toto téma vychází z předchozích poznatků ohledně opakujících se stereotypních představ a rámců o handicapovaných, a to nejen ve zpravodajských médiích. Téma stereotypizace není charakteristické výhradně pro handicapované, ale je obvyklé u všech společenských menšin, ať už rasových či jiných. Společně se stereotypními představami o těchto menšinách je znám také koncept stigmatizace. Ke stigmatizaci dopomáhají právě již zmíněné stereotypy, ale mohou na ní mít podíl i nálepky, které jsou členům těchto skupin přidělovány médii. Stereotypními rámci handicapovaných jsou asi nejvíce protkány filmy, či seriály. Právě na výskyt stereotypních rámců ve filmu a seriálu bylo také provedeno nejvíce prací a studií. Avšak koncept stereotypizace a takového stereotypního rámcování se nevyhýbá ani zpravodajskému tisku.

Práce provádí teoretickým základem, který shrnuje předchozí přínos, který byl k tomuto tématu vypracován. Zároveň se také v tisku objevují opakující se nálepky a to jak negativní, tak také pozitivní. Práce zkoumá, jestli se tyto jevy objevují i v českých zpravodajských online a tištěných médiích. Pomocí kvalitativní obsahové analýzy byly vyhledávány zmiňované stereotypní prezentace ve sto článcích z vybraných médií. Podmínkou bylo, aby se článek celý zabýval handicapovanými. Konkrétně byly na základě předchozí literatury vyhledávány narativní rámce, stereotypní rámce a nálepky, které by se v textech mohly vyskytovat. Smyslem bylo prokázat, že se rámce objevují i v českých zpravodajských médiích, ale také pokusit se o nalezení nových stereotypních rámců a nálepek, které by texty mohly obsahovat.

Druhou částí analýzy je ověření skutečnosti, zda veřejnost vnímá tyto stereotypní rámce, které se v médiích objevují v souvislosti s handicapovanými. Tohoto cíle jsem se snažila dosáhnout za pomoci dotazníku, který obsahoval uzavřené otázky a byl rozesílán skrze sociální síť Facebook, který ověřoval, zda respondenti zaznamenali v médiích prvky spojené se stereotypními rámci a nálepkami. Dotazník obsahoval dvě filtrační otázky, které měly zaručit, že daný z respondentů v médiích zprávy o handicapovaných zaznamenal a také, že je pravidelným čtenářem vybraných médií. Bez splnění těchto dvou podmínek by analýza dotazníku nebyla možná a ani relevantní.

Změny oproti původním тезím diplomové práce:

Práce se držela designu navrhnutého v тезích a odklonila se pouze u dvou případů. V průběhu práce jsem došla k názoru, že práce Caroline B. Earsové a kolektivu (1993) u které v тезích uvádím, že bude nejdůležitějším podkladem k diplomové práci, nebude tím stavebním můstkem, ale byla nahrazena jinými a to z důvodu nevhodnosti zaměření práce. Byla však využita jako příklad, který sloužil k vypracování základního náhledu práce a také jako teoretický podklad k teorii nálepkování.

Za druhé proběhly změny v postavení otázek v dotazníku. V тезích uvádím, že filtrační otázkou bude „setkali jste se osobně s osobou s nějakým handicapem?“. Tuto otázku jsem v pozměněné formě použila, nebyla však použita jako otázka filtrační. Mnohem vhodnější byly dvě následně zvolené filtrační otázky, které prověřovaly, zda lidé pravidelně čtou zpravodajská média, která jsem v práci analyzovala a druhá filtrační otázka se respondentů tázala, zda v médiích zaznamenali zprávy o handicapovaných. Tyto otázky byly pro výzkum relevantnější, protože bez jejich potvrzení by dotazník neměl žádnou hodnotu.

1. Teoretická část

1.1. Stereotypy

Stereotypy nám umožňují cítit se komfortně ve světě, který nedokážeme celý poznat. Neboť si prostřednictvím stereotypů utváříme víceméně konzistentní pohled na svět. A díky vytvořeným stereotypním kategoriím máme pocit, že do něj zapadáme. Také z tohoto důvodu každé narušení již utvořeného stereotypu vnímáme jako problematické a připadá nám jako útok na samotný vesmír. Stereotypy jsou projekcí našeho já vůči okolnímu světu. Jsou to takové obrazy okolního světa v našich hlavách. Skrývá se v nich naše sebepojetí, naše hodnoty, představa našeho postavení a našich práv. Řízení stereotypů vychází především z pocitů, protože stereotypy jsou založeny právě na tom, jaký pocit máme z okolních věcí, a budují jakousi základnu našich tradic. Tedy vše neznámé, co poté spatříme, již nevidíme reálně, ale nazíráme to prostřednictvím ustáleného systému stereotypů (Lippmann, 1932).

Walter Lippmann ve své práci *Veřejné mínění* z roku 1921 navrhl představu toho, jak stereotypy fungují. Přiděluje jim čtyři funkce. Za prvé stereotypy mají funkci uspořádávat svět do pro nás snáze uchopitelných dimenzí. Za druhé je používáme jako jakési zkratky, které rychle vedou k přidělení významu novým věcem. Třetí funkcí stereotypů je referování k okolnímu světu a v neposlední řadě fungují jako prostředek k vyjádření našich hodnot a přesvědčení (Dyer, 1999).

Jak účinné stereotypy ve společnosti budou, záleží na faktu, jak velkou míru konsensu vyvolají. Stereotypy prohlašují: To je ta podoba, kterou si my všichni představujeme a myslíme si, že členové této skupiny vypadají přesně takto. Stereotyp je používán k vyjádření všeobecného souhlasu o podobě určité sociální skupiny. Konsenzus vyvolaný stereotypem je spíše zdánlivý než reálný. Stereotypy vyjadřují konkrétní definice reality, které jsou provázeny hodnoceními (Dyer, 1993). Podle Dyera je nejdůležitější funkcí stereotypů to, že vykreslují přesné hranice definic, že jednoznačně definují, kde začíná a končí mez, a upravují, kdo do této skupiny patří nebo nepatří. Úkolem stereotypů je učinit, aby se neviditelné stalo viditelným.

Jinak řečeno, stereotypy jsou konvenční a zjednodušená pojetí skupin a jednotlivců (Smith, 2007). Stereotypizace byla původně termín používáný v oblasti kognitivní psychologie, pro období vývoje lidského poznávání, kdy třídíme zkušenosti do

zobecnujících kategorií a následně automaticky přidělujeme zobecněné vlastnosti tomu, co vykazuje znaky utvořených kategorií. Na poli psychologie byl studiu stereotypizace věnován široký prostor a experimentální výzkumy lze datovat až do třicátých let 19. století. Mediální studia tíhla k pojmání konceptu stereotypizace z pohledu obecné klasifikace stereotypu jako rigidního, zjednodušeného a zobecnujícího prvku (Pickering, 1995).

1.1.1. Re prezentace reality

Obecně stereotypy souvisejí s pojmem reprezentace reality. Stuart Hall (1997) ve své práci mluví o třech teoriích reprezentace reality. Teorii reflexivní, intencionální a konstruktivistické. První ze tří teorií, teorie reflexivní, pojímá média jako jakési zrcadlo, které se snaží reflektovat reálný obraz světa, takový, jaký je. Druhá intencionální teorie mluví o tom, že autor vkládá do sdělení svůj vlastní jedinečný názor na realitu. Tedy sdělení je obrazem toho, co chtěl autor prezentovat a není již odrazem reálné skutečnosti. A teorie konstruktivistická pojednává o tom, že sdělení samotné nemá žádný význam. Význam je mu přidělován jednotlivci až poté při procesu čtení (Hall, 2007). Koncept konstruktivistické teorie je pro tuto práci velmi důležitý. Souvisí s ní předpoklad, na kterém je založen druhý cíl práce. Tedy ověřit, zda veřejnost, která čte zpravodajská média, vnímá rámce prezentující handicapované, které se v mediálních obsazích objevují.

Stuart Hall (1997) zároveň hovoří o dvou systémech reprezentace. V prvním systému jsou všechny věci, lidé a události spojovány se sadou mentálních reprezentací těchto objektů v našich hlavách. Bez těchto mentálních konceptů bychom nebyli schopni interpretovat svět okolo nás. To tedy znamená, že význam všeho okolo nás záleží na interpretaci této věci v souvislosti se shodným konceptem v naší hlavě. Tato konceptuální mapa však není vše. Musíme být schopni vyměňovat si s ostatními tyto reprezentace z naší mysli a k tomu potřebujeme sdílený jazyk. Jazyk je tedy podle Halla tím druhým systémem reprezentace, který je zapojen do procesu vytváření významů. Tento jazyk spočívá ve skládání znaků, které reprezentují koncepty z naší mysli (Hall, 1997).

Realitu lze dělit na podskupiny sociální a mediální reality. Sociální realita je svět soudů, představ a sociálních vztahů, v němž žijeme. Využívá prvků ze smyslově vnímatelného světa, jenž nás fyzicky obklopuje (Jiráková a Köpplová, 2003). U termínu mediální realita již svět vnímáme prostřednictvím médií. Skutečnost nás již fyzicky neobklopuje, reálný

obraz vnějšího světa je nám prezentován prostřednictvím mediálního sdělení. Realita je v tomto případě konstruována médii.

Richard Dyer (1988) indikoval čtyři formy reprezentace. Každá ze čtyř forem má jistou relevanci ve studiu mediálního zobrazování handicapovaných. Dyer reprezentaci pojímá jako střední cestu mezi televizí jako zrcadlem reality a realitou jako prefabrikátem televizního průmyslu. Tedy pohlíží na reprezentaci reality jako na fakt, že někde existuje reálný svět, ale my jej máme vždy zprostředkován skrze televizní selekci (Hartnett, 2000).

První z forem nazývá re-representací a mluví o skutečnosti, jak televize re-representuje svět kolem nás. Při vyobrazování handicapovaných v mediálních sděleních se stále uplatňuje trend zdůrazňování handicapu osoby, spíše než jeho vlastní povahy či charakteru (Hartnett, 2000). Druhou formou je podle Dyera reprezentace něčeho typického, nějaké charakteristiky. Taková forma reprezentace handicapovaným přímo nesvědčí, většinou totiž není „reálná“, ale prezentuje je například jako osoby hodné politování či výsměchu. Třetí formou reprezentace je otázka, kdo mluví za reprezentovanou věc. Týká se spíše okrajových sociálních skupin. V případě handicapovaných za tuto skupinu většinou skrze média promlouvají nehandicapovaní režiséři, herci a spisovatelé. Je otázkou, proč není například více handicapovaných herců s ohledem na skutečnost, že v dnešní době již herci nejsou malováni a maskováni, aby mohli hrát černošské charaktery jako na počátku 19. století (Erenberg, 1984:195). Čtvrtá forma reprezentace se zajímá o způsob, jakým jsou skutečnosti, které jsou reprezentovány v médiích, přijímány publikem. Tedy fakt, že ne každé sdělení bude pochopeno tak, jak autor zamýšlel (Hartnett, 2000).

Při následné analýze, která bude v práci následovat, by se dalo říct, že první formu Dyerovy re-representace můžeme vidět v Clogstonově narativních rámcích, které spadají pod tradiční kategorii. Tam totiž spadají právě zprávy, kde je handicapovaný hodnocen podle svého postižení, které je vnímáno jako jeho hlavní rys (více v kapitole 1.2.3). Zároveň takováto reprezentace má přesné rysy toho, co Erving Goffmann považuje za charakteristiku stigmatizujících zpráv, že tyto stigmatizující charakteristiky zahrnují také zprávy, které se dají zařadit do stereotypního zobrazování handicapovaných jako zlých nebo zlověstných (více v kapitole 1.1.2.1) Druhá forma reprezentace bude souviset s mediálními stereotypy, které jsou ve zpravodajství často opakovány (více v kapitole 1.1.2.1). Třetí forma prezentace je brána v potaz, avšak pro analytickou část nebude podstatná. Čtvrtá forma reprezentace je však pro analýzu velmi důležitá, neboť

v druhé části výzkumu bude přesně tento předpoklad ověřen, tedy jak jsou mediální prezentace přijímány publikem.

1.1.2. Mediální stereotypy

U všech mediálních obsahů se objevují opakované zjednodušené pohledy. Takovému opakující se příkladu nazýváme mediálními stereotypy. Na stereotypy je v médiích nahlíženo jako na zničující dezinterpretace reálných lidských identit. Zároveň je předpokládáno, že v případě etnických minorit a strukturně podřízených sociálních tříd mohou být založeny na diskriminačním základě. Stereotypy jsou také považovány za nedostačující, zkreslují totiž pohled na charakterizaci sociálních skupin, neboť redukuje specifické kategorie do limitovaných setů představ, které si často odporují (Pickering, 1995).

1.1.2.1. Mediální stereotypy a handicapovaní

V literatuře věnované tomuto tématu můžeme snadno dohledat opakující se stereotypy, které jsou spojovány s handicapovanými osobami (Nelson 1994, Barnes 1992, Longmoore 1987, Haller, Hunt 1991 a další). Tyto stereotypní kategorie jsou neodmyslitelnou součástí naší kultury a jsou udržovány především z toho důvodu, že jsou neustále reprodukovány všemi komunikačními médii, ať už v televizním vysílání, knihách, filmech, tak i ve zpravodajství a v reklamě. Zároveň takové stereotypní představy o handicapovaných lidech pramení především z pověr, mýtů a přesvědčení z dřívějších ne tak osvětlených časů (Hunt, 1991).

Shakespeare se ve svém článku zmiňuje o tom, že tyto stereotypy jsou speciálně u filmů používány jako takové záchytné body, které mají přilákat diváky a zvýšit u nich zájem o snímek, ať už pomocí uměle vyvolávaných sympatií, či odporu. Handicapovaný se tedy stává nástrojem, prostřednictvím kterého se autoři filmu snaží přimět diváky k většímu zapojení svých emocí, a vtáhnout tak diváka více do děje. Shakespeare zde podotýká, že takovéto reprezentace se vůbec nepodobají skutečnosti a nejsou ani reálným odrazem zkušeností handicapovaných a zároveň mohou posilovat negativní postoje a nevědomost společnosti o handicapovaných (Shakespeare, 1999).¹

Vesměs se hovoří o deseti velmi často se opakujících stereotypních rolích, do kterých jsou handicapovaní zasazováni. S těmito deseti základními rámci přišli v roce 1977

---

¹ T. Shakespeare (1999) hovoří především o stereotypech handicapovaných jakožto zlých osob, „super mrzáků“ a hrdinů, kteří statečně bojují se svým osudem.

Douglas Biklen a Robert Bogdan ve svém bulletinu věnovanému pojmu „*handicapism*“ (Rubin a Strauss Watson, 1987). Jedná se o tyto kategorie:

1) Osoba s handicapem je zobrazována jako politováníhodná či žalostná

Tímto způsobem jsou osoby s handicapem nejčastěji zobrazovány v pořadech, které mají za účel charitativní vybírání peněz. Takovéto pořady prezentují handicapované jako osoby, se kterými je nutno soucítit, litovat je a osoby, jež potřebují péči, kterou si samy nemohou poskytnout. Ačkoliv jsou tyto pořady úspěšné a mohou pomoci vybrat peníze například na další výzkum, mají spíše negativní dopad na vnímání obrazu handicapovaných (Nelson, 1994). Zároveň bývá v takovýchto emotivních pořadech často užíván jazyk, který vytváří sentimentální náladu a je pro handicapované stejně tak blahosklonný jakožto urážlivý (Barnes, 1992). Zároveň jsou prezentace stylizovány jako příběh o osobní tragédii člověka. Takovéto narativy oprostují problémy handicapovaných od kulturních a sociálních kontextů a prezentují je tak, že důvodem jejich problémů je osobní tragédie (Kama, 2004). Tyto prezentace jsou také často spojeny se dvěma způsoby řešení a tím je buď lékařský zásah, anebo zázrak. Také v některých případech prezentace naznačují, že smrt by byla nástrojem spásy. V každém případě je zde společnost zproštěna viny, a tudíž není zodpovědná za utrpení handicapovaných osob (Darke, 1997). Každopádně lze s jistotou tvrdit, že témata, kde je handicapovaný člověk představován jako politováníhodný nebo žalostný, jsou pro mnohé kulturní producenty zdrojem velké fascinace. (Kama, 2004).

2) Handicapovaní jako objekty násilí

Protože lidé s handicapem jsou často vnímáni jako nemohoucí, nemohou se také bránit. To z nich dělá perfektní cíl pro zločince a násilníky (Rubin a Strauss Watson, 1987). Mnohdy se opravdu stává, že jsou handicapovaní násilně zneužíváni ze strany nehandicapovaných a takové události jsou často reflektovány médii. Většinou jsou handicapovaní jako oběti násilných činů prezentováni ve filmech a v televizi (Barnes, 1992).

3) Handicapovaná osoba jako zlá či zlověstná

Tento typ je jedním z nejdéle přetrvávajících stereotypů, který je také hlavní překážkou bránící handicapovaným integrovat se do společnosti (Barnes, 1992). V této roli jsou ve filmech a v televizi zobrazováni velmi často. Existuje doslova seznam filmů, kde byl jako zloduch či zvrácená osoba použit člověk s viditelným handicapem. Příkladem může být třeba doktor Jekyll a Hyde nebo většina zloduchů ve filmech s Jamesem

Bondem. Také v novinových člancích nalezneme určitou senzacionalizaci ve spojení duševního onemocnění a kriminality. Poselství, které z takovýchto zpráv vyplývá, zní tak, že takoví lidé jsou nedůvěryhodní, nebezpeční našim dětem a měli by být „pod zámek“ (Barnes, 1992). Toto poselství může zároveň vést k ostrakizaci osob s těmito poruchami. Televizní show ukazují divákovi duševní poruchy v prostředí, které je ke sledování tohoto abnormálního chování naprosto bezpečné a zároveň zábavné (Byrd a Elliot, 1988). Tento stereotyp zároveň přenáší ideu toho, co Erving Goffmann shledává jako fundamentální základ principu stigmatizace, tedy že osoby s handicapem jsou v této roli posuzovány podle hlavního rysu, který dominuje celé jejich osobnosti. V našem případě tedy podle jejich viditelného handicapu (Nelson, 1994:7).

4) Handicapovaný jako prvek atmosféry nebo kuriozita

Handicapovaný účinkuje v roli prvku, který vytváří atmosféru, a jako takový představuje ve filmech většinou vedlejší postavu, která přidává ději na dojmů. Slouží tedy v ději spíše jako jakási rekvizita, například bezruký žebrák na ulici, který dokresluje atmosféru této ulice (Rubin a Strauss Watson, 1987). Mají jednoduše vylepšovat atmosféru snímku. Většinou je to atmosféra hrozby, tajemství nebo deprivace a slouží k podpoře vizuální stránky snímku. Takové počínání oslabuje humanitu a identitu handicapovaných na pouhý předmět zvědavosti a stylizuje je do role kuriozity. Zároveň tento stereotyp poukazuje na skutečnost, že postižení je bráno jako něco exotického. Například kdysi hojně navštěvované takzvané Freak shows potvrzují naši fascinaci postižením (Barnes, 1992).

5) Handicapovaný jako „Supermrzák²“

Toto stereotypní zobrazování představuje dojemný boj mezi charakterem, který je sympatický, avšak čelí svému handicapu, potlačuje trauma jím způsobené a díky svému odhodlání, vytrvalosti a kuráži dosáhne ve svém životě nějakého triumfu či heroicky podlehne nepříznivému osudu. Podle Kamy (2004) odkazuje pojem „supermrzák“ k handicapovanému člověku, který ve svém životě funguje na běžné bázi, anebo naopak k lidem, kteří v něm dokonce nějakým způsobem excelují. Berger (2008) mluví o „supermrzácích“ jako o lidech, jejichž inspirativní příběhy o kuráži, obětavosti a tvrdé práci jsou potvrzením toho, že vše lze dokázat a že člověk dokáže vzdorovat osudu a dosáhnou i toho, co se zdálo nemožné. Pojem „supermrzák“ tedy označuje stereotypní proces, kdy se handicapovaný musí postavit a bojovat proti svému postižení, překonat

---

² Z anglického slova „Supercrip“.

jej a dosáhnout neobvyklého úspěchu (Silva a Howe, 2012). Příkladem může být film o běhu Terryho Foxe. Toto téma je v médiích velmi oblíbené. Většinou má takovýto člověk až nadlidské schopnosti a jejich příběhy jsou velmi inspirativní (Nelson, 1994). Zároveň se často stává, že v některých událostech se handicapovaní stávají „super“ v případech, kdy dokážou něco, co by u člověka bez handicapu bylo považováno za obyčejné (Silva a Howe, 2012). Podobnými tématy hojně oplývají novinové články. Většinou pojednávají o úspěších osob se zdravotním postižením, ať už o mimořádných činech nebo o skutečnosti, že se i přes svůj handicap dokázali zapojit do „normálního“ života. Tyto reprezentace mají několik negativních důsledků pro osoby se zdravotním postižením. Za prvé, mohou mít tyto zavádějící předpoklady o schopnostech osob se zdravotním postižením za následek odpírání základních služeb. Za druhé tím, že se média primárně zaměřují na úspěchy zdravotně postižených jednotlivců, mohou podporovat názor, že si lidé se zdravotním postižením musí své přijetí do společnosti nějakým způsobem vydobýt (Barnes, 1992).

6) Osoba s handicapem jako terč posměchu

Tradice, kdy byli lidé s handicapem terčem posměchu, se táhne již po staletí. V dnešní době je humor zaměřený na handicapované osoby velmi častým úkazem jak ve filmech a seriálech, tak i v knihách. Na jedné straně takováto prezentace narušuje i ty tak malé příležitosti k tomu, aby byly osoby s handicapem veřejností přijímány vážně. A zároveň, hlavně v případě handicapovaných dětí, tento stereotyp podryvá jejich sebevědomí (Barnes, 1992).

7) Handicapovaný sám sobě jediným a nejhorším nepřítelem

Média často prezentují handicapované jako osoby plné sebelítosti, jedince, kteří by se mohli poprat se svým osudem, ale to jen v případě, že by se přestali litovat a raději se kurážně postavili výzvě, kterou jim život připravil (Barnes, 1992). Nebo jsou vyobrazováni jako trpčí a zahořklí lidé, kteří se nedokázali vyrovnat se svým handicapem (Nelson, 1994). Většinou jsou takovéto portréty handicapovaných prezentovány ve filmech, které zobrazují tento problém jako psychologické drama (Barnes, 1992). Jako příklad se dá uvést postava poručíka Dana z filmu Forrest Gump, který se po dlouhou dobu nedokázal vyrovnat se svým zraněním utrženým ve válce. V mnoha případech se jedná o situaci, kdy člověk bez handicapu rozumí problémům handicapovaného mnohem lépe než on sám. A také ve většině případů se vše obrátí k lepšímu a handicapovaný změní svůj přístup a náhled na svět až po intervenci

s člověkem bez handicapu. Také jsou tyto stereotypy formulovány tak, že handicapovaný potřebuje lepší vhléd do nitra problému, než si je sám schopen poskytnout. Potřebují vedení od někoho, kdo ví lépe než oni, jak se se situací vypořádat. A navíc jsou prezentováni jako osoby, které nejsou schopny učinit správné rozhodnutí a nedokáží si samy nasměrovat svou cestu za lepším osudem (Nelson, 1994).

8) Handicapovaný jako přítěž nebo břemeno

Pod slovem přítěž si představíme něco, čeho je potřeba se zbavit, tedy pokud jsou v médiích handicapovaní označováni tímto způsobem, jedná se o dehumanizující přístup, který neguje veškerý přínos handicapovaných společnosti (Rubin a Strauss Watson, 1987). Tento stereotyp je spojen s pohledem na handicapované jako na nesamostatné osoby, o které je potřeba se starat, protože to samy nedokáží (Barnes, 1992). Taková vyličení vedou k implikaci, že povinnost starat se o handicapované spadá na rodinu, blízké a společnost, kterým jsou handicapovaní posléze přítěží, kterou lze jen těžko snášet (Nelson, 1994).

9) Handicapovaný jako sexuálně abnormální

Někdy se tomuto stereotypu také přezdívá syndrom Lady Chatterlyové podle románu, kde žena udržuje vztah se svým milencem, protože její manžel je paralyzován a neschopen intimního styku. Tento příběh ve velkém dopomohl k šíření mýtu, že všichni handicapovaní mají stejný problém. Další variací na toto téma je prezentace handicapovaných jako sexuálně neukojených a zvrhlých. Scénáře, které jsou založeny na spojitosti duševně nemocných a sexuální perverze se často objevují v novinových článcích. Paradoxem je poté protipól zobrazování žen s handicapem a mužů, zejména poznamenaných válečným zraněním. Handicap u ženy je brán jako omluva pro manželskou nevěru mužů, protože jejich manželka je neschopna poskytnout jim uspokojení jejich potřeb. Na druhou stranu muž, který utrpěl nějaká menší, ale stejně poškozující zranění ve válce, je považován za odvážného hrdinu a působí díky tomu velmi přitažlivě (Barnes, 1992). Velmi často jsou však handicapovaní prezentováni jako asexuální a neschopni udržet si běžný romantický vztah (Rubin a Strauss Watson, 1987).

10) Handicapovaný jako neschopný plnohodnotného a spokojeného života

Média většinou neprezentují handicapované jako plnohodnotné členy společnosti, pracující sílu či fungující členy rodin v běžném životě, kteří mohou být šťastní a spokojení. Pokud jsou srovnáváni handicapovaní s nehandicapovaným člověkem,

jejich status je většinou nižší. Je na ně pohlíženo jako na podřadné členy společnosti, kteří by měli být od zbytku odlišováni (Barnes, 1992). Takové rozlišování má vliv na snižování míry přínosu handicapovaných do společnosti (Rubin a Strauss Watson, 1987). Jsou spíše hodnoceni podle svých handicapů než jako užiteční a hodnotní členové společnosti a zprávy se spíše obracejí na stigmatizované jedince, kteří nejsou hodni pozornosti (Nelson, 1994).

K těmto deseti klasickým stereotypním portrétům přiřadím ještě jeden novější, protože je pro nás důležitý z hlediska pozdější analýzy.

11) Handicapovaný prezentovaný jako normální

Nejaktuálnějším vývojem v prostředí médií je podoba vykreslování handicapovaných lidí jako někoho, komu se handicap prostě přihodil. Trendem například v reklamách spojených s charitativní činností je také zaměřovat se spíše na ty pozitivní věci a schopnosti než na handicap, který je téměř ignorován. Skutečnost, že se charitativní reklamy zaměřují především na schopnosti handicapovaného, může být některými lidmi vnímána jako popírání handicapu a identity handicapovaného (Barnes, 1992).

1.1.2.2. Obecné zobrazování handicapovaných v mediálních obsazích

Vzhledem k tomu, že naše společnost je informačně závislá na masových médiích, a to ať už v tištěné nebo jiné podobě, je důležité zaměřit se na to, jaké „portréty“ handicapu jsou nám médií zprostředkovány. (Elliot and Byrd, 1982) Předpokládá se, že lidské postoje se tvoří již od útlého dětství prostřednictvím učení pozorováním. (Liebert, 1975) Stereotypní zobrazování handicapovaných v médiích bylo více studováno po nalezení rámců, které se objevovaly v klasické a moderní literatuře. Tedy dalo by se říci, že literatura předurčila role, ve kterých jsou handicapovaní následně zobrazováni také v televizi a filmu. Známe mnoho slavných postav, které mají svou charakteristiku založenou na svém handicapu. Například kapitán Ahab, který byl posedlý touhou po Moby Dickovi, měl pouze jednu nohu a místo druhé dřevěný kůl. Jeho osobnost byla popisována jako poměrně šílená, hrubá a ponurá. Stejně tak mýtická postava Kyklopa se svým jedním okem, Frankensteinovo monstrum či Lady Chatterlyová, která byla neschopna styku se svým paraplegickým manželem a myslela si o něm, že nemá duši.

V kontrastu s těmito poměrně negativními postavami najdeme postavu Quasimoda a Cyrana z Bergeracu, které jsou považovány za kladné postavy i přes své deformace.

Spoustu takových postav objevíme i v knihách pro děti. (Elliot and Byrd, 1982) V souvislosti s tímto fenoménem Thompson (1980) uvádí, že existují dva stereotypní rámce zobrazování handicapovaných v knihách. Prvním je stereotypní představa, že utrpení a neštěstí utvořilo lepšího člověka a druhý koncept zobrazuje handicapované jako zlé a špatné. Tyto dvě varianty odpovídají stereotypním kategoriím, které jsou popisovány v předchozí kapitole 1.1.2.

Také v případě televize a filmu je zobrazování osob s handicapem z pohledu handicapovaných spíše nerealistické. (Byrd, 1979) Prezentování osob v takto nadhodnoceném tónu může být přínosné pro hodnocení filmu veřejností, představuje však nepřesné předlohy pro formulaci postojů k handicapovaným. Například filmy o mentálně postižených se zaměřují spíše na bizarní symptomy a prezentují takové jedince jako nebezpečné a hrozné. (Byrd, 1982) Televizní telethony³ jsou také dobrou ukázkou šíření možná dobře míněných, ale degradujících stereotypů. Lidé s handicapem zde bývají ponižováni emocionálními výroky typu: „Je dobré pomáhat, protože by se takováto strašná věc mohla přihodit i ve Vaší rodině.“ Tyto prezentace, které vyvolávají představu, že handicapovaný žije beznadějný život a potřebuje pomoc, mohou sice napomoci ke zřízení charitativních fondů, avšak stále podporují vznik stereotypních představ. (Lattin, 1977)

1.1.3. Stigma

Stigmatizace znamená apriorní negativní hodnocení člověka, většinou generalizované na celou jeho osobnost. Goffman tvrdí, že stigma je zvláštní druh vazby mezi atributem (projevy, znaky, vlastnostmi) a stereotypem. Stigma následuje tehdy, jestliže je atribut v rozporu se stereotypem. (Homolková, 2012) Podle něj jsou také lidé s handicapem v médiích prezentováni jako „jiní“ anebo jako lidé, kteří nezapadají do mainstreamového prototypu. To poté ovlivňuje samotné vnímání veřejnosti jak ohledně handicapovaných, tak vnímání handicapovaných o sobě samých. (Goffman, 1968)

Goffman hovoří o několika typech stigmat, mající svůj zdroj ve:

- fyzických odlišnostech;

---

³ Telethony jsou dlouhé, několika hodinové televizní pořady, které se zaměřují na vybírání peněžních příspěvků na charitu či pro neziskové organizace. Informace dostupné na stránce:

<http://www.museum.tv/eotv/telethon.htm>

V českém prostředí by za takovýto pořad šlo označit například charitativní pořad České televize „Pomozte dětem“. Informace dostupné na stránce:

<http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/ct-podporuje/ct-podporuje-charitu/pomozte-detem/>

- charakterových „slabostech“ vnímaných jako sociální deviace (duševní choroby, sebevraždy, závislosti, homosexualita);
- stigma vyplývající z rasy, národnosti, náboženství (Goffman, 1968)

Pro naši potřebu využijeme první dva druhy stigmat.

Zároveň lze stigma vnímat jako sociální konstrukt, který se šíří mezi členy komunity v rámci ochrany komunity samotné. Stigmatizace jako proces zahrnuje dva aspekty: za prvé, připsání náležitosti jednotlivce do určité skupiny podle rozlišovacích charakteristik nebo jeho označení a za druhé, následné znehodnocení označené osoby. (Smith, 2007) Stigma se tedy vyvíjí ze stereotypů a je spojováno s předsudky a diskriminací. Stigmatizace určitých skupin ve společnosti také ustavuje jakýsi domnělý sociální pořádek. (Smith, 2007) Zároveň s tímto sociálním řádem vede stigmatizace k vytváření nepsaných zákonů, které buď vytvářejí označení (stigmata) anebo také společensky izolují takto označené skupiny a například i odepírají těmto skupinám práva či ruší povinnosti jiných k těmto skupinám. Tedy stigma je sociální konstrukt, který znehodnocuje takto označené členy sociální komunity (Smith, 2007).

1.2. Teorie rámcování

Všechna mediální sdělení obsahují takzvané rámce, které se například ve zprávách projevují absencí či obsahem specifických klíčových slov, frází stereotypních představ, zdrojů informací a vět, které tematicky posilují seskupení přesvědčení nebo faktů (Entman, 1993). Rámcování má své základy v psychologii a sociologii (Scheufele a Tewksbury, 2007). Kořeny psychologického původu rámcování leží ve výzkumu Kahnemana a Tverského z let 1978 a 1984, kde bylo zkoumáno, jak odlišné prezentace v podstatě identických rozhodovacích scénářů ovlivní volbu respondentů a jejich hodnocení jim předložených možností (Scheufele, a Tewksbury, 2007). Sociologické základy rámcování položil mimo jiné Erving Goffman v roce 1974 společně s mnoha dalšími teoretiky, kteří předpokládali, že jedinci sami nemohou plně pochopit svět a neustále usilují o pochopení svých životních zkušeností a smysluplné vysvětlení světa kolem sebe. Goffman předpokládá, že aby byli jedinci schopni úspěšně zpracovat nové informace, používají k tomu takzvaná interpretační schémata nebo také primární rámce (Goffman, 1974).

Ačkoli neexistuje jednotná definice rámců a rámcování, mnoho těch, které byly k tomuto tématu vyřčeny, v sobě nesou podobné charakteristiky (Semetko a Valkenburg, 2000). Uvedu zde některé z nich. Podle Neumanna a kolektivu

představují zpravodajské rámce jakési konceptuální nástroje, které médiím i jednotlivcům slouží ke zprostředkování, interpretování a vyhodnocování informací (Neuman *et al.*, 1992). Podle Tuchmana nastavují rámce parametry, ve kterých občané diskutují veřejné události (Tuchman, 1978). Goffman chápal rámce jako struktury, které napomáhají publiku lokalizovat, vnímat, identifikovat a označovat probíhající tok informací okolo nich (Goffman, 1974). Typickou charakteristikou pro rámcování je vazba mezi na jedné straně žurnalistickým přístupem, kdy jsou zprávy seskupovány do referenčního rámce podle latentní sktruktury významu této zprávy, a na druhé straně stimulace publika k přijetí těchto rámců za své tak, aby vnímali informace stejným způsobem jako žurnalisté. (McQuail, 2000)

Více se teorií rámcování věnoval Robert N. Entman, podle něhož se rámcování neodmyslitelně pojí s pojmem významnosti a selekce. Proces rámcování v podstatě vypadá tak, že do sdělovaného textu jsou vybrány některé aspekty vnímané reality a je jim dodáno na významnosti v tom smyslu, aby podporovaly jistou definici problému, kauzální interpretaci, morální hodnocení anebo doporučovaly zacházení s těmito problémy (Entman, 1993). Rámce tedy poté definují problémy – určují, co původce problémů dělá, za jakou cenu a s jakými benefity, obvykle definovanými v obecných kulturních hodnotách; diagnostikují příčiny – identifikují činitele, které problémy způsobují; činí morální soudy – morálně hodnotí původce a jejich činnost; navrhnou prostředky nápravy – nabízejí a zdůvodňují prostředky vhodné k nápravě problému a předpokládají jejich pravděpodobné důsledky (Entman, 1993). Parametry definice problému, kauzální interpretace, morálního hodnocení a doporučení řešení těchto problémů mohou být považovány za funkce rámcování (Van Gorp, 2005). Jediná věta v mediálním textu může obsahovat všechny tyto parametry, ale mnoho z nich nemusí obsahovat ani jednu. Taktéž rámeček nemusí nutně obsahovat všechny čtyři funkce (Entman, 1993).

Proces zvýznamňování, o kterém Entman mluví, pojednává o skutečnosti, že část informace je zviditelněna, stává se smysluplnější či je pro publikum zapamatovatelnější. Čím více dodáme informaci na významu, tím je větší šance a pravděpodobnost, že bude publikem zachycena, zpracována a tudíž zůstane uložena v jejich paměti (Fiske a Taylor, 1991). Texty mohou částem informací přidávat na významnosti za pomoci jejich umístění na výrazné místo, jejich opakováním nebo například jejich spojením se známými kulturními symboly. Avšak někdy i vedlejší neznázorněný úryvek textu může být vysoce významný pro určitého čtenáře, protože se shoduje s existujícími schémata

v jeho systému víry. Díky těmto schémátům může být některá myšlenka, která je v textu žurnalisty zvýrazněna pro některé čtenáře těžko uchopitelná, postřehnutelná či zapamatovatelná. Významnost je tedy produktem interakce mezi textem a příjemcem (Entman, 1993). Rámcování tedy blízce souvisí s problematikou kódování a dekodování textů.

Rámce v mediálních obsazích tedy sestávají z různých indikátorů, podle kterých může být rámeček rozeznán a identifikován jako jsou: metafory, chytlavé obraty, vizuální vjemy, lexikální volby, výběr zdrojů, grafika, stereotypy, dramatické postavy a jiné (Van Gorp, 2005). V rámci také můžeme nalézt takzvané argumentační nástroje, které mají spojitost se čtyřmi výše uváděnými funkcemi rámcování. Tyto nástroje mohou být zjevné, avšak důležitým předpokladem teorie rámcování je fakt, že i když není takovýto argumentační nástroj ve zprávě explicitně zakotven, bude i tak zarámovanou zprávou vyvolán u jejího příjemce při následném interpretování významu zprávy. Argumentační nástroje v prostředí zpravodajství můžeme vnímat jako konstrukt, ve kterém je obsažena latentní zpráva vypracovaná žurnalisty, která je mířena na příjemce, a má představovat doporučení nebo stimul k tomu, aby byla zpráva příjemci chápána v souladu s ideou, zakomponovanou v jejím rámci. Rámeček samotný je specifikací myšlenky, která v sobě spojuje odlišné rámcování a argumentační nástroje (Van Gorp, 2005). Tato myšlenka souvisí s výše uvedeným novinářským rámcováním podle Denise McQuaila. Podle Batesona tedy argumentační nástroje dávají čtenáři návod a pomáhají mu v jeho úsilí rozumět zprávě v rámci (Bateson, 1972). Gamson a Modigliani zase vysvětlují argumentační nástroje jako zařízení, která mají za úkol vysvětlovat problémy ve spojení s konkrétními příčinami a následky a navrhnou vhodné odezvy a reakce (Gamson a Modigliani, 1989).

Dalo by se tedy říci, že rámcování lze považovat za konstrukt, který má dvě úrovně – makroúroveň a mikroúroveň. (Scheufele, 1999) Makroúroveň rámcování pojednává o režimu prezentace, který žurnalisté a jiní komunikátoři používají za účelem podat informace tak, aby souzněly s existujícími schématy vyskytujícími se mezi publikem. (Shoemaker a Reese, 1996) To samozřejmě neznamená, že většina žurnalistů se snaží oklamat příjemce mediálních obsahů. Spíše pro ně rámcování představuje nástroj, který jim pomáhá rozložit komplexní témata tak, aby byli schopni se například vlézt do prostorového a časového omezení svých domácích médií. Rámce jsou tedy jinými slovy užitečnými nástroji pro efektivní prezentaci poměrně složité myšlenky či tématu jako je například výzkum kmenových buněk, takovým způsobem, aby byla srozumitelná

i laické veřejnosti, protože se bude shodovat s kognitivními představami v jejich hlavách. (Scheufele a Tewksbury, 2007) Jako mikro konstrukt, pojednává rámcování o skutečnosti, jak veřejnost nakládá s informacemi a jakým způsobem si jej prezentuje v momentě, kdy si o nich vytváří dojmy. (Scheufele a Tewksbury, 2007)

1.2.1. Lingvistické rámcování

Jak již bylo řečeno, média mají moc prostřednictvím výběru určitých slov, která jsou upřednostněna, docílit toho, že jsou takové termíny pro veřejnost zapamatovatelnější a významnější než jiné. (Haller *et al.*, 2006) Vyjadřování, která používáme, když hovoříme o lidech, odráží naše postoje, které k nim zaujímáme, a může dokonce ovlivňovat i způsob jakým na ně budou nahlížet ostatní. Negativní reference týkající se handicapovaných jsou často označovány jako takzvaný „invalidizující jazyk“⁴, a to z toho důvodu, že používáním tohoto jazyka mohou být nadále udržovány při životě negativní mýty a stereotypy o handicapovaných lidech (Auslander a Gold, 1999). Média při referování o handicapovaných tíhnou spíše k osobním příběhům, které jsou narativně stylizovány jako příběhy o překonávání odlišností či o mimořádných úspěších, nicméně v rukou médií se tyto příběhy mění spíše v sentimentální zprávy překypující soucitem, které mohou podkopávat identitu handicapovaných (Haller *et al.*, 2006). Tradičně byl handicap vnímán jako „nic víc než problém“ (Stiker, 1999; Titchkosky, 2007). Toto chápání handicapovaných je často legitimizováno použitím zdánlivě pozitivních narativních vyjádření lidí, kteří překonali svou osobní tragédii (Silva a Howe, 2012). Tyto skutečnosti roztácejí debatu o vhodné terminologii, která by měla být médií v případě handicapovaných používána. Peters například tvrdí, že používání nevhodné a negativní terminologie se může projevit jako škodlivé také v případě vnímání sebe sama u handicapovaných a ti si tak mohou vytvořit například psychické bariéry v produktivním životě. Například mnoho handicapovaných, často z řad mládeže, internalizuje některá označení, která jsou jim médií přidělována, a poté mají tendenci například vnímat sebe sama jako pasivní příjemce státní podpory atd. (Peters, 1999). Co tedy tvoří invalidizující jazyk? Pojmy, které do této kategorie spadají, nejsou přesně určeny a pojmy, které jsou vhodné k užívání, se také časem mění. Avšak především pojmy, které byly přijatelné v minulosti jako například „kripl“, „idiot“, „retardovaný“ a jiné jsou nyní zamítány. Mnoho autorů také souhlasí s námitkou, že užívání označení

---

⁴ Z anglického „disabling language“.

pro handicap jako podstatného jména je stejné jako klást rovnítko mezi handicapovaného člověka a jeho handicap, čímž je popírána individualita každého takového jedince (Auslander a Gold, 1999). Což znamená, že by všichni nevidomí byli považováni za stejné nehledě na osobnost každého z nich. Mezi pojmy, které jsou jasně zavrhovány, a je lepší se jim vyvarovat, jsou senzacechtivé nebo významem nabitě termíny jako „trpící“ nebo „oběť“, které vyvolávají lítost a implikují tragédii. Například pojem „nemocný“ nebo „pacient“ odráží medikalizaci handicapu a naznačuje nečinnost, nebo chorobu a většina autorů souhlasí s názorem, že by tento pojem měl být používán pouze v době, kdy je jedinci opravdu poskytována zdravotní péče. Invalidizující jazyk tedy můžeme považovat za formu vyjadřování, která se u jedince zaměřuje primárně na jeho handicap než na jeho osobu samotnou (Auslander a Gold, 1999).

Jazyk používaný médií k popisu handicapu⁵ a handicapovaných osob samotných, formuje postoje veřejnosti k této sociální skupině a zároveň odráží nejčastější domněnky, které mezi lidmi převažují. Studie prokázaly (Auslander a Gold, 1999; Dear *et al.*, 1997 a další), že různé variace v jazyce a terminologii používané ohledně tohoto tématu mohou vyvolat významné rozdíly v reakcích na handicapované a na způsob, jakým jsou vnímáni veřejností (Devotta *et al.*, 2013). Z tohoto pohledu má forma jazyka, která je užívána ve zprávách moc reprodukovat a zároveň také zpochybňovat existující stereotypy o handicapech (Westbrook, Legge a Pennay, 1993).

Například pokud je v médiích handicap prezentován pomocí slovních spojení neboli nálepek, jako „diskriminace“, rodinné „břemeno a přítěž“ nebo „zvítězil/a nad nepříznivým osudem“, jsou tak handicapované osoby stavěny na pozici problematických a odlišných členů společnosti (Jones a Harwood, 2008). Ve studii Sandry C. Jonesové a Valerie Harwoodové, která se zabývala problematikou rámcování osob s poruchou autistického spektra v australském tisku, bylo zjištěno, že výrazy, které byly ve spojení s autisty v médiích užívány, vytvořily duální stereotyp. Jedinci s autismem byli poté popisováni na jedné straně jako nezvladatelní a agresivní a na straně druhé jako osoby, se kterými je špatně zacházeno a které jsou zároveň nechtěné (Jones a Harwood, 2008). Obecně se tyto reprezentace a lingvistické rámcování snaží popis handicapovaných osob zjednodušit a zaměřit pouze na jejich handicap. Jejich identita se poté odvíjí primárně pouze od této zásadní odlišnosti (Devotta *et al.*, 2013).

---

⁵ Z anglického slova disability.

1.2.2. Mediální rámcování handicapovaných

Každá zpráva může být rámcována několika různými způsoby. Žurnalisté mohou přetvořit rámec z dojmavého příběhu o lidském zájmu na seriózní údernou zprávu o problematice handicapovaných. Obecně je většina portrétů, do kterých jsou handicapovaní médií rámcování stigmatizující a stereotypní (Mick, 1996). Například Barnes ve svých studiích zjistil, že většina znázornění handicapovaných v médiích je extrémně negativní a tvrdí, že tato skutečnost podporuje diskriminaci a vytěšňování handicapovaných z mainstreamové společnosti (Barnes, 1992). Barnes sám popsal několik stereotypních rámců, do kterých jsou handicapovaní médií zasazováni. Přehled těchto stereotypních rámců uvádím výše v podkapitole: 1.1.2.1 Mediální stereotypy a handicapovaní. Patří mezi ně handicapované osoby jako: politováníhodné a ubohé, objekty násilí, představitelé zla, prvek atmosféry nebo kuriozity, „supermrzáci“, terče posměchu, samy sobě nejhorším nepřítelem, břemena a přítěž, sexuálně abnormální, neschopné plnohodnotného a spokojeného života a jako normální obyčejní lidé. Tyto stereotypy jsou paradoxně evidentní v televizním vysílání, v tisku i v reklamních materiálech (Hunt, 1991).

Například Longmoore (1987) detekoval některé rámce objevující se ve filmech a v televizním vysílání. Tyto rámce prezentovaly handicap jako „emblém zla“ nebo handicapované osoby jako monstra. Rámec, kde je handicap prezentován jako činitel ztráty osobnosti, nebo jako celoživotní nutnost být odkázán na jiné. Handicapovaní jako osoby s nedostatkem sebe odhodlání, nebo jako narušené jedince. Longmoore také uvádí náhledy na handicap jako na dar, který handicapovanému otevírá cestu k úspěchu a dodává mu odvalu se postavit výzvě, kterou mu život připravil. Ve spojení se sexualitou jsou handicapovaní rámcováni často jako deviantní, nebezpeční a násilní (Longmoore, 2003). K těmto rámcům přidali autoři Cumberbatch a Negrine (1992) dále obraz člověka s handicapem jako někoho hodného politování, kdo je středem pozornosti pro charitu a objektem posměchu.

Rámce, které se objevovaly v americkém tisku, zkoumal Keller *et al.* (1990). V článcích se objevovaly negativní stereotypní výrazy jako například „trpí, oběti, postižený, omezený, vozíček, připoutaný, vězení vlastního těla, boj, hrozba, tragédie, devastace, nepřekonatelné překážky, v pasti“ aj. (Keller *et al.*, 1990).

Mnoho autorů poznamenalo, že se v médiích také opakovaně objevují rámce, které navrhnul John Clogston při svém výzkumu amerického zpravodajského tisku (Zhang

a Haller, 2013). Tyto rámce byly také několikrát ověřeny v dalších studiích jako například: Auslander a Gold, 1999; Burns, 2011; Haller, 2000, Haller a Zhang, 2013; Mick, 1996; Zhang a Haller, 2013 aj. Rámce, které posléze rozpracovala i Beth Hallerová se dělí do dvou kategorií – tradiční a progresivní. Články se poté mohou dělit mezi tyto dvě kategorie (Burns, 2011). Clogstonovy rámce například zahrnují rámec sociologicko-patologický, klinický nebo takzvaný rámec „supermrzáků“. Tyto rámce budou představeny a popsány v následující kapitole.

Z českého prostředí mohu uvést dvě práce, které se věnovaly tématice handicapovaných. Knihu Alice Němcové Tejkalové *„Ti druzí sportovci, mediální stereotypizace a rámcování handicapovaných v tisku v letech 1948 - 2008“*, která se zabývá výzkumem rámcování a stereotypizace handicapovaných sportovců v prostředí české sportovní žurnalistiky. A druhá kniha je od autorky Kateřiny Kolářové *„Jinakost – postižení – kritika: společenské konstrukty a nezpůsobnost hendikepu, antologie textů z oboru disability studies“*.

1.2.3. Narativní rámce zobrazování handicapovaných

V sedmdesátých letech si někteří rehabilitační odborníci začali uvědomovat, že média jsou silným kulturním indikátorem, který má moc ovlivňovat způsob, jakým veřejnost zachází s tématy týkajícími se handicapovaných. V osmdesátých letech obrátili John Clogston a další odborníci na masová média svou pozornost na způsob, jakým tisk referuje o americké handicapované komunitě (Haller, 1997). V návaznosti na Clogstonův výzkum, který potvrdil dlouholeté stížnosti handicapovaných, že mnoho zpráv o jejich komunitě je stigmatizujících a povýšených, představil specifické mediální rámce zvažující prezentaci handicapu. Tyto rámce měly za úkol postihnout všechny typy reprezentací handicapovaných, které se ve zprávách objevovaly. Navrhnul pět rámců, které rozdělil na tradiční a progresivní kategorii. Výskyt těchto rámců následně ověřil ve studii prováděné na konci osmdesátých let. Jeho rámce jsou rámec klinický, sociálně-patologický, rámec „supermrzáků“, rámec menšinových občanských práv a rámec kulturního pluralismu. Clogston tyto rámce prezentoval ještě před tím, než byl schválen zákon o handicapovaných v USA. Z toho důvodu Hallerová tvrdí, že je potřeba přidat ještě další rámce, které jsou schopny pokrýt i témata po této změně zákona. Přidala následující rámce: obchodní rámec, právní rámec a rámec spotřebitelský (Haller, 1995).

Glogston analyzoval zpravodajské pokrytí handicapovaných z pohledu, zda je toto téma prezentováno v rámci tradičního pohledu či pohledu progresivního. Tradiční pohled prezentuje handicapovaného z deviantní perspektivy jako jedince, který je defektní a dysfunkční, protože není neschopen fungovat v prostředí, které je navrženo pro jedince bez handicapu (Burns, 2011). Postižený člověk je zobrazován z hlediska ekonomického či zdravotního a taktéž je handicapovaný prezentován jako nadčlověk. Hlavním těžištěm tohoto pohledu je právě skutečnost, že je člověk handicapovaný. Handicap je vnímán jako problém, postoj společnosti s tímto problémem nemá nic společného. Člověk s handicapem může být dokonce vnímán jako nelidský (Haller, 1995). Do této kategorie spadají články zaměřující se na handicap jako určující rys osobnosti jedince, diskriminaci, speciální zaměstnání a vzdělávání, charitu, vládní podporu a rehabilitaci (Burns, 2011).

Na druhé straně z pohledu progresivního pohledu je jako hlavní problém vnímána společnost, která „způsobuje“ handicap tím, že není schopna adaptovat svůj postoj k postiženým osobám (Haller, 1995). Společnost selhala především v tom, že není schopná přijmout všechny její členy stejně (Burns, 2011). Společnost je podle tohoto pohledu v podstatě původcem a tvůrcem handicapu, jehož charakteristikou není například fyzická odlišnost člověka (Haller, 1995). Do kategorie progresivního pohledu spadají zprávy o diskriminaci, informovanosti, sportu, umění, adaptujících se technologiích, samostatném životě a články, které se nezaměřují primárně pouze na handicap (Burns, 2011).

Rámce, které spadají do dvou prezentovaných kategorií mohou být popsány následovně:

Tradiční pohled:

1) Klinický rámeček

Handicap je prezentován jako nemoc či poškození. Handicapovaní jsou prezentováni jako osoby, které jsou závislé na zdravotnickém personálu, a to z hlediska poskytování péče a obsluhy. Handicapovaní jsou pasivními občany a nepodílejí se kvůli svému handicapu na běžných lidských aktivitách (Clogston, 1990).

2) Sociálně-patologický rámeček

Lidé s handicapem jsou popisováni jako znevýhodnění a musí se obracet na stát či na společnost s žádostmi o ekonomické zajištění, přičemž toto poskytnuté zajištění je

považováno za dar, který byl handicapovanému milostivě přidělen, a ne za jejich právní nárok (Clogston, 1990).

3) Rámec „supermrzáků“

Handicapovaní jsou považováni za deviantní kvůli svým nadlidským schopnostem (například slepý muž, který plachtí po oceánu) nebo za někoho speciálního, protože jsou schopni žít normální život i přes svůj handicap. Takové prezentace přispívají k podporování myšlenky, že handicapovaní jsou deviantní, a to z toho důvodu, že jsou schopni dosáhnout různých věcí i v případě, že nejsou jakkoli kompletní (Clogston, 1990).

4) Obchodní rámec

Lidé s handicapem jsou prezentováni jako osoby, které pro společnost a obchodníky znamenají poplatky. Převažuje představa, že snaha zpřístupnit společnost pro handicapované nestojí za výdaje, které jsou s touto akcí spojené. Přístupnost například veřejných míst není totiž považována za hodnotu, která by přinášela profit (Haller 1995).

Progressivní pohled:

1) Rámec menšinových občanských práv

Lidé s handicapem jsou považováni za členy komunity, která má legitimní politické pravomoci. Mají občanská práva, za která mohou bojovat stejně tak jako jiné společenské skupiny (Clogston, 1990).

2) Právní rámec

Existují společenské přístupy a chování vůči handicapovaným, na které je možno pohlížet jako na ilegální. Handicapovaní mají svá práva a je možné, že bude potřeba se soudit, aby byla tato práva ve společnosti doopravdy dodržována. Tato práva jsou prezentována jako právní nástroje, kterými je možno bojovat proti diskriminaci handicapovaných (Haller, 1995).

3) Rámec kulturního pluralismu

Handicapovaní jsou zobrazováni jako lidé mnoha tváří a jejich handicapu není věnován výhradní prostor. Jsou prezentováni stejně tak, jak by byli prezentováni nehandicapovaní (Clogston, 1990).

4) Spotřebitelský rámec

Skupina handicapovaných občanů je zobrazována jako stále ještě neobjevená skupina nových spotřebitelů. Tím, že by se společnost stala bezbariérovou, mohla by být menšina handicapovaných také více přínosná společnosti a obchodům. Kdyby handicapovaní měli přístup k pracovním pozicím, zvýšil by se jejich příjem a nebyli by tudíž závislí na příspěvcích od státu (Haller, 1995).

V každé zprávě se může vyskytovat více takovýchto rámců najednou. Nevyskytují se pouze ve své čisté formě (Haller, 1995). Zároveň jsou často zmiňovány rozdíly mezi klinickým a sociálním rámcem zobrazování handicapovaných.

Navzdory skutečnosti, že autoři pro tyto vlastnosti textů používají název rámec, z hlediska následné analýzy a také výstižnějšího překladu do českého jazyka budu dále pracovat s těmito rámci jako s rámci.

1.3. Teorie nálepkování

Dnes žijeme v mediálně plně saturované společnosti, což znamená, že média hrají velkou roli v našem životě a naše existence je na nich takřka závislá. Zároveň s tak významným postavením mají velkou moc v utváření našeho náhledu na svět a mohou mít vliv také na utváření postojů ohledně mnoha různých témat a záležitostí. Logicky tak hrají klíčovou roli v ovlivňování způsobu nahlížení veřejnosti na osoby s handicapem. A to prostřednictvím vlastností, které jim přidělují (Ciot a Van Hove, 2010).

Tento proces bývá označován jako proces nálepkování neboli etiketizace.⁶ Tato teorie byla rozvíjena z počátku dvacátého století, největší popularity dosáhla především v sedmdesátých letech. Ve své základní formě představuje teorii, která popisuje podobu společenských reakcí na kriminalitu a deviace. Teorie nálepkování spojená s deviací byla původně vypracována sociology při studiu kriminality a poté byla použita také na duševně nemocné osoby a na psychicky a mentálně handicapované osoby (Eayrs *et al.*, 1993) Jako kriminologická teorie má své začátky v třicátých letech a je spojována například s chicagskou sociologickou školou (Plummer 2011). Po kriminologii druhým významným prostorem, kde byla tato teorie testována, bylo zmiňované spojení labelingu a duševních onemocnění. Scheff například aplikoval teorii labelingu při snaze popsat běžné reakce společnosti na duševní onemocnění. Zajímal se o důsledek

---

⁶ V anglickém originálu „the labeling theory“.

společenského vlivu na duševně nemocné (Scheff, 1966). Na druhé straně Walter R. Gove tyto předpoklady odmítal a tvrdil, že společnost nemá žádný vliv na takto nemocné. Avšak i on připustil, že odlišné a často nepřirozené chování, které vykazují duševně nemocní, může mít nějaký vliv na změny přístupu veřejnosti k nim (Gove, 1975).

Je nutno podotknout, že teorie labelingu není pouze jedním uceleným pojmem, spíše v sobě spojuje přínos z různých odvětví a teorií. Například je velmi dobře spojitelná s myšlenkami Emila Durkheima, G. H. Meada, symbolického interakcionismu a teorie konfliktu a nese s sebou ideu takzvaného sebenaplnujícího se proroctví a výroku W. I. Thomase, že pokud si lidé definují situace jako skutečné, stanou se skutečnými v jejich následných činech (Plummer, 2011).

Labeling zahrnuje nejen vnímání toho, že je někdo jiný, ale zároveň se zaměřuje na skutečnost, že jsou této odlišnosti přidělovány společenské významy. Například neobvyklou barvou očí se může jedinec lišit od ostatních, nicméně taková odlišnost velmi těžko vyvolá efekty etiketizace, neboť nemá žádný společenský význam. Na druhé straně osoby s handicapem jsou odlišovány a spadají do společenské kategorie, která má pro ostatní společenský význam (Green, 2005).

Pokud skupinám přidělujeme určitou nálepku nebo označení, může to mít pozitivní i negativní následky. Na jednu stranu můžeme přesným označením ulehčit vědeckou měřitelnost a porovnatelnost dat nebo komunikaci, na druhou stranu však některé nálepky rozdělují skupiny a odlišují je od zbytku společnosti a takzvaně jim určují jejich přesné místo, kam mají být odstrčeni. Tedy pokud jsou tyto nálepky negativní nebo hanlivé, mohou mít negativní vliv na vnímání daného člověka nebo skupiny. Nálepky, které budou ve spojení s touto skupinou šířeny, mohou vyvolávat negativní stereotypy a předsudky, například o jejím nižším postavení ve společnosti a závislosti na ostatních (Auslander a Gold, 1999).

Společnosti přidělují určitou nálepku například stigmatizovaným skupinám. Proces tohoto nálepkování určuje, že takto označená skupina je skupinou sama o sobě. Dokonce i použití zájmena k pojmenování takové skupiny osob může tuto skupinu separovat od zbytku společnosti. Například dělení skupin na *my* a *oni* (Devine, Plant, a Harrison, 1999). Sociální skupiny vytvářejí deviaci tím, že stanovují skupinová pravidla. Porušení těchto pravidel poukazuje na odlišnost a tím také vzniká daná odlišnost a lidé, kteří pravidla porušili, jsou označováni jako outsideři. Z tohoto pohledu není deviace specifikována jako čin, který jedinec vykonal, ale spíše jako důsledek

aplikování zmíněných pravidel a sankcí vůči narušiteli skupiny. Deviantní je tedy ten, komu byla taková nálepka společností úspěšně připsána. Deviantní chování je takové chování, které je tak lidmi označeno (Becker, 1963). Opatřování nálepek pro skupiny může zjednodušit vytváření stereotypních pohledů a potenciálně separovat skupinu od zbytku komunity (Smith, 2007).

Jak uvedl Goffman, procesy teorie nálepkování jsou těsně spjaty s procesy stigmatizace (Homolková, 2012). Teorie labelingu může být spojována s fenoménem, který Goffmann nazývá jako sociální stigma. Jeho projevy jsou právě již zmiňované negativní reakce společnosti například na určité fyzické rysy nebo právě na projevy duševně nemocných (Williams, 2012).

1.4. Kultivační teorie a drench hypothesis

Zajímavou teorií, která také souvisí s tématem stereotypizace handicapovaných v médiích je koncept kultivační teorie. Tato teorie říká, že pokud jsou diváci například při sledování televizního vysílání vystavováni kumulujícímu se množství stereotypizujících vyobrazení o minoritních skupinách, začnou tyto prezentace vnímat jako realitu. Tato teorie byla představena v práci autorů Gerbnera, Grosse, Morgana, a Signorelliho. V práci jsou diváci rozlišováni na těžké a lehké, a to podle času stráveného sledováním televizních pořadů (Farnall a Smith, 1999). Tato teorie může být použita v prostředí zobrazování handicapu médií.

V souvislosti s touto teorií navrhnul Bradley S. Greenberg drench hypotézu⁷, která tvrdí, že stereotypní představy o skupinách mohou vyplynout z intenzivních prezentací těchto skupin v médiích. V tomto případě se předpokládá, že vystavování diváků silným a zapamatovatelným portrétům, které vyobrazují členy minoritních skupin, může mít za následek trvalejší dojmy zanechané na divácích než časté vystavování diváka portrétům, které jsou prezentovány častěji, ale nejsou tak vlivné (Farnall a Smith, 1999). Tedy oproti kultivační teorii, kde se kumuluje počet vystavení diváka stereotypnímu portrétu, jsou u této teorie diváci vystaveni velmi dramatickému zobrazení, které může mít přímý dopad na jejich vnímání daného jevu. Jinak podáno, předpokládá se, že dramatické prezentace mají vyvolat působivý efekt na jejich příjemce, tedy že divák je přímo

---

⁷ Tato hypotéza prozatím nebyla oficiálně přeložena do českého jazyka, předpokládám, že českým překladem by mohla být například „hypotéza nasycení“, nicméně v práci budu používat spojení anglického názvu drench hypotéza ve spojení s češtinou.

pohlčen na rozdíl od kultivační teorie, kdy je efekt dodáván postupně po kapkách (Mo Bahk, 2001).

Greenberg předpokládá, že například některé charakterově výrazné postavy v určitých dílech mohou způsobit, že někomu poté slouží jako vzor. Takové postavy mohou mít velký vliv na utváření představ o osobách z minoritních skupin (Farnall a Smith, 1999). Dá se však říci, že stejné dávkování dramatických programů nemusí mít stejné účinky na všechny jedince, a zároveň také ne všechny obsahy, které jsou považovány za dramatické, nemusí mít stejný efekt a dopad (Mo Bahk, 2001).

Tyto teorie jsou pro tuto práci důležité z hlediska dotazníku, který byl vytvořen pro potřeby této analýzy. Souvisejí s vnímáním mediálních obsahů publikem, totéž je stavebním kamenem dotazníku, tedy zjistit zda veřejnost vnímá určité rysy prezentace handicapovaných v médiích. Tyto teorie tvrdí, že pokud jedinec sleduje mediální obsahy, je více pravděpodobné, že na něm budou zanechávat nějaké stopy. Logickou podmínkou pro fungování těchto teorií i dotazníků je tedy sledování médií.

2. Metodologická část

2.1. Kvalitativní obsahová analýza

Pro potřeby této práce jsem zvolila kvalitativní analýzu. Rozhodnutí vybrat si právě kvalitativní metodu plyne z cíle práce. Narativní rámce a stereotypní rámce, které budu v obsazích vyhledávat, byly v předchozích studiích rovněž studovány kvalitativně. Jak tvrdí Hendl (2005), kvalitativnímu výzkumu je často vytýkáno, že vzhledem k tomu, že hlavním činitelem je výzkumník, jeho výsledky tedy mohou být velmi subjektivní, a to i navzdory tomu, že je předpokládáno, že by výzkumník měl mít objektivní odstup, lze kvalitativní výzkum těžko replikovat. To je jedním z důvodů, proč jsem zvolila kvalitativní metodu, neboť rámce a narativní rámce, které byly dřívějšími studiemi v médiích odhaleny, byly taktéž zkoumány kvalitativně. To znamená, že nebylo možno využít vzorového designu výzkumu, který by použil například John Clogston či Beth Hallerová tak, jak by to bylo možné v případě kvantitativního výzkumu.

Druhým důvodem, proč jsem zvolila kvalitativní metodu, je její možnost většího záběru a zkoumání tématu do hloubky. Jednou z předností kvalitativního přístupu je získání hloubkového popisu daného problému. Při kvalitativním přístupu nezůstáváme na povrchu, ale provádíme podrobnou komparaci případů, přihlížíme ke kontextu a vývoji problému a jsme schopni poté poskytnout podrobnou zprávu o tom, proč se daný

fenomén objevil (Hendl, 2005). V některých případech se v souvislosti s kvalitativním výzkumem hovoří o rozdílné metodě usuzování – indukci. „*Indukce je obecná metoda usuzování, v níž závěr obsahuje informaci, která přesahuje informace (empirického původu) ve východisku. Jelikož induktivní závěry překračují informace obsažené v datech, dokážeme prostřednictvím indukce vytvářet obecné zákony. (...)Indukce je založená na principu opakování. Opakované případy ospravedlňují k přijetí určitého obecného pravidla či zákona.*“ (Šeďová a Švaříček, 2007, str. 14). Výhodou kvalitativního výzkumu je, že pomocí něj o daném fenoménu můžeme získat detailní informace, kterých pomocí kvantitativního výzkumu těžko dosáhneme (Strauss a Corbinová, 1999). Ale například jedna z klasických metod kvalitativního výzkumu, zakotvená teorie, nepoužívá pouze logického usuzování pomocí indukce, ale i abdukce a dedukce (Šeďová a Švaříček, 2007).

Jak vysvětluje Steinar Kvale (1996), předmětem kvalitativního výzkumu nejsou objektivní údaje, které mají být kvantifikovány a vyčísleny, ale jsou jimi smysluplné vztahy, které mají být interpretovány. Kvalitativní výzkum se spíše než na účinky médií nebo jejich vliv zaměřuje na mnohé vztahy, které existují mezi médii a společnostmi. Jak poznamenal John Pauly (1991), cílem kvalitativního výzkumu je prostě věrohodně vykreslit termíny, pomocí kterých se sociální skupiny prezentují světu, a objasnit roli, kterou v těchto prezentacích hrají média.

2.2. Cíle práce a výzkumné otázky

Cílem práce je zjistit, jak česká zpravodajská média zobrazují handicapované. V návaznosti na teoretický základ je záměrem ověřit jaké narativní rámce, nálepky a stereotypní prezentace lze ve zpravodajství najít a jestli jsou v českých mediálních obsazích používány. Pokud bude prokázáno, že se ve zprávách tyto obsahy objevují, druhým cílem práce bude pomocí dotazníku ověřit, zda se tyto prezentace poté projevují také ve vnímání handicapovaných veřejností.

Pro tento účel byly stanoveny výzkumné otázky:

VO1 – Jaké narativní rámce se objevují v mediálním zobrazování handicapovaných?

VO2 – Jaké stereotypní rámce se objevují v mediálním zobrazování handicapovaných?

VO3 – Jaké nálepky jsou handicapovaným v mediálních obsazích přidělovány?

VO4 – Jak vnímá veřejnost způsob, jakým zpravodajská média handicapované prezentují?

K odpovědi na tuto výzkumnou otázku byl vytvořen online dotazník, který byl distribuován prostřednictvím sociální sítě Facebook, celkově jej vyplnilo 99 lidí. Celé znění otázek viz Příloha č. 2.

2.3. Analýza výzkumných otázek

Pro analýzu výzkumných otázek 1 – 3 byla použita jedna z metod již zmiňované zakotvené teorie. A to konkrétně otevřené kódování. Otevřeným kódováním byly zpracovávány jednotlivé články. Otevřené kódování je část analýzy, která se zabývá označováním a kategorizací pojmů (Strauss, Corbinová 1999). Pomocí otevřeného kódování vytváříme pojmy, které označují jednotlivé části textu, a jevům v textu tedy přidělujeme jména (Šed'ová, 2013). Jak říká Corbinová a Strauss (1999), během tohoto procesu jsou jednotlivé údaje v textu podrobně rozebrány na části, studovány a jsou mezi nimi sledovány rozdíly a podobnosti. Během procesu kategorizace jsou seskupovány ty jevy, které se zdají být k sobě příslušející. A také tyto kategorie jsou pojmenovávány a jsou sledovány jejich vlastnosti (Šed'ová, 2013). Pro záměry, které si předkládaná práce klade, je tudíž otevřené kódování perfektním prostředkem k dosažení cílů.

U VO1 jsem otevřeným kódováním hledala narativní rámce, které uváděl Clogston a Hallerová. Jedná se o rámce, o kterých se zmiňuji výše v kapitole 1.2.3, tedy rámec klinický, sociálně-patologický, rámec „supermrzáků“, menšinových občanských práv, rámec kulturního pluralismu, obchodní rámec, právní rámec a rámec spotřebitelský, ale je možné, že se v průběhu analýzy objeví také rámce zcela nové. Taktéž u VO2 jsem otevřeně kódovala stereotypní rámce, které byly v člancích viditelné. O stereotypních rámcích mluví kapitola 1.1.2.1 a v člancích jsem cílila na rysy jedenácti zmiňovaných rámců (handicapované osoby jako: politováníhodné a ubohé, jako objekty násilí, představitelé zla, prvek atmosféry nebo kuriozity, „supermrzáci“, terče posměchu, samy sobě nejhorším nepřítelem, břemena a přítěž, sexuálně abnormální, neschopné plnohodnotného a spokojeného života a jako normální obyčejní lidé). To znamená, že v souvislosti s oběma otázkami jsem z různých slovních spojení vyvozovala přítomnost kategorií, se kterými se shodují. Zároveň byla tato strategie klíčová i pro VO3, kde tato

slovní spojení, která přímo odkazovala k handicapovaným jako ke skupině, bylo možné označit za nálepky.

Pro analýzu VO4 byl sestaven online dotazník. Jako platforma pro vytvoření dotazníku byl použit server Survio.com, a to pro své příjemné a uživatelsky jednoduché a srozumitelné prostředí. Dotazník byl rozeslán prostřednictvím sociální sítě facebook. Předpokladem byla metoda podobná sněhové kouli, tedy že prostřednictvím sdílení budou nabalováni další náhodní respondenti. V dotazníku byly pouze uzavřené otázky, u některých otázek měl respondent šanci doplnit jinou možnost, která se podle něj nevyskytovala mezi těmi již nabízenými. Otázky byly koncipovány podle výsledků analýzy třech předchozích výzkumných otázek. Tázaly se tedy, zda publikum vnímá přítomnost nálepek a stereotypních rámců. Nejnižším množstvím respondentů potřebných k analýze dotazníku bylo 50. Filtrační otázkou bylo, zda respondenti sledují alespoň jedno z daných médií, tedy ta, ze kterých byly analyzovány články do výzkumu. A zároveň druhou filtrační otázkou bylo, zda v médiích zahlédli nějakou zprávu věnovanou handicapovaným.

2.4. Sběr dat

Data pro účely této práce byla vyhledávána v databázi Newton Media SEARCH. Výzkumnou jednotkou byl článek, který se celý zabýval handicapovanými. To byla taktéž filtrační otázka při následném výběru finálních článků pro výzkum. Články, které se celé nevěnovaly tomuto tématu, byly z výběru vyřazeny.

Při vyhledávání v databázi Newton byla použita klíčová slova pro tři zvolené kategorie: Zdravotně, tělesně a mentálně handicapovaní. Vždy byly vyhledávány články, které obsahovaly slovní spojení zdravotně handicapovaný, postižený a hendikepovaný; tělesně handicapovaný, postižený, hendikepovaný; mentálně handicapovaný, postižený, hendikepovaný. Do vyhledávání byly zahrnuty i změny ve skloňování slov.

Články byly vyhledávány v časovém rozmezí od června 2013 do června 2015. Celkový počet nalezených článků bylo 434. Nejvíce článků bylo pro vyhledávání klíčová slova „zdravotně handicapovaný/á, hendikepovaný/á, postižený/á. Na druhé místě skončily články pro klíčová slova tělesně handicapovaný/á, hendikepovaný/á, postižený/á. Počet článků byl však následně zredukován, protože byly vyřazeny články, které se duplikovaly nebo opakovaly, zároveň články, které nebyly relevantní svým zaměřením. Finální počet textů, který byl určen k analýze bylo 100. Tedy ze zbylého počtu 291

článků byl tento počet článků vybrán selektivní metodou za pomoci funkce RANDBETWEEN (náhodný výběr) v programu Microsoft Excel.

2.5. Výběr médií

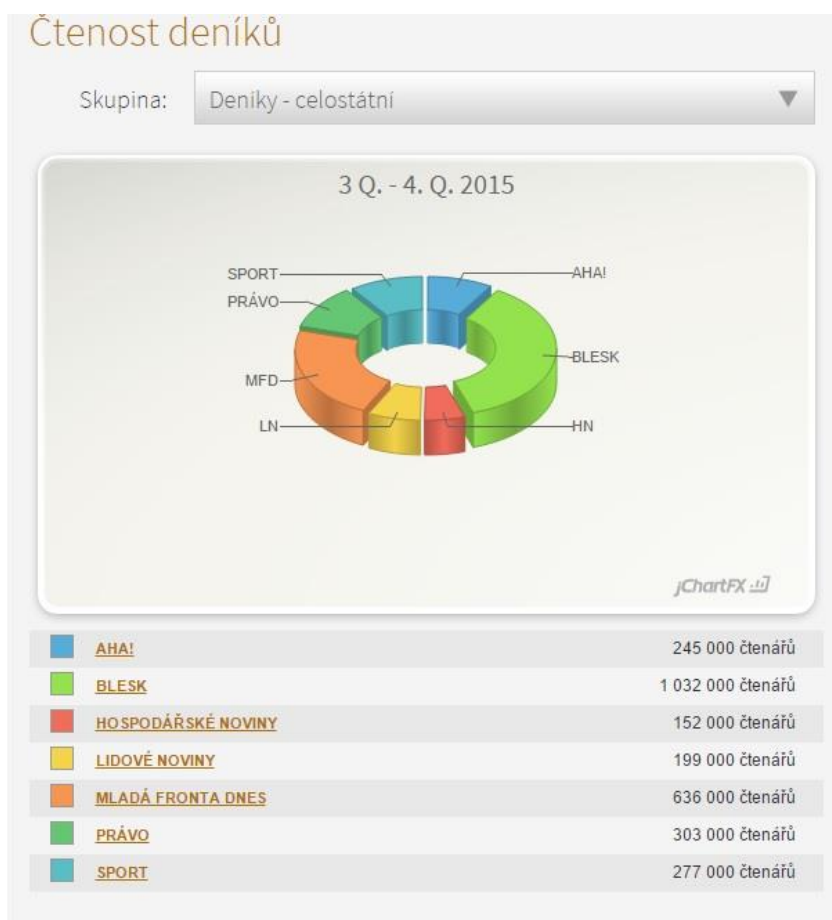
Pro vyhledávání článků byly zvoleny tištěné deníky Mladá fronta DNES, Právo, Hospodářské noviny a k tomu navíc z online zpravodajských médií Novinky.cz, Ihned.cz, zpravy.IDNES.cz. Lidové noviny byly z výběru vyřazeny, protože mají stejného nakladatele jako Mladá fronta DNES (Mafra, a.s.), dalo se tedy předpokládat, že by se články mohly duplikovat.

Hlavním kritériem pro výběr bylo zaprvé zaměření novin, tedy aby se jednalo o seriózní zpravodajské deníky, které vycházejí celostátně, a druhým kritériem byla jejich čtenost. Deník Blesk, i naproti skutečnosti, že je nejčtenějším českým deníkem, nebyl vybrán z důvodu, že se řadí mezi bulvární deníky. Rozdíl mezi seriózním a bulvárním deníkem uvádí ve slovníku mediální komunikace Irena Reifová (2004, str. 164): „Podle obsahu novin rozeznáváme kategorii tisku seriózního (označovanou také jako tisk kvality) a tisk masový (označovaný také jako tisk bulvární, tisk masový, penny press atd.).“ Druhým měřítkem byla čtenost deníků. Údaje ke čtenosti jsou dostupné na webových stránkách Unie Vydavatelů.⁸ Pro přehlednost vkládám graf a tabulku s čteností za třetí a čtvrtý kvartál roku 2015.

Online zpravodajské servery byly zařazeny proto, že veřejnost nečte pouze tištěná média, ale i online zprávy.

---

⁸ http://www.unievydavatelu.cz/cs/deniky/ffakta_cisla_denicich/ctenost_deniku/239-deniky_celostatni

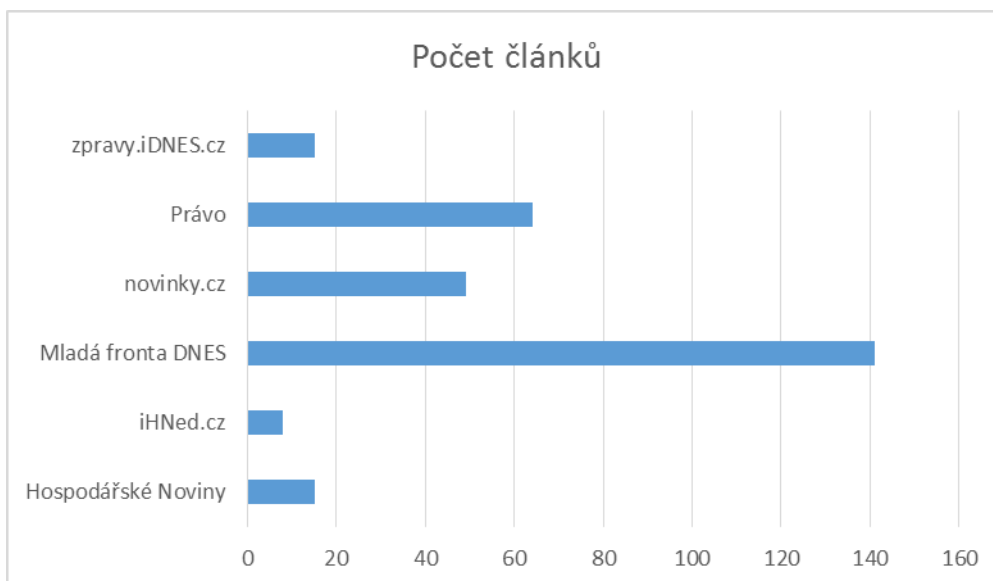

Obr. č. 1 Tabulka čtenosti deníků podle unie vydavatelů za 3. a 4. kvartál z roku 2015

Nejvíce článků, které se zabývaly handicapovanými, z celkového počtu 292 vhodných článků, bylo publikováno v Mladé frontě DNES. Přesné rozložení článků lze vidět v následující tabulce a grafickém znázornění.

Médium	Počet článků
Hospodářské Noviny	15
iHNed.cz	8
Mladá fronta DNES	141
novinky.cz	49
Právo	64
zpravy.iDNES.cz	15
Celkem	292

Tabulka č. 1 – Počet článků o handicapovaných na médium

Graf č. 1. – Počet článků o handicapovaných na médium

3. Výsledky analýzy

Výsledky analýzy u prvních tří výzkumných otázek byly získávány pomocí jedné z metod zakotvené teorie – otevřeného kódování. Každý článek byl opakovaně podroben analýze. Byly hledány znaky jevů a postupně kategorizovány. V následující části budou postupně zodpovězeny výzkumné otázky a následně také uvedeny nové možné rámce, které se v článcích mohou objevovat.

3.1. Řešení výzkumné otázky VO1

První výzkumná otázka se zajímala o to, jaké narativní rámce se v článcích českých zpravodajských médií objevují. A jestli se vůbec některé z rámců ve zprávách objeví.

U každé zprávy bylo sledováno, jestli naplňuje charakteristické rysy určitého narativního rámce tak, jak jsou popsány v kapitole 1.2.3. Jak už bylo řečeno, v každém článku se nemusí objevovat pouze jeden rámeček. Po analýze textů bylo zjištěno, že tyto rámce se vyskytovaly i v článcích z českého prostředí.

Klinický rámeček:

Handicap je v článku prezentován jako nemoc nebo poškození, handicapovaní jsou zobrazováni jako lidé závislí na péči například zdravotnického personálu. Ve většině případů se nepodílejí na životě a jsou pasivními lidskými bytostmi. Tento rámeček byl použit u několika článků. Uvedu několik úryvků z textů, které odpovídají uvedeným charakteristikám klinického rámce.

Čl. č. 29.: „Lidé bez nohou nebo trvale odkázaní na lůžko a většinou neschopni obejít se bez pomoci druhého se bojí.“⁹

Čl. č. 55.: „Ten v článku do odborného časopisu napsal, že pokud je zřejmé, že se matce narodilo postižené dítě, zákon by měl umožnit lékařům, aby bez svolení rodičů rozhodli o ukončení života takového novorozence.“

Čl. č. 61.: „Jsou to dospělí lidé, kteří nikdy nemohou být sami. Potřebují pomoci ve všech, ale úplně ve všech úkonech. Říká Kurfistová. Postižení její dcery je nevyzpytatelné.“

Čl. č. 86: „Od té doby, co Sašu po tragické nehodě přijali, uběhlo pět let. Chlapec je nepohyblivý a tedy odkázaný na celodenní pomoc ostatních. (...) Sám ale polyká, a dokonce může i velmi tiše mluvit. Komunikuje také skrze počítač pomocí očí. Díky internetu je ve stálém kontaktu s rodinou a přáteli. Zdravotní sestry jej ale musí pravidelně polohovat.“

Čl. č. 93. „Pouze každý dvacátý zdravotně postižený člověk se o sebe dokáže postarat zcela samostatně a nepocítuje ve svém životě žádné omezení. (...) Zdravotně postižení ve většině případů nebydlí ve speciálním zařízení, ale v klasickém bytě s partnerem či sami, takže jsou odkázáni na pomoc nejbližších příbuzných.“

Sociálně patologický rámec:

Lidé s postižením jsou v člancích prezentováni jako osoby, které jsou znevýhodněny a také musí stát žádat o příspěvky, a tyto příspěvky jsou považovány za dar a ne za jejich právní nárok. Tento rámec byl v člancích také zastoupen, i když v menší míře než rámec klinický. Zároveň jsem upravila parametry prvků spadajících pod tento rámec spíše na články vyjadřující se o handicapovaných jako o znevýhodněných občanech a vyjadřující se spíše informativní formou. Sociálně patologický rámec se ve své čisté podobě neobjevoval, tedy v žádném článku se neobjevovaly handicapované osoby tak, jak jsou charakterizovány v popisu tohoto rámce. Opět uvedu útržky z článků, které v sobě nesou znaky tohoto rámce.

Čl. č. 16: „Tentokrát se musí detailně zabývat majetkovými poměry rodiny a nesmí jen odkázat na to, že pokud dívka pobírá důchod a další sociální dávky, nemá už nárok na výživné od otce. Takový výklad zákona podle ústavních soudců není správný.“

---

⁹ Seznam všech analyzovaných článků, ze kterých zde uvádím, citace bude uveden v závěru práce v kapitole „použité prameny“ a zároveň bude vložen na konci práce části příloh.

Čl. č. 46: „Mnozí invalidé, protože nikdy nepracovali, neboť jim to zdravotní stav neumožňoval, podle Národní rady osob se zdravotním postižením (NRZP) po novém překvalifikování končí na úradech práce a poté jsou odkázáni na sociální dávky.“

Čl. č. 17: „Faktem je, že i v nových budovách se člověk setká s řadou bariér, které ostatní ani nevnímají, upozornila.“ „Mám na mysli například těžké vstupní dveře do budov, k výtahům anebo na toalety. Pokud bych do školy nedocházela s doprovodem, musela bych spoléhat na ochotu druhých lidí,“ popsala studentka.“

Rámec „supermrzáků“

V případě tohoto rámce byly v článku rozlišovány popisy handicapovaných osob, které navzdory svému omezení něčeho dosáhly, a proto jsou považovány za speciální (nebo deviantní). Za speciální jsou také považovány z důvodu, že dokážou žít normální život bez ohledu na to, že jim něco schází. Tento rámec je ve zpravodajství poměrně častý. Prvky, které ho vystihují, se shodují se stereotypním rámcem „supermrzáků“, který ověřovala druhá výzkumná otázka. Vzhledem k tomu, že výskyt byl opravdu četný, uvedu příklady tady i později při řešení druhé výzkumné otázky a tohoto rámce.

Čl. č. 3: „Je výjimečná. Studentka Gymnázia Františka Křižíka Ivana Votípková je hezká a sympatická mladá dáma. Leckdo si na první pohled vůbec nemusí všimnout, že se od svých vrstevníků něčím liší. Nicméně, něco jí schází, ale zároveň má cosi navíc. Chybí jí dobrý sluch a bez drahých přístrojů neslyší. Na druhé straně má dost vůle a odvahy se s handicapem vypořádat. Ačkoliv jí vrozená vada značně komplikuje život, snaží se zvládnout to, co ostatní. Ve škole i ve sportu.“

Čl. č. 21: „Přes mimořádný handicap Zanardi dál závodil na okruzích s vozem, který měl předělaný na ruční ovládání spojky, plynu i brzdy. Až s vidinou londýnské paralympiády se začal věnovat na plno handbikům a před dvěma lety na hrách tělesně postižených sportovců získal dvě zlaté a jednu stříbrnou medaili.“

Čl. č. 24: „Adam má Aspergerův syndrom. Vanesa vidí jen na jedno oko, a to navíc velmi špatně. Oba se však za pomoci asistentek zvládají učit spolu se zdravými dětmi.“

Čl. č. 34: „Medaile z mistrovství republiky, z mezinárodních závodů a dokonce i z mistrovství světa. Tak vypadá sportovní bilance čtyř mužů ze Šumperska, které o soutěživého ducha a radost z pohybu nepřipravilo ani fyzické postižení.“

Obchodní rámec

Tento rámec předpokládá, že s handicapovanými jsou spojeny poplatky a že společnosti ani obchodníkům nepřinášejí žádný profit. Taktéž zpřístupňování společnosti nestojí za výdaje s tím spojené. Tento rámec se neobjevil ani u jednoho analyzovaného článku. Pouze například v článku č. 70 jsou pouze zmiňovány obavy firem v souvislosti se zaměstnáváním handicapovaných, které plynou z představy, že budou muset upravovat zařízení kanceláří, záchody či vstup do budovy, aby jim mohli nabídnout práci. To z jisté stránky působí jako rys obchodního rámce, avšak vyplývá to spíše z tématu článku.

Rámec menšinových občanských práv

Handicapovaní jsou v rámci tohoto rámce prezentováni jako osoby, které mají své legitimní politické pravomoci a mají práva, za která mohou bojovat. Tento rámec se u analyzovaných článků projevil. Ve všech případech se tento rámec shodoval s rámcem právním. Důkazem těchto shod jsou například první uváděné citace ze zkoumaných článků.

Čl. č. 7: „Český svaz tělesně postižených sportovců (ČSTPS) podal trestní oznámení na neznámého pachatele kvůli podezření ze spáchání trestného činu dotačního podvodu.“

Čl. č. 31: „Byl jsem šokován cynismem a arogancí prezidenta Zemana, protože se dotkl lidské důstojnosti tisíců dětí, kterým upřel právo garantované ústavou a naší demokratickou kulturou být považovány za rovnoprávné občany naší společnosti,“

Čl. č. 63: „Možnost volit do Evropského parlamentu dostalo také více než sto účastníků české abilympiády – dovednostní soutěže zdravotně postižených.“

Čl. č. 91: „Organizace Člověk v tísni hovoří dokonce o tom, že rozhodování úřadů je v případě postižených dětí zcela nahodilé. Oslovila proto poslance s žádostí o to, aby tuto část novely ještě upřesnili. Že je situace nepřehledná, uznává i ministerstvo.“

Právní rámec

Jak už bylo naznačeno, právní rámec se ve většině případů kopíroval s rámcem menšinových občanských práv. To hlavně z toho důvodu, že oba mají v definici premisy, že handicapovaní mají svá práva, za která mohou bojovat. Právní rámec však spíše mluví o existenci těchto práv z důvodu diskriminace nebo nelegálního chování. Tedy, že tato práva mohou být uplatněna v případě, že je potřeba potlačit takové

negativní chování vůči handicapovaným. Uvedu tedy jen příklady, které považuji za ukázkou samotného právního rámce.

Čl. č. 16: „Dítě má právo na péči rodičů, pokud se nemůže živit samo. A to i přesto, že pobírá důchod a sociální dávky. Ústavní soud dal šanci ženě s handicapem, která se prostřednictvím své matky domáhala zvýšení výživného od otce. Rodičovství podle něj nekončí zletilostí.“

Čl. č. 64 – „Šéf Národní rady osob se zdravotním postižením Václav Krása upozorňuje, že novelu slíbilo ministerstvo už letos v březnu. ‚Dříve nám nikdo nenaslouchal. Není mi jasné, proč příprava jednoduchého zákona trvala tak dlouho,‘ říká Krása.“

Rámec kulturního pluralismu

Tento rámec se v analyzovaných člancích objevoval velmi často. Mnohdy se objevoval současně s rámcem „supermrzáků“. U tohoto rámce jsou handicapovaní prezentováni jako lidé mnoho tváří a články jim věnované se zmiňují o běžných věcech tak, jako by byly psány o nehandicapovaných lidech. V článku také není věnován výhradní prostor pouze jejich handicapu. Následující výtažky přiblíží podobu tohoto rámce ve zpravodajství.

Čl. č. 1: „Jedno z prvních vystoupení na obřím pódiu hradeckého Rock for People včera odehrála skupina The Tap Tap, která do Festivalparku přijela s turné Načerno. Oblíbená kapela, kterou tvoří tělesně postižení studenti a absolventi škol pražského Jedličkova ústavu, připravila blues Frosty od Alberta Collinse, v němž se měl na kytaru přidat herec Steven Seagal.“

Čl. č. 40: „Za prosklenou výlohou vidíme pětičlenný tým, který pilně pracuje na špičkových čerstvých těstovinách. Na pozornost už jsou zvyklí a od práce je nic nevyruší, Museli byste zaměstnance malé továrničky pozorovat opravdu dlouho, abyste poznali, že jsou zdravotně postižení. Svou práci dělají natolik rádi, že na své problémy zapomínají.“

Čl. č. 48: „Zastávají u nás manažerské pozice, jezdí k zákazníkům, prezentují na konferencích. Právě tímto způsobem se snažíme ukázat, že mohou fungovat bok po boku zdravých kolegů,‘ říká Filip Molčan, jehož firma se původně věnovala vývoji aplikací, dnes se snaží posunout z oblastní IT i do jiných segmentů.“

Čl. č. 73: „V roce 1904 se Helen ve věku 24 let stala první osobností v dějinách, která s takovým smyslovým postižením vystudovala univerzitu. Během několika let se z ní stala světově uznávaná spisovatelka a kromě latiny a řečtiny se také plynně naučila

francouzsky a německy. Procestovala hodně zemí a stýkala se se všemi americkými prezidenty, kteří působili v době její tvůrčí činnosti, a pomohla založit americkou nadaci pro nevidomé.“

Rámec spotřebitelský

Tento rámec se zakládá na prezentování handicapovaných jako neobjevené skupiny spotřebitelů. Tedy pokud by společnost pochopila vizi bezbariérové společnosti jako možnosti většího přístupu handicapovaných k obchodům a nabízeli jim pracovní pozice, mohli by se poté stát novou kupní silou a už by nebyli závislí pouze na příspěvcích od státu. V žádném analyzovaném článku nebyla tato myšlenka přímo vyslovena. Je otázkou, zda se za projev tohoto rámce dají považovat příspěvky, které se zmiňují, třeba o mzdě handicapovaných nebo podpoře jejich zaměstnávání. Příkladem může být úryvek z článku č. 98:

„Ovšem podaří-li se takovému člověku získat práci a přinést domů vydělané peníze, zlepší se mu také psychika, dodává lékařka.“

A v článku č. 40:

„Mají za svou práci úplně normální mzdu. Některé podniky postiženým lidem dávají o půlku méně peněz než jinému člověku, my jsme to nastavili standardně, jako kdyby byli zdraví. Oni si toho hodně váží a jsou tím hodně motivovaní.“

Nebo v článku č. 49:

„Již sedmým rokem se věnujeme podpoře lidí se zdravotním postižením a jejich uplatnění na běžném pracovním trhu. Nechceme však zapomínat ani na studenty, kteří svou profesní dráhu teprve začínají, a proto jsme se rozhodli dát jim příležitost,“ říká Hana Potměšilová, ředitelka NFOZP.“

Z významu těchto úryvků vyplývá, že handicapovaní mají možnost pracovat a tím pádem obdržet mzdu, která je posunuje dál od nutnosti žádat stát o příspěvky. Ani v jednom článku však není rámec použit ve své čisté formě.

3.2. Řešení výzkumné otázky VO2

Druhá výzkumná otázka si kladla za úkol prověřit, zda se v českých zpravodajských médiích vyskytují stereotypní rámce, které byly popsány a zkoumány v dřívějších výzkumech. Otázkou také je, které rámce jsou ve zprávách viditelné a zda se neobjevují také jiné rámce než pouze ty, které jsou nastíněny v kapitole 1.1.2.1.

Analýza byla prováděna stejně jako u předchozích narativních rámců, které, jak jsem již uvedla v kapitole o nich, můžeme považovat také za formy rámců. Opakovaným procházením textů byly otevřeně kódovány rysy, které svým charakterem odpovídaly tomu určitému rámci. Níže budou uvedeny části textů, které v sobě naznačují tyto rámce.

Handicapovaný jako osoba hodná politování či působící žalostně

Tento rámec byl poměrně často se vyskytujícím. Zařazovala jsem sem ale spíše články, které psaly o hlubokých lidských příbězích, které vzbuzují lítost a některé z nich by se dokonce daly považovat za srdceryvné. Články, které by se vyjadřovaly o handicapovaných negativním či výsměšným stylem jako o politováníhodných, se v analýze nevyskytovaly.

Čl. č. 17: „Bez doprovodu a asistence se ve škole neobejde. Studentka Magdalena Hanková se kvůli svému zdravotnímu postižení pohybuje na vozíku. A během šestiletého studia překonává různé bariéry.“

Čl. č. 20: „Mladík se stále z události nemůže vzpamatovat. „Je to podruhé za poslední dobu, co mě okradli mí známí. Už jsem to psychicky nevydržel a zkolaboval jsem. Žiji sám, studuji, snažím se o sebe postarat, život z invalidního důchodu je hrozně těžký. Kdyby mi nepomohla teta, asi bych to vůbec nezvládal,“ řekl.“

Čl. č. 27: „Snil o NHL, místo toho přišel o nohu a málem i o život. Hokejový talent Roman Bernat se už přes dva roky statečně pere se zlým osudem, ale také s pojišťovnou, která mu nechce zaplatit protézu, nebo s byrokracií státu, jenž mu sebral průkaz ZTP.“

Čl. č. 33: „Hosté i šéfové jsou s naší prací spokojení. I s mojí kamarádkou, která nemá ruku. Mě mrzí, že nemůžu dát panu prezidentovi pivo a říct, že je domácí a kvalitní tak, jak to dělám vždycky,“ svěřil se právu Miroslav Čonda, handicapovaný zaměstnanec pivovaru.“

Čl. č. 81: „Osud se s devítiletým Jakubem Musialem od dětství nemazlil. Krutou diagnózu se rodiče dozvěděli, když bylo chlapci devět měsíců. „On se nepohyboval, nelezl, na neurologii nám potom řekli, že má dětskou mozkovou obrnu. Taková informace se hodně těžko zpracovává. Člověk si říká, proč zrovna můj syn,“ popsala Lenka Musial. Vedle mozku má chlapec postižené všechny čtyři končetiny a v poslední době absolvoval dvě náročné operace nohou.“

Handicapovaná osoba jako objekt násilí

U tohoto rámce byly také a především zařazovány články, ve kterých se hovořilo o jakémkoli násilném nebo ilegálním činu, který byl spáchán na handicapovaných. Tedy situace jako například okrádání handicapovaných, protože se nemohou bránit a jiné. Nemuselo se jednat pouze o fyzické násilí. Tento rámec se také často objevoval společně s rámcem lítosti.

Čl. č. 20: „Vozíčkář Artur Hubl (18) se obrátil na pražské policisty s oznámením, že mu jeho občasná asistentka měla odcizit z platební karty čtyři tisíce korun, když ji pověřil, aby mu z ní vybrala peníze. Dal jí kartu a sdělil jí i PIN. „Známe se delší dobu, občas mi pomáhala, a to i s osobními záležitostmi. Měl jsem k ní proto velkou důvěru.“

Čl. č. 23: „Krkavčí rodiče si svého syna všímali jen, když mu nadávali, případně ho bili násadou od smetáku, a když za něj brali peníze. Jinak ho nechali na pospas osudu. Kvůli podvýživě u něj postupně došlo ke svalové atrofii a mladík byl schopen už jen bezmocně ležet.“

Čl. č. 29: „Popsala i podmínky, jaké v lazaretu panují. „Pro všechny ubytované je tam jediná sprcha, před kterou je však schodek, takže lidé na vozíčku se do ní sami nedostanou, stejně tak ani k jedinému umyvadlu,“ informovala Seitlová s tím, že za ubytování zde člověk zaplatí měsíčně sedm tisíc korun, za stravu další tři a půl tisíce navíc.“

Handicapovaná osoba jako zlá nebo zlověstná (nebezpečná)

Tento rámec nebyl příliš častým. Vyskytuje se spíše u zpráv, kde toto označení vyplývá z tématu. Například člověk, který je svým postižením nebezpečný svému okolí. U analýzy v této práci se tento rámec objevil pouze v jednom článku, který pojednával o sexuálním napadení. Následující úryvek pochází z tohoto článku.

Čl. č. 67: „Má dojem, že je pro ženy velmi atraktivním. Těžko dokáže dekódovat jejich nesouhlasné signály, může mít pocit, že mu jeho náklonost opětvují a přitom tomu nemusí tak být, upřesnil znalec s tím, že z hlediska psychiatrického a sexuologického je Mikeš pro společnost nebezpečný, a proto doporučil ústavní léčbu.“

Handicapovaná osoba jako prvek atmosféry nebo kuriozita

Tento rámec je spíše častěji používán u filmu a seriálů, nicméně ve zpravodajství se dá nalézt také. Takto jsem kódovala texty, ve kterých byl tento rámec použit pro případy v dobrém slova smyslu, kdy je handicapovaný člověk v něčem překvapením, tedy

zároveň dá se říci kuriozitou. Většinou se vždy objevoval ve spojení s rámcem „supermrzáků“ Pokusím se tento rámeček ukázat na úryvcích z článků.

Čl. č. 80: „Taneční skupina má za sebou řadu ocenění za taneční výkon na různých soutěžích a festivalech pro zdravotně postižené, ale také druhé místo na Team Dance 201 v Litoměřicích a v roce 2012 na téže soutěži dokonce získala cenu nejvyšší zlatou. V květnu 2012 byl o skupině natočen Českou televizí krátký šot v pořadu pro zdravotně postižené – Klíč.“

Čl. č. 36: „Letos v červenci se mu sen splnil. Ježek, který má pod kolenem amputovanou pravou nohu, se vůbec jako první handicapovaný sportovec v historii zúčastnil letošní sté jubilejní Tour de France.“

Čl. č. 37: „Tameru Zegeye, který se narodil s těžkým handicapem, a to s deformovanými nohama, si splnil svůj sen. Stal se vůbec prvním člověkem, který přešel vzdálenost 100 metrů zároveň na ruku a na berlích za necelou minutu.“

Čl. č. 84: „Dvaatřicetiletý Petr Štiller z Bíliny, jemuž nemoc způsobuje ochabování svalstva, nakonec získal vozík díky pomoci dárců a nyní si splnil svůj další sen: dostal se do reprezentace a čekají ho zápasy s těmi nejlepšími.“

Handicapovaná osoba jako „supermrzák“

Tento rámeček je jedním z nejčastějších, který se ve zpravodajství objevuje. Pojednává o handicapovaných jako o lidech, kteří navzdory svému handicapu dosáhli mimořádných úspěchů anebo se i přes svůj handicap dokázali zapojit do normálního života.

Čl. č. 21: „Přes amputaci obou nohou si bývalý pilot formule 1 Alessandro Zanardi nepřestává dávat velké sportovní výzvy. Po paralympijském zlatu na handbiku a triumfu na newyorském maratonu mezi vozíčkáři chce 47letý Ital v říjnu absolvovat legendární triatlonový závod Ironman na Havaji.“

Čl. č. 24: „„Nejvíce mě baví matematika,“ prozrazuje Vaneska a asistentka doplňuje, že dobře jí jde i tělocvik. S asistencí ho zvládá, přestože téměř nevidí.“

Čl. č. 34: „Amputaci nohy musel postoupit také Mojmír Janků. Psal se rok 1971 a na šestnáctiletého mladíka čekala nepohodlná protéza z lipového dřeva. Ani ta ho však neodradila od sportovních zálib. ‘Reprezentoval jsem na mezinárodních soutěžích ve stolním tenise. Věnoval jsem se atletice tělesně postižených, v roce 1981 jsem vybojoval druhé místo na mistrovství Československa. Navzdory handicapu jsem

pracoval v nejrůznějších povoláních, především v oblasti péče o zdravotně postižené,‘ uvedl Janků.“

Čl. č. 45: „Skvělým způsobem zvládl šestnáctiletý Jozef Suchý z Hrobu na Teplicku svoji premiérovou účast na mistrovství světa ve hře boccia. Zdravotně handicapovaný mladík, který trpí svalovou dystrofií a může pouze omezeně pohnout prsty a otočit hlavou, v čínském Pekingu skončil na vynikajícím 9. místě.“

Čl. č. 87: „Nevidomá Petra Helebrantová vystudovala psychologii a speciální pedagogiku, dnes pracuje jako specialistka vzdělávání a lektorka OZP Akademie a v úterý získala titul Zaměstnanec roku pro osoby se zdravotním postižením.“

Handicapovaná osoba jako terč posměchu

Tento rámec se v analýze neprojevil ani u jednoho zkoumaného textu. Jediným případem, kdy byli zmiňováni handicapovaní jako terč posměchu, je v článku č. 82 výrok prezidenta Zemana ohledně inkluzivního vzdělávání: „A já říkám, že je to můj názor, že budou nešťastné, protože ostatní děti se jim budou posmívat a budou je šikanovat,‘ řekl prezident.“ Nicméně je to právě pouze výrok, který není rámcem článku.

Handicapovaná osoba jako sama sobě nejhorším nepřítelem

Základem tohoto rámce je předpoklad, že handicapovaný je vnímán jako osoba, která je zahořklá, trpící a nedokázala se vyrovnat se svým osudem. Nebo jako osoba, která by se dokázala se svým osudem vyrovnat, ale prvně by se mu musela kurážně postavit. Také sem můžeme zařadit prezentace, kdy si je sám sobě handicapovaný nebezpečný. Tento rámec se objevil pouze u dvou článků z celého analyzovaného celku.

Čl. č. 27: „Ochrnutý motocyklista Lukáš Šembera se pokusil o sebevraždu. Jak jste se zvládl se vším vyrovnat vy?“

Čl. č. 61: „Postižení její dcery je nevyzpytatelné. Nálada se může dramaticky změnit a z mírné osoby se stane agresivní jedinec se sebepoškozujícími sklony.“

Handicapovaná osoba jako přítěž nebo břemeno

Tento stereotypní rámec také nebyl příliš častým, ale u několika článků se přece jen objevil. Následující úryvky jsou toho příkladem.

Čl. č. 16: „Dívka je nesvéprávná, potřebuje celodenní péči. Není schopna udržovat hygienu ani sama jíst. Žije ve společné domácnosti s matkou, která je zároveň její

opatrovnici. Matka z důchodu a příspěvku na péči hradí náklady spojené s chodem domácnosti, se zajištěním potřeb dcery a službami ve stacionáři.“

Čl. č. 61: „Už teď víme, že budeme muset zájemce odmítat,“ zamýšlí se Kurfirstová. O potřebě podobných zařízení v rámci celé republiky svědčí i telefonáty nešťastných rodičů postižených dětí ze vzdáleného okolí včetně Prahy.“ (...) „Těžké poruchy chování a často zoufalá rodina. Život s těžce mentálně postiženým autistou převrátí jakýkoliv žebříček hodnot. Všem, kteří o ně pečují, však svítla naděje, že si ulehčí od čtyřadvacetihodinové péče.“

V tomto článku je také již zmiňovaný úryvek „Postižení její dcery je nevyzpytatelné. Nálada se může dramaticky změnit a z mírné osoby se stane agresivní jedinec se sebepoškozujícími sklony.“ Který lze zařadit jak do rámce přítěže, tak do rámce nejhoršího nepřítele sobě sama. Zároveň by se dal považovat za prvek klinického rámce či by také mohl spadat do rámce politováníhodnosti.

Handicapovaná osoba jako sexuálně abnormální

Jak už bylo řečeno v teorii, tento rámec je v novinových článcích často spojen s představou handicapovaného jako sexuálního zvrhlíka nebo je spojen se sexuální perverzí. Zároveň mohou být prezentováni jako neschopni sexuálních úkonů. Tento rámec se objevil ve třech analyzovaných článcích.

Čl. č. 20: „Žena u výslechu řekla, že nic nevzala a mladík se jí nařčením mstí za to, že nereagovala na jeho milostné návrhy.“

Čl. č. 51: „V Německu začínají školit zájemce o profesi, která zatím nemá ve světě patrně obdobu. Certifikovaní asistenti či asistentky by totiž měli pečovat o sexuální potřeby lidí s fyzickým i mentálním postižením nebo o seniory.“ (...) „Podle Lucie Šídové si vedení jednoho ústavu poradilo zatím tak, že obyvatelům pořídilo erotické pomůcky. Klienti se s nimi učí zacházet.“

Čl. č. 67: „Jedenadvacetiletý Petr Mikeš z Rokycanska, který je od narození mentálně retardovaný, si možná ani pořádně neuvědomuje, proč se ocitl u soudu. Podle obžaloby měl strčit prst do přirození o sedm let starší, stejně postižené kamarádce. Státní zástupkyně v úterý při hlavním líčení u Krajského soudu v Plzni řekla, že tím naplnil znaky trestného činu znásilnění.“ (...) „Má dojem, že je pro ženy velmi atraktivním. Těžko dokáže dekódovat jejich nesouhlasné signály, může mít pocit, že mu jeho náklonnost opětují a přitom tomu tak nemusí být, upřesnil znalec s tím, že z hlediska

psychiatrického a sexuologického je Mikeš pro společnost nebezpečný, a proto doporučil ústavní léčbu.“

V tomto úryvku vidíme také přítomnost rámce handicapovaného jako ztělesnění zla nebo nebezpečí. Je proto zařazen u obou rámců zároveň.

Handicapovaný jako osoba neschopná plnohodnotného života

Tento rámeček se v analyzovaných člancích výslovně neobjevoval.

Handicapovaný prezentovaný jako normální

Podstata tohoto rámce spočívá v prezentaci handicapovaných jako normálních lidí, či články jsou psány stylem jako o normálních lidech a zmínky o handicapu jsou často vynechávány, nebo je přítomnost handicapu potlačována.

Čl. č. 7: „Problém začal už před deseti lety, kdy tehdejší předseda ČSTPS Jan Nevřkla požadoval změny ve fungování ČPV a pohrozil vystoupením své organizace. ČPV jeho výhrůžky akceptoval jako skutečné vystoupení a přijal za svého člena konkurenční Českou asociaci tělesně handicapovaných sportovců (ČATHS), která měla ČSTPS nahradit. Tam ale mnoho sportovců odmítalo přestoupit.“

V tomto článku jsou handicapovaní prezentováni jako normální svárliví lidé a jejich handicapu se nevěnuje výhradní prostor.

Čl. č. 25: „Podle ní může být Pistorius vězněn v běžném zařízení, i když je tělesně handicapovaný. Není důvod se domnívat, že by o něj bylo postaráno jinak.“ (...) „„Ano, je citlivý a zranitelný, ale má vynikající schopnosti vyrovnávat se s tím,““ uvedla soudkyně a připomněla, že Pistorius je špičkový atlet.“

Čl. č. 40: „Mají za svou práci úplně normální mzdu. Některé podniky postiženým lidem dávají o půlku méně peněz než jinému člověku, my jsme to nastavili standardně, jako kdyby byli zdraví. Oni si toho hodně váží a jsou tím hodně motivovaní.“

Tento úryvek zároveň naplňuje charakteristiky spotřebitelského rámce.

Čl. č. 54: „Jinak řečeno – i s nevidomými lidmi se v klidu jděte podívat na film, i neslyšící člověk mohl slyšet zajímavý drb a s vozíčkářem si klidně zajděte na kafe.“

Čl. č. 57: „Na své cestě k normálnímu životu byl úspěšný. S manželkou Jiřinou je už od střední školy – spolu mají tři děti a čtvrté je na cestě. ‚Klárka je ve druhé třídě, Františkovi bude šest a šel k zápisu. Martinovi je dva a půl a Anička by se měla narodit v dubnu,‘ vypočítal Závodský.“

3.2.1. Nové rámce vyplývající z analýzy článků

Předpoklad, že se v českých člancích nebudou objevovat pouze popsané rámce, se potvrdil. Byly zaznamenány další možné rámce, které prostupovaly texty. Pokusím se rámce níže představit. Konkrétně se jednalo o rámec společenské prospěšnosti, rámec bezbariérový, rámec aktivity, rámec díkůvzdání, rámec osvěty, obdivu, rozhořčení a neférovosti úřadů. Každý z těchto rámců se opět budu snažit prokázat na příkladech v podobě výňatků z analyzovaných článků.

3.2.1.1. Rámec společenské prospěšnosti

Jedná se o rámec, ve kterém je hlavním rysem dobré zacházení s handicapovanými. Tedy obsahují ho články, které se vyjadřují o nějaké činnosti, kterou s dobrými úmysly pomáháme nebo vytváříme něco pro handicapované. Touto činností může být nabídka něčeho nového, podpora v rozletu či v lepším životě. Rámec toho, že se staráme, když jiní ne.

Čl. č. 6: „Zaměstnáváme zatím tělesně postižené, ale také můžeme přijmout někoho s mentálním postižením, který práci zvládne, případně můžeme zaměstnat i mladé lidi ze sociálně znevýhodněného prostředí. Sociální firmy se zaměřují na lidi, kteří mají horší uplatnění na trhu práce,“ říká spolumajitel firmy Jan Hudák, komu a proč dává práci.“

Čl. č. 26: „Vytvořit mapu bez bariér ho napadlo před dvěma lety, když byl na výletě poblíž Hradce Králové. Všiml si, že tam vznikla nová turistická stezka pro tělesně postižené. ‚Říkal jsem si, že je to dobrý nápad,‘ popisuje Vik, který sám žádné postižení nemá. Dodává, že i když bude mapy prodávat, investice se mu nevrátí. Podle jeho slov mu však celá věc přináší dobrý pocit.“

Čl. č. 78: „Co jí práce dává? Podle jejich slov ji naprosto naplňuje a obohacuje. S počátkem péče o autistického chlapce se jí zcela změnila priority a životní hodnoty. Těší se každý den do práce a zároveň denně děkuje svému osudu jak za dvě naprosto zdravé děti, tak i za to že jí do cesty přihrál nynějšího svěřence.“

Čl. č. 88: „S nápadem jak povzbudit lidi, kteří se osudu dokázali vzepřít, přišel ředitel Německé důchodové pojišťovny Baden Württemberg Hubert Seiter. Pod záštitou tamního Sdružení proti rakovině zorganizoval už sedmý ročník cyklistického putování, které se letos vůbec poprvé dostalo i na území České republiky.“

3.2.1.2. Rámec bezbariérovosti

Tento rámec je typický pro články, které propagují pokrok k modernosti. Popisují výstavby bezbariérových projektů, domů aj. Nebo jsou to články, které vyjadřují překvapení nad tím, jak moc je naše společnost bariérová a nikdo tento problém doposud neřešil. Tento rámec má za úkol prezentovat snahu veřejnosti zpřístupňování míst pro handicapované.

Čl. č. 12: „Jsou Karlovy Vary bezbariérové? Spíše bariérové. To zjistili radní, kteří nechali zpracovat takzvaný generel bezbariérových tras a dopravy. Studie již radní zadali ke zpracování, ukázala trasy mezi úřady a dalšími karlovarskými institucemi, které nejsou kvůli bariérám k hendikepovaným lidem, ale i matkám s kočárky zrovna přívětivé.“

Čl. č. 68: „Zároveň se podle slov starosty Jaroslava Soukupa uskuteční rekonstrukce chodníků, přechodů a další venkovní úpravy, které zajistí tělesně postiženým bezbariérovou cestu od autobusového nádraží až na městský úřad.“

Čl. č. 83: „Výlety na skútru s doprovodem jsou součástí projektu memoranda národního parku s Národní radou osob se zdravotním postižením. Vedení těchto organizací ho podepsalo loni. Projekt by měl Šumavu více otevřít zdravotně postiženým lidem. „Šumava je místo opravdu pro každého a handicap nemusí být překážkou při poznávání jejích krás.““

3.2.1.3. Rámec aktivity

Do tohoto rámce spadaly články, které se snažily ukázat, že i když má člověk handicap, nemusí sedět jen tak doma. Jsou to tedy články, které se věnují propagaci sportovního vyžití pro handicapované a zároveň seznamují čtenáře s různými sporty určenými pro handicapované, které mohou být veřejnosti cizí. Zároveň do rámce aktivity mohou spadat také zprávy například o zaměstnávání handicapovaných. Práce je taktéž aktivita a handicapovaní nemusí být pouze pasivními členy společnosti, ale mohou se aktivně zapojit do pracovního procesu.

Čl. č. 9: „Resort Darovanský dvůr u Plzně se chystá na další prestižní golfovou akci. Ve dnech 23.-25. června hostí třetí ročník Czech Disabled Golf Masters – mistrovství Evropy hendikepovaných hráčů v golfu, na turnaji změří síly reprezentace ze 14 zemí světa.“

Čl. č. 45: „Boccia je sport podobný curlingu nebo hře pétanque, kdy je cílem hráče umístit svůj míček co nejbližší k bílému míčku, takzvané jacku, a od něj naopak odpálit co nejdál míčky soupeřů.“

Čl. č. 84: „S ragby pro zdravé sportovce to nemá mnoho společného. Hraje se v hale, tým získá bod, když některý z hráčů zajede do prostoru vyznačeného kužely. Místo známé ragbyové šišky se používá volejbalový míč, jehož povrch je hrubší, aby neklouzal. Ragby vozíčkářů má vlastní pravidla o postavení v brankovišti, o přihrávkách, vedení míče, o faulech. Hráči se nesmějí plácát přes ruce ani šťouchat, ale mohou do sebe vrážet vozíky a s oblibou to dělají.“

Čl. č. 95: „Taneční skupina Lucarino Dance byla založena v lednu roku 2008 z původního tanečního kroužku dvěma nově příchozími zaměstnanci, kteří se již léta věnují country scéně v soukromém životě. Cílem bylo dokázat, že zdravotní a mentální postižení není překážkou v tanečním projevu a že skupina obstojí i v konkurenci jiných amatérských skupin.“

3.2.1.4. Rámec „díkůvzdání“

Takto byly rámcovány zprávy, které se zmiňovaly například o různých organizacích, které dělají správnou věc a na tuto věc získaly finanční podporu, dar nebo dotaci a následně prostřednictvím článků děkují tomu, kdo podporu poskytl. Tedy článek je od potřeby prezentovat záležitost, která byla pořízena za peníze poskytnuté dárci. U článků se mohou objevovat věty jako: bez podpory našich sponzorů by se tato věc nemohla uskutečnit a podobné. Zároveň lze do tohoto rámce zařadit články, které vyzývají k například finanční pomoci handicapovaným.

Čl. č. 2: „Podpora, kterou má od Fondu Vzdělávání a Výboru dobré vůle – Nadace Olgy Havlové, má pro Ivanu zásadní význam. „Poskytuje mi stipendium, ze kterého platím školné, které je 3700 korun měsíčně. Také mi pomohl s nákupem sluchadla a nové vysílačky, které stály téměř sto tisíc. Výbor dobré vůle má můj velký dík, protože mi umožňuje studovat dál.““

Čl. č. 30: „Neformální prostředí kavárny pomůže postiženým při začlenění do společnosti, získají i pracovní návyky. Návštěvníci mohou blíže poznat jejich život. „Se všemi radostmi i starostmi, které obnáší,“ dodává Vajdíková. Nápad zřídit kavárnu vzešel od Sociálních služeb, chyběly však prostory i peníze. Nakonec jej podpořilo i město. „Té myšlence jsme byli nakloněni, zvláště když takové zařízení v regionu schází,“ popisuje místostarosta Stanislav Blaha.“

Čl. č. 74: „Stát finančně podporuje vznik nových pracovních míst a také dorovnává nižší výkonnost zdravotně postižených lidí. Projekt by bez těchto podpor nebyl schopen existence, ale má hodně blízko k samofinancování.“

Čl. č. 81: „Nyní už se ‚ladí‘ darovací smlouva. Zatímco podnikatel na daru ve výši 80 tisíc korun ‚nevidí nic zvláštního‘, pro rodinu jeho čin znamená velký zlom. Chlapec totiž díky němu dostane možnost podstoupit úzce specializovanou léčbu v mezinárodně uznávaném rehabilitačním ústavu Adeli Medical Center v Piešťanech na Slovensku. Nákladnou rehabilitaci v zahraničí totiž zdravotní pojišťovny nehradí.“

3.2.1.5. Rámec osvěty

Články, které spadají do tohoto rámce, byly články, které jsou účelově psány proto, aby veřejnosti otevřely oči, poučily čtenáře o různých záležitostech, které jsou handicapovaným vlastní. Jedná se často o články, ze kterých číší účel snižování předsudků vůči handicapovaným, či si kladou za cíl prolamování bariér. Taktéž lze zařadit články, které prezentují novinky ze světa handicapovaných či seznamují čtenáře o tomto světě.

Čl. č. 1: „Je důležité umět dělat si legraci i z vážných věcí. Vždyť koho byste měl obviňovat, že jste se narodil s hendikepem a jste na vozíku? Musíte život uchopit a poprat se s ním. Věřím, že naše skupina je dobrým příkladem. Je potřeba bourat předsudky, stále si spousta lidí myslí, že když jste na vozíku, tak jste mentálně postižený nebo přítěž pro společnost. Přitom úspěšní lidé s postižením nejsou příkladem jenom pro další hendikepované, ale pro celou společnost.“

Čl. č. 13: „Viděl jsem údiv v očích návštěvníků, když viděli vozíčkáře s přehledem jezdit na zadních kolech, nefalšovaný zájem, když pochopili, že paní, se kterou mluví, je slyší jen díky kusu elektroniky, a neskrývaný obdiv nad bravurností, s níž lze poslepu ovládat počítač.“

Čl. č. 22: „Umíš otevřít dveře? Dokážeš mi podat mobil a neoslintat ho? Sundal bys mi ponožku pusou? Těmito otázkami zaskočila neznámá slečna několik mužů na schůzce naslepo. Netušili, že mají co do činění s herečkou organizace, která cvičí asistenční psy. Bizarní schůzka má upozornit na jejich význam v životě tělesně postižených.“

Čl. č. 42: „Osvěta je v této oblasti velmi důležitá, protože autismus je ve společnosti stále rozšířenější a je nutné s touto problematikou veřejnost seznamovat jakoukoliv formou,“ uvedl náměstek havířovského primátora Daniel Vachtarčík (Hnutí pro Havířov). Dodal, že je důležité, aby se o autismu co nejotevřeněji hovořilo. „Abychom

pochopili, co tito lidé potřebují. Protože oni mají právo na plnohodnotný život v naší společnosti.““

Čl. č. 78: „Až v momentě, kdy se člověk střetne s realitou v podobě nějakého handicapu u dítěte, docení, co mnozí označují jako klišé – že zdraví je nejdůležitější. Navíc na této práci je skvělé, že člověk hned vidí na vlastní oči zpětnou vazbu. Pokroky jsou neuvěřitelné, nikdo si dříve neuměl představit, že chlapec někdy bez obav vstoupí do třídy s třiatvaceti dětmi. Zaznamenávám si denně další mety, které jsme přešli.““

Čl. č. 96: „Obtalo se však proti verdiktu odvolali. Snažili se vysvětlit, že na vrozeném genetickém onemocnění jejich dcery se nic nezmění. S Downovým syndromem je navíc spojeno mnoho dalších problémů. „Až padesát procent takových dětí má různé vážné srdeční vady, často jsou u nich diagnostikovány poruchy zraku a sluchu a či třeba také celiakie, potřebují také pohybovou rehabilitaci kvůli napětí ve svalech či péči logopeda.““

3.2.1.6. Rámec boje s neférovostí

Neférovostí se u tohoto rámce myslí spíše neférovost úřadů či zákonů nebo společenského nastavení. Objevují se články, které hovoří o různých problémech, se kterými se handicapovaní musí setkávat při komunikaci s úřady, zdravotními pojišťovnami atd. Také sem spadají zprávy, které jsou nějakým způsobem pobuřující, neboli jsou psány za účelem vzbudit rozhořčení například nad chováním, které je pro nás nepochopitelné či takové, které je zjevně vůči handicapovaným neférové.

Čl. č. 3: „Na problémy naráží i při jednáních na úřadech. Často se prý stává, že úředníci sice vědí, že jednají s neslyšícím, ale nechtějí tomu přizpůsobit styl vyjadřování. „Mluví potichu, rychle, dívají se při tom do papírů, nikoli na mě, abych mohla odezírat. Překvapuje mě, že ani specialisté pro zdravotně postižené nejsou k postiženým vstřícní. Ve všem mi musí pomáhat moje mamka. Stejně je to v bankách, obchodech,““ popisuje.““

Čl. č. 46: „Stát je jako zázračný léčitel. Tisícům invalidů ročně systematicky odebírá třetí, tedy nejtěžší stupeň invalidity, který jim byl přiznán před léty. Posudkoví lékaři je už pátým rokem přerazují do nižších stupňů, k nimž náleží výrazně nižší invalidní důchod. Překvalifikováním míry nemohoucnosti tak invalidé přicházejí o tisícovky měsíčně.““

Čl. č. 62: „Na poslední chvíli se poslancům podařilo odvrátit obtížnou situaci, do které by se dostalo sto tisíc handicapovaných lidí. Hrozilo, že budou muset své postižení

znovu prokazovat. Ještě včera odpoledne to vypadalo, že všichni zdravotně postižení budou muset v příštím roce navštívit posudkového lékaře. A znovu si říci o razítko, že se neuzdravili, což je třeba u lidí s amputovanou končetinou či vrozenými vadami absurdní a zbytečné.“

Čl. č. 96: „Pětatřicetiletá Petra Obrtalová z Havlíčkova Brodu se tak nyní dozvěděla, že její dvouletá dcera Anna s Downovým syndromem postižená není. Na průkaz osoby se zdravotním postižením tedy nemá nárok. Navzdory náročné péči o dítě tak rodiče nemohou uplatnit daňové slevy, parkovat na potřebných místech či využívat slev, jimiž stát i firmy usnadňují život rodinám s handicapovanými členy.“

3.2.1.7. Rámec obdivu

Tento rámec se objevuje u článků, které píšou o handicapovaných, jejichž výkony vzbuzují obdiv, či o lidech, kteří vykonali obdivuhodné věci pro handicapované. Na rozdíl od rámce „supermrzáků“ nehovoří o grandiózních výkonech, které vykonali navzdory svému handicapu, ale spíše o určitých záležitostech, za které jim je třeba vzdát hold. Také se může jednat o případy, kdy handicapovaný dokázal něco, co ani my sami nejsme schopni provést. Nebo je obdiv na místě právě proto, jak se dokázali vyrovnat se svým handicapem.“

Čl. č. 18: „V začleňování hendikepovaných na otevřený pracovní trh je nejúspěšnější Kačaba. ‚Ročně jí projde osm až deset postižených, z nichž zhruba sedmdesát procent se pak dokáže uplatnit i jinde,‘ podotkl Hajšman. Například Jaroslava, který byl po úrazu dva měsíce v kómatu. ‚Jsem rád, že mám nějakou denní náplň. I když zpočátku to pro mne bylo namáhavé, nebyl jsem zvyklý stát více než dvě hodiny, strašně mě bolely nohy. Před úrazem jsem ale sportoval, tak jsem si řekl: Když mne nohy unesly tenkrát, proč by mne neunesly nyní.‘“

Čl. č. 56: „O část pravé nohy pod kolenem přišel ve čtrnácti letech, kdy se mu při wakeboardingu dostala noha do vrtule motorového člunu. Zranění mu vášeň pro sport nesebralo, jeho trenérkou se stala slavná oštěpařka Neriusevová, v Londýně vyhrál paralympiádu v dálce. Při víkendovém německém šampionátu v Ulmu pak šokoval výkonem 824 cm.“

Čl. č. 57: „Od narození měl špatný zrak a takřka zcela o něj přišel už na střední škole. ‚Problémy jsou od toho, aby se řešily, nikoli proto, aby se na nich ztroskotalo. Člověk musí projevit odolnost a být v něčem lepší, aby mohl vyniknout,‘ vysvětlil Právu, jak se s handicapem vyrovnal. Poruchu zraku zdědil po matce, byl na to připraven.“

Čl. č. 84: „Petr Štiller jako dítě chodil o berlích a od 13 let je na vozíku. Nemoc, kvůli níž nervy nevydávají potřebné signály do svalů a ty pak ochabují, se vyléčit nedá. Ví, že jeho stav už se nezlepší, postup nemoci nelze ani zastavit, jen zpomalit. Ale nestěžuje si a raději než o svém postižení mluví o ragby.“

3.3. Řešení výzkumné otázky VO3

Třetí výzkumná otázka se táže, zda se v analyzovaných textech objevovaly nějaké nálepky, které jsou obvykle v médiích přidělovány handicapovaným. Některé z běžných nálepek jsem již uváděla v kapitole 1.2.1. o lingvistickém rámcování a také v kapitole 1.3., věnované přímo teorii nálepkování. Mezi ty klasické patří například nálepky jako: „upoutaný na vozíku“, „zvítězil/a nad nepříznivým osudem“, „uvěznění ve vlastním těle“ a další. Cílem bylo zjistit, jestli se například konkrétně tyto prezentované nálepky nebo jiné, objevují i v českých médiích a také jaké další nálepky lze v textech nalézt.

Následuje seznam všech nálepek, které se v analyzovaných textech objevovaly, a některé poté uvádím i v kontextu vyjmutého přímo z analyzovaných článků, ve kterých se nacházely. Pod pojmem nálepka jsem v analyzovaných článcích hledala fráze, výroky či věty a slovní spojení, které nějakým stereotypním způsobem označovaly handicapované.

Nalezené nálepky:

- „Je nebezpečný pro společnost.“ (čl. č. 67)
- „Upoutaný na invalidní vozík.“ (čl. č. 9)
- „Brzdí je vlastní tělo.“ (čl. č. 72)
- „Život se s nimi nemazlil.“ (čl. č. 88)
- „Slezli hrobníkovi z lopaty.“ (čl. č. 88)
- „Sedět doma se založenýma rukama.“ (čl. č. 88)
- „Máte na to papír.“ (čl. č. 88)
- „Postižení jsou odkázáni na pomoc rodiny nebo ostatních.“ (čl. č. 86, 93, 38)
- „Výzev se nebojíme.“ (čl. č. 94, 98)
- „Být pro zdravotní újmu na vozíčku a ještě chtít pracovat?“ (čl. č. 98)
- „Na okraji zájmu společnosti.“ (čl. č. 98)
- „Soupeří s nepřízní osudu.“ (čl. č. 39)
- „Bez cizí pomoci se neobejde.“ (čl. č. 22)
- „Osud se s ním nemazlil.“ (čl. č. 81)

- „Handicap nemusí být překážkou.“ (čl. č. 83)
- „Zdravotní a mentální postižení není překážkou.“ (čl. č. 80, 95)
- „Trpí nějakým handicapem.“ (čl. č. 85)
- „Vnímat zdravotně handicapované jako naprosto běžnou součást života (čl. č. 85)
- „Dokázal se prosadit navzdory handicapu.“ (čl. č. 34)
- „I když je člověk zdravotně postižený, může dělat úžasné věci.“ (čl. č. 37)

Zmíněné nálepky se objevovaly v osmnácti textech. V některých textech bylo více nálepek najednou, jako například v textu číslo 88, který byl zdrojem rovnou čtyř nálepek, také v textu číslo 98, kde byly nálepky tři. Zároveň nálepka, že „postižení jsou závislí na péči rodiny nebo ostatních“ se objevila ve třech různých článcích. I když se opakovala pouze třikrát, lze ji označit za nejčastější nálepku v tomto analyzovaném množství. Mnoho článků se také vyjadřovalo o handicapovaných v tomto smyslu, nebyla však použita přímo tato nálepka a články se tedy daly zařadit spíše do některého ze stereotypních rámců, přesně do rámce, kde je handicapovaný vyobrazován jako břemeno nebo přítěž, nebo například spadaly pod klinický rámeček.

Tyto nejčastěji se opakující nálepky a články, které je obsahovaly jsou uvedeny níže v úryvcích z textu:

Čl. č. 88.: „Život se s nimi nemazlil. Mnozí mají za sebou náročný boj s rakovinou nebo těžký úraz. S trochou nadsázky se dá říci, že slezli hrobníkovi z lopaty. Sedět doma se založenýma rukama však nechtějí.“

Čl. č. 98.: „Být pro zdravotní újmu na vozíčku a ještě chtít pracovat? Něco takového je zatím bohužel na okraji zájmu společnosti.“

Čl. č. 86.: „Chlapec je nepohyblivý a tedy odkázaný na každodenní pomoc ostatních. Má ale rád společnost a komunikuje.“

3.4. Řešení výzkumné otázky VO4

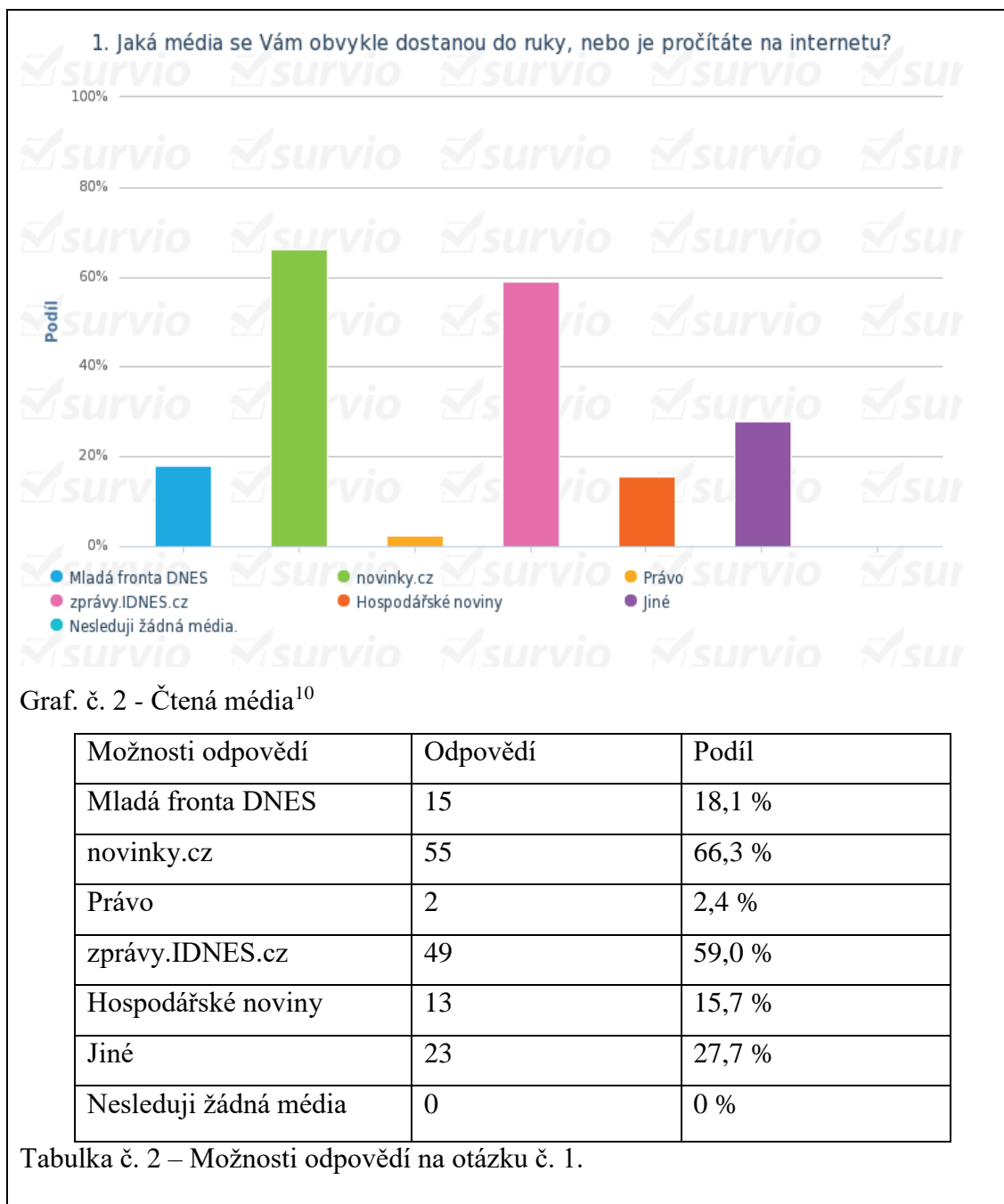
Čtvrtá otázka se tázala na skutečnost, jak zprávy o handicapovaných vnímají čtenáři, tedy publikum. K ověření této otázky byl vytvořen dotazník, který bude uveden v přílohách. Tento dotazník vyplnilo 99 respondentů, z toho díky dvěma filtračním otázkám bylo 16 celých dotazníků vyřazeno. Hodnoceno tedy bylo celkem 83 odpovědí. Vyřazeny byly dotazníky, ve kterých lidé odpověděli, že nesledují žádná média a také ty, ve kterých na otázku, zda v médiích vídají zprávy o handicapovaných, odpověděli ne

nebo nevím. Tyto odpovědi byly pro dotazník stěžejní, neboť v něm šlo primárně o ověření, zda v médiích, která byla analyzována, zaznamenali zprávy na téma handicapovaných a tím pádem mohli zaznamenat některé ze stereotypních rámců nebo nálepek, které jsou jim přidělovány. Dotazník obsahoval celkem sedm otázek a sociodemografickou a geografickou část. Následně uvedu grafy, které zobrazují výsledné odpovědi na otázky.

Otázka č. 1. – „Jaká média se Vám obvykle dostanou do ruky, nebo je pročítáte na internetu?“

U této otázky měli dotazovaní označit jedno nebo více médií, která pravidelně čtou nebo prohlížejí na internetu, podmínkou bylo jejich sledování alespoň dvakrát týdně.

Z tohoto grafu vyplývá, že nejčtenějšími mezi účastníky dotazníku jsou online zpravodajské servery novinky.cz a zprávy.IDNES.cz. Z tištěných médií jsou nejčtenější

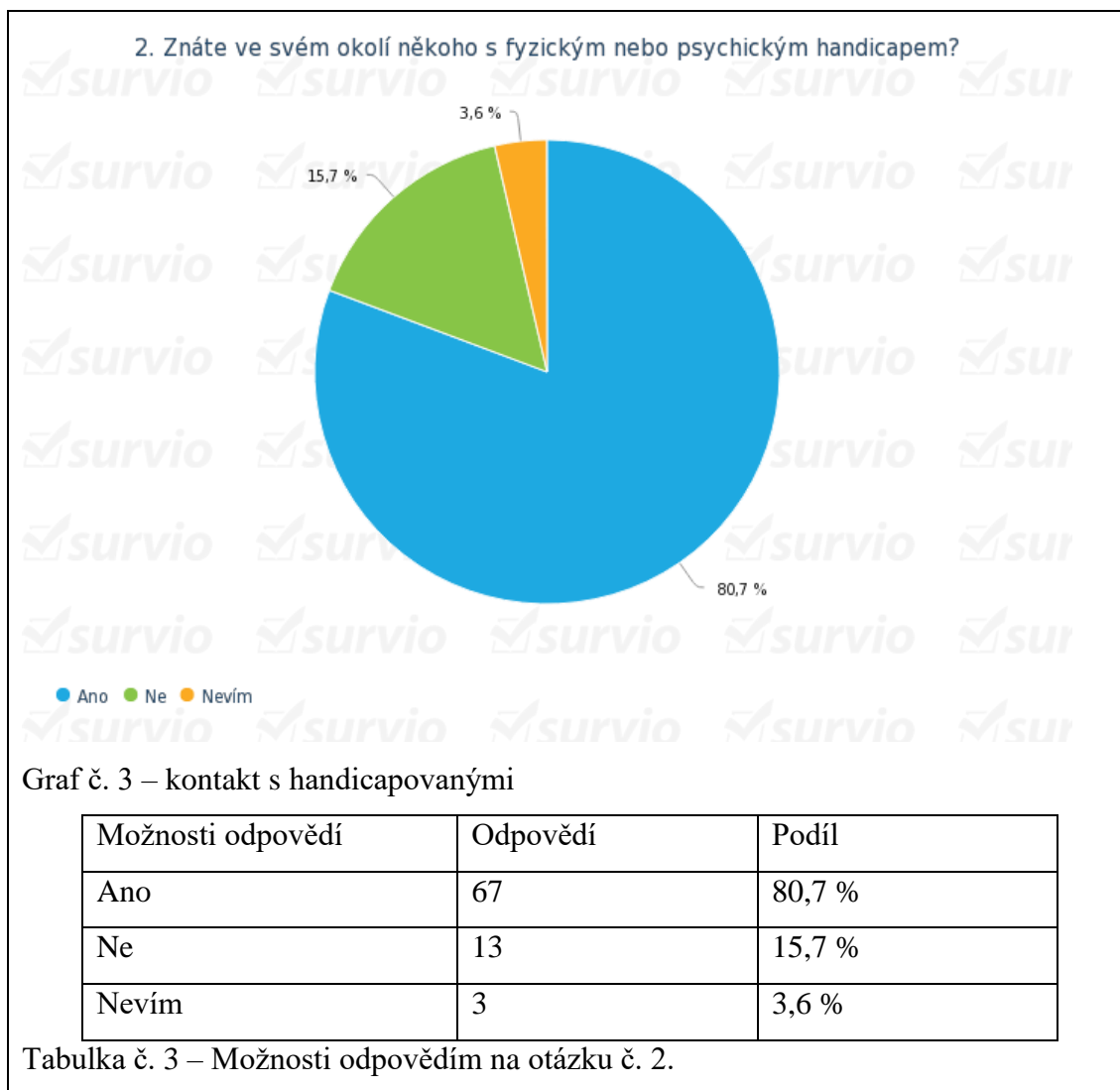
Mladá fronta DNES a Hospodářské noviny a velký podíl také dostala jiná média. Graf odpovídá pouze výsledkům, kdy už byly vyřazeny dotazníky, kde bylo zodpovězeno, že lidé nesledují žádná média, to byly pouze dva dotazníky. Toto byla jedna z filtračních otázek.

---

¹⁰ Všechny grafy použité u řešení této VO pocházejí přímo z webu Survio.com, který k dotazníku poskytuje také analytické nástroje.

Otázka č. 2. – „Znáte ve svém okolí někoho s fyzickým nebo psychickým handicapem?“

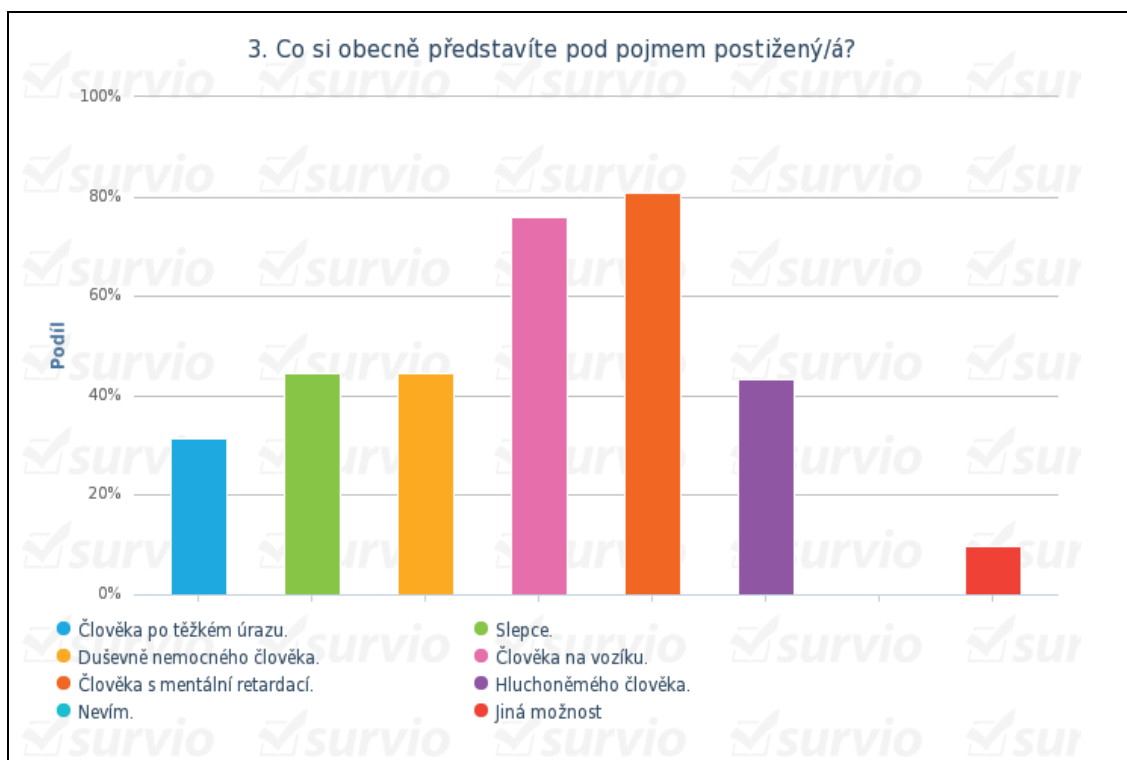
Tato otázka byla do dotazníku vložena z toho důvodu, aby bylo možné odhadnout, nakolik jsou respondenti ovlivnitelní při vnímání handicapovaných pouze médií a jejich reprezentací této skupiny osob.

Tento graf znázorňuje podíl odpovědí na otázku, zda lidé ve svém okolí znají někoho handicapovaného. Přes 80% respondentů odpovědělo, že ano. Je tedy dost možné, že ovlivnění médií u těchto jednotlivců bude nižší. Zároveň zde můžeme předpokládat, že je zde možnost, že si právě nálepek a stereotypních rámců v médiích více všímají.

Otázka č. 3. – „Co si obecně představíte pod pojmem postižený/á?“

Tato otázka byla do dotazníku vložena z toho důvodu, že ne všichni lidé musí vnímat pojem handicapovaný nebo postižený/á stejně nebo dokonce správně. To dokazuje úryvek z textu Rosemarie Garland-Thompson, která tvrdí, že „postižení je ideologický konstrukt, který konstruuje představu velké, heterogenní skupiny lidí, jejichž tělesnost, tělesné funkce, hendikepy, tělesné nejednoznačnosti, vzhled jsou považovány za abnormální, defektní, (...) šílené, ošklivé, retardované, či poškozené.“ (Garland-Thompson, 2005, str. 17) Důležitá je právě ta myšlenka heterogenní skupiny se stejnými problémy. Cílem bylo ověřit představy respondentů o významu tohoto označení. Respondenti měli u této otázky označit jednu nebo více možností, nebo přímo vypsát jinou odpověď.

Graf č. 4 – Význam pojmu postižený/á

Možnosti odpovědí	Odpovědí	Podíl
Člověka po těžkém úrazu.	26	31,3 %
Slepce.	37	44,6 %
Duševně nemocného člověka.	37	44,6 %
Člověka na vozíku.	63	75,9 %
Člověka s mentální retardací.	67	80,7 %
Hluchoněmého člověka.	36	43,4 %

Nevím.	0	0 %
Jiná možnost.	8	9,6 %

Tabulka č. 4 – Odpovědi na otázku č. 3

Z tohoto grafu vyplývá, že většina respondentů, a to 80,7 % osob, si pod pojmem postižený/á představuje člověka s mentální retardací. 75,9 % respondentů si poté představuje člověka na vozíku. Tam, kde lidé vypsali jinou možnost, se objevovaly odpovědi jako: „člověk se sníženou schopností pohybu, nebo s psychickým problémem, který nemůže plnohodnotně vykonávat zaměstnání“ nebo „různorodé handicap, jakékoliv fyzické či psychické znevýhodnění“ či „kombinované postižení“ a také „člověka po těžkém úrazu se závažnými trvalými následky.“ Zbylé odpovědi byly jinak slovně formulovanou formou možností, které byly na výběr.

Otázka č. 4. – „Vídáte v médiích zprávy o handicapovaných?“

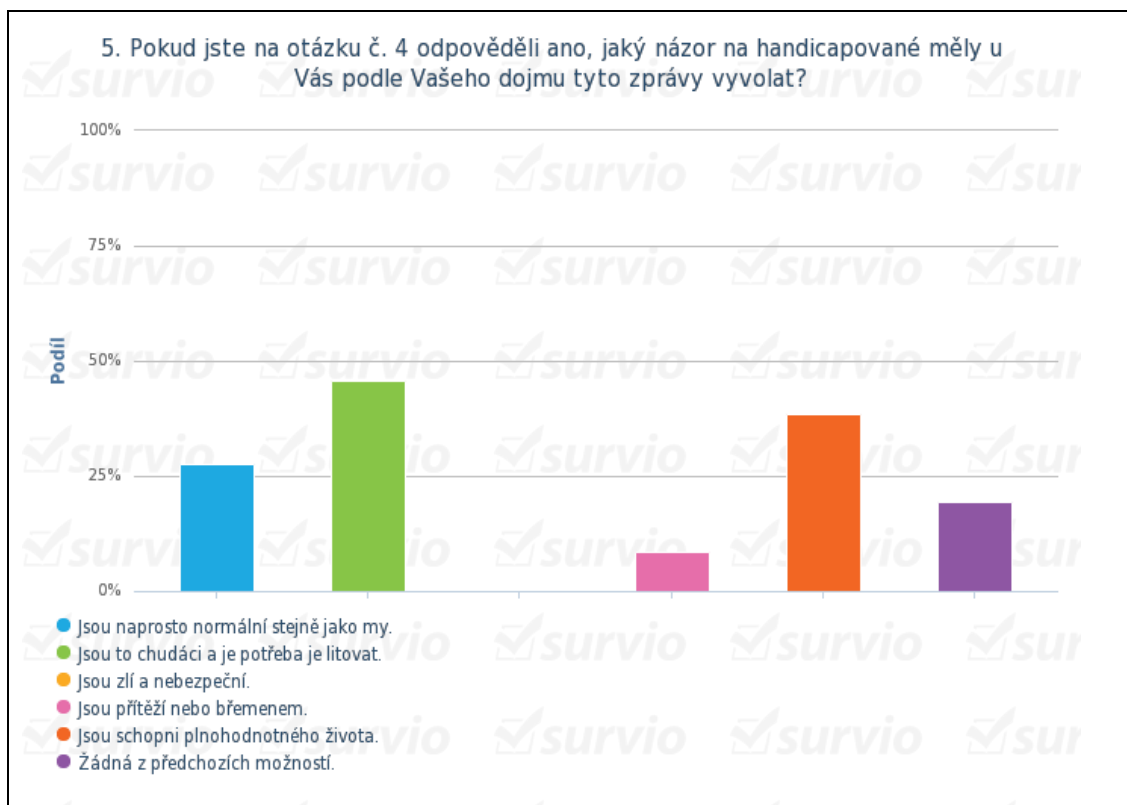
Tato otázka byla druhou filtrační otázkou. Pro výzkum bylo důležité vybírat pouze dotazníky těch respondentů, kteří zaznamenali v médiích zprávy o handicapovaných. V případě, že žádné nezaznamenali, nemá význam ptát se na postřehy ohledně stereotypních rámců a nálepek vyskytujících se ve zprávách.

Do tohoto grafu jsou zahrnuty všechny dotazníky, včetně těch, které byly vyřazeny, tedy všech 99 konečných odpovědí a to z toho důvodu, aby bylo zřetelné proporcionalní rozdělení všech odpovědí. 84,8 % respondentů odpovědělo na tuto otázku ano. Tato filtrační otázka tedy vyřadila 14 dotazníků. První filtrační otázka vyřadila další dva dotazníky. Celkem tedy 16 dotazníků z původních 99 nepokračovalo v analýze dále.

Otázka č. 5. – „Pokud jste na otázku č. 4 odpověděli ano, jaký názor na handicapované měly u Vás podle Vašeho dojmu tyto zprávy vyvolat?“

Tato otázka ověřovala, nakolik respondenti zaznamenali v médiích klasické stereotypní rámce, které byly hledány v analyzovaných článcích. Respondenti měli u této otázky označit jednu nebo více možností.

Graf. č. 6. – Stereotypní rámce v textech

Možnosti odpovědí	Odpovědí	Podíl
Jsou naprosto normální stejně jako my.	23	27,7 %
Jsou to chudáci a je potřeba je litovat.	38	45,8 %
Jsou zlí a nebezpeční.	0	0 %
Jsou přítěží nebo břemenem.	7	8,4 %
Jsou schopni plnohodnotného života.	32	38,6 %
Žádná z předchozích možností.	16	19,3 %

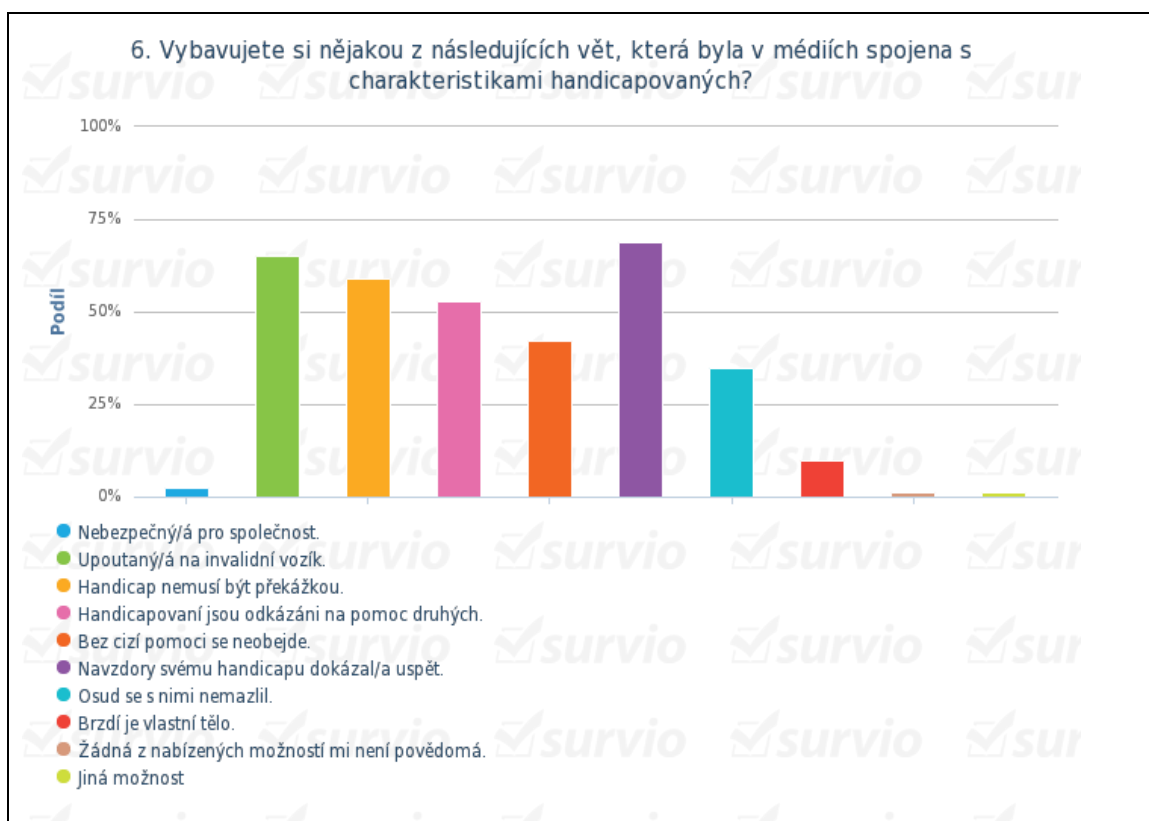
Tabulka č. 6 – Odpověď na otázku č. 5

Podle tohoto grafu nejčastějším stereotypním rámcem, který respondenti vnímají, je rámec handicapované osoby jako politováníhodné nebo žalostné. Tuto možnost označilo 38 z celkových 83 odpovídajících. Na druhém místě je pak rámec handicapovaných osob, které jsou schopny vést plnohodnotný život, tedy v našem vedení rámec handicapovaných osob jako normálních. Zároveň nikdo z respondentů nezaznamenal článek, kde by byl handicapovaný prezentován jako nebezpečný či představitel zla.

Otázka č. 6. – „Vybavujete si nějakou z následujících vět, která byla v médiích spojena s charakteristikami handicapovaných?“

V této otázce jsem se tázala na výskyt a zaznamenání nálepek, které byly objeveny v analyzovaných článcích. Pro účely otázky jsem použila ty z nalezených nálepek, které patřily podle předchozí obsahové analýzy k nejužívanějším v médiích. Respondenti měli u této otázky označit jednu nebo více možností, nebo přímo vypsat jinou odpověď.

Graf č. 7. – Nálepky v textech

Možnosti odpovědi	Odpovědi	Podíl
Nebezpečný/á pro společnost.	2	2,4 %
Upoutaný/á na invalidní vozík.	54	65,1 %
Handicap nemusí být překážkou.	49	59,0 %
Handicapovaní jsou odkázáni na pomoc druhých.	44	53,0 %
Bez cizí pomoci se neobejde.	35	42,2 %
Navzdory svému handicapu dokázal/a uspět.	57	68,7 %
Osud se s nimi nemazlil.	29	34,9 %

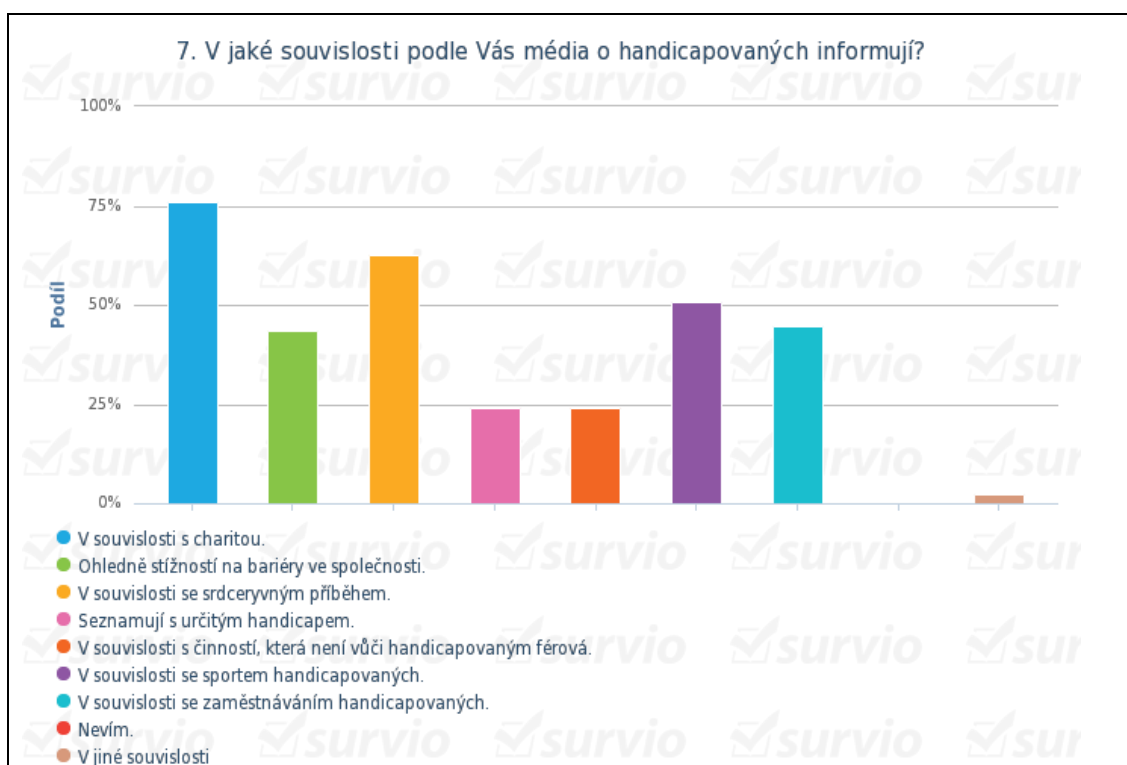
Brzdí je vlastní tělo.	8	9,6 %
Žádná z nabízených možností mi není povědomá	1	1,2 %
Jiná možnost.	1	1,2 %

Tabulka č. 7 – Odpovědi na otázku č. 6

Tento graf ukazuje, že nejčastěji vnímanou nálepkou je mezi respondenty nálepka „Navzdory svému handicapu dokázal/a uspět“, která byla označena v 68,7 % případů. Tato nálepka souvisí se stereotypním rámcem „supermrzáků“ a rámcem obdivu. Druhou nejčastěji označovanou nálepkou byla věta „Upoutaný/á na invalidní vozík“. Ta byla označena v 65,1 % případů. Tato nálepka je zároveň případem takzvaného „invalidizujícího“ jazyka. Překvapivě málo respondentů označovalo negativní nálepky jako: „brzdí je vlastní tělo“, kterou označilo pouze 8 respondentů či nebezpečný/á pro společnost“, kterou označili pouze dva respondenti.

Otázka č. 7. – „V jaké souvislosti podle Vás média o handicapovaných informují?“

Tato otázka obsahovala možnosti, které odkazovaly k nově nalezeným rámcům v analyzovaných textech. Otázky byly tvořeny tak, aby odpovídaly jednotlivým rámcům a také byly přidány některé, které vyplývají přímo z podstaty otázky samotné. Například možnost, že média informují o handicapovaných v souvislosti se srdceryvným příběhem. Tato možnost by se dala zařadit do vícero rámců a ne pouze do nově objevených. U této otázky měli respondenti možnost vybírat jednu nebo více odpovědí, které jim připadají vhodné, nebo případně vypsát jinou možnost.

Graf č. 8. – Nové rámce

Možnosti odpovědí	Počet odpovědí	Podíl
V souvislosti s charitou.	63	75,9 %
Ohledně stížností na bariéry ve společnosti.	36	43,4 %
V souvislosti se srdceryvným příběhem.	52	62,7 %
Seznamují s určitým handicapem.	20	24,1 %
V souvislosti s činností, která není vůči handicapovaným férová.	20	24,1 %
V souvislosti se sportem handicapovaných.	42	50,6 %

V souvislosti se zaměstnáváním handicapovaných.	37	44,6 %
Nevím	0	0
V jiné souvislosti.	2	2,4 %

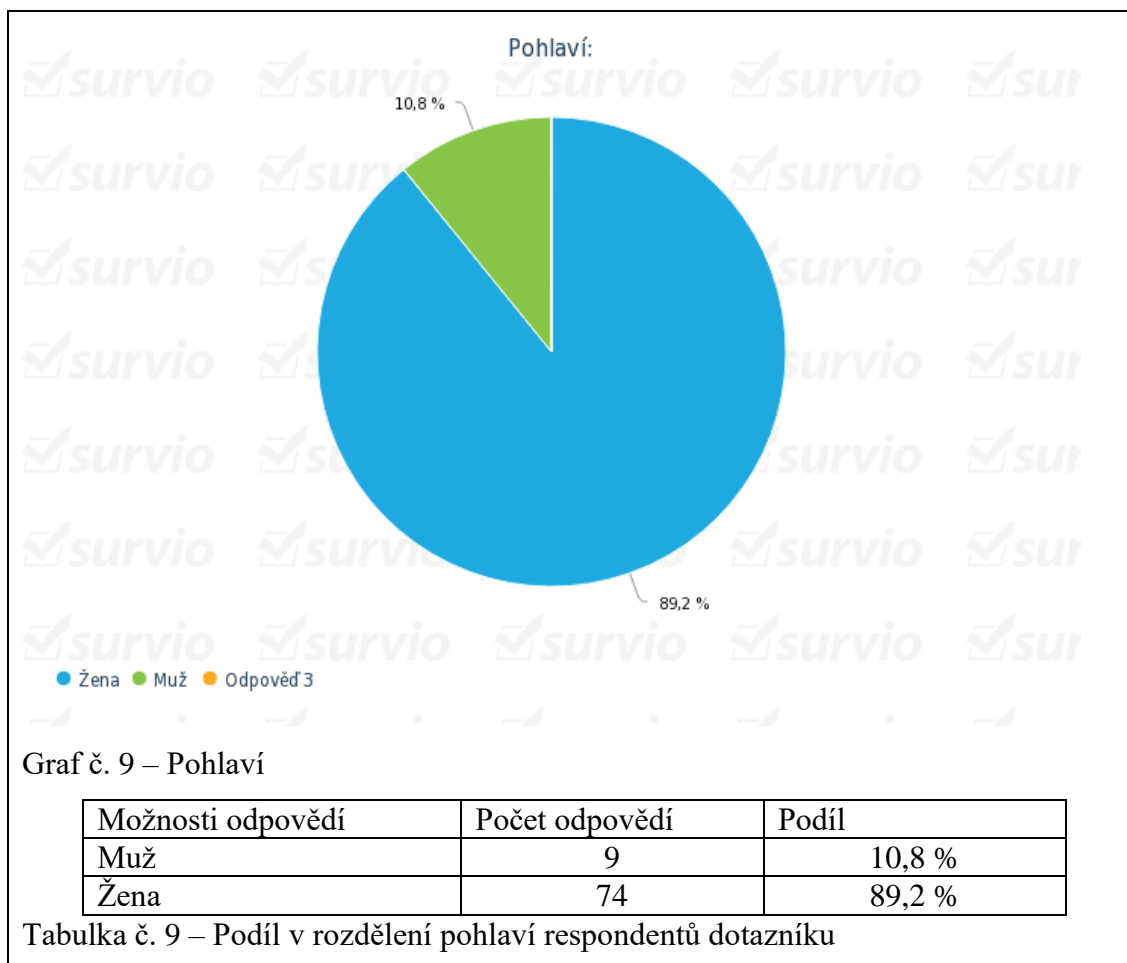
Tabulka č. 8 – Odpovědi na otázku č. 7

Největší množství responzí, a to 63, dostala možnost, že média informují o handicapovaných „v souvislosti s charitou“. Pod těmito slovy jsem si představovala všechny typy článků, které spadají do rámce díkůvzdání nebo rámce společenské odpovědnosti. Jedna z běžných odpovědí „ohledně stížností na bariéry ve společnosti“, měla ověřit rámec bezbariérovosti. Ta byla volena 36 respondenty. „v souvislosti se srdceryvným příběhem“ odkazuje k rámci politováníhodnosti a zároveň rámci obdivu. Že články „seznamují s určitým handicapem“ spadá pod rámec osvěty. Věta, že média informují o handicapovaných „v souvislosti s činností, která není vůči handicapovaným férová,“ odkazuje na rámec neférovosti. S rámcem aktivity souvisí výrok „v souvislosti se sportem handicapovaných“, který označilo 42 respondentů, byl třetím nejvíce označovaným výrokem. Výrok „v souvislosti se zaměstnáváním handicapovaných“ odkazuje na rámec aktivity, a v některých případech také rámce společenské odpovědnosti – pokud zaměstnání poskytujeme například. Možnost „v jiné souvislosti“ zvolili pouze dva respondenti a odpovědi byly následující: „v rámci toho aby jim lidé přispěli peníze na pomůcky či léčbu“, což je odpověď, která by spadala pod první možnost, tedy „v souvislosti s charitou“, nebo zároveň s rámcem díkůvzdání. A druhá odpověď zněla: " příspěvky pro handicapované, stížnosti handicapovaných", což je z poloviny stejný případ jako odpověď první a z druhé poloviny by výrok spadl pod rámec neférovosti. Žádný z respondentů neodpověděl na tuto otázku možností „nevím“.

K sociodemografickým a geografickým otázkám:

Pohlaví –

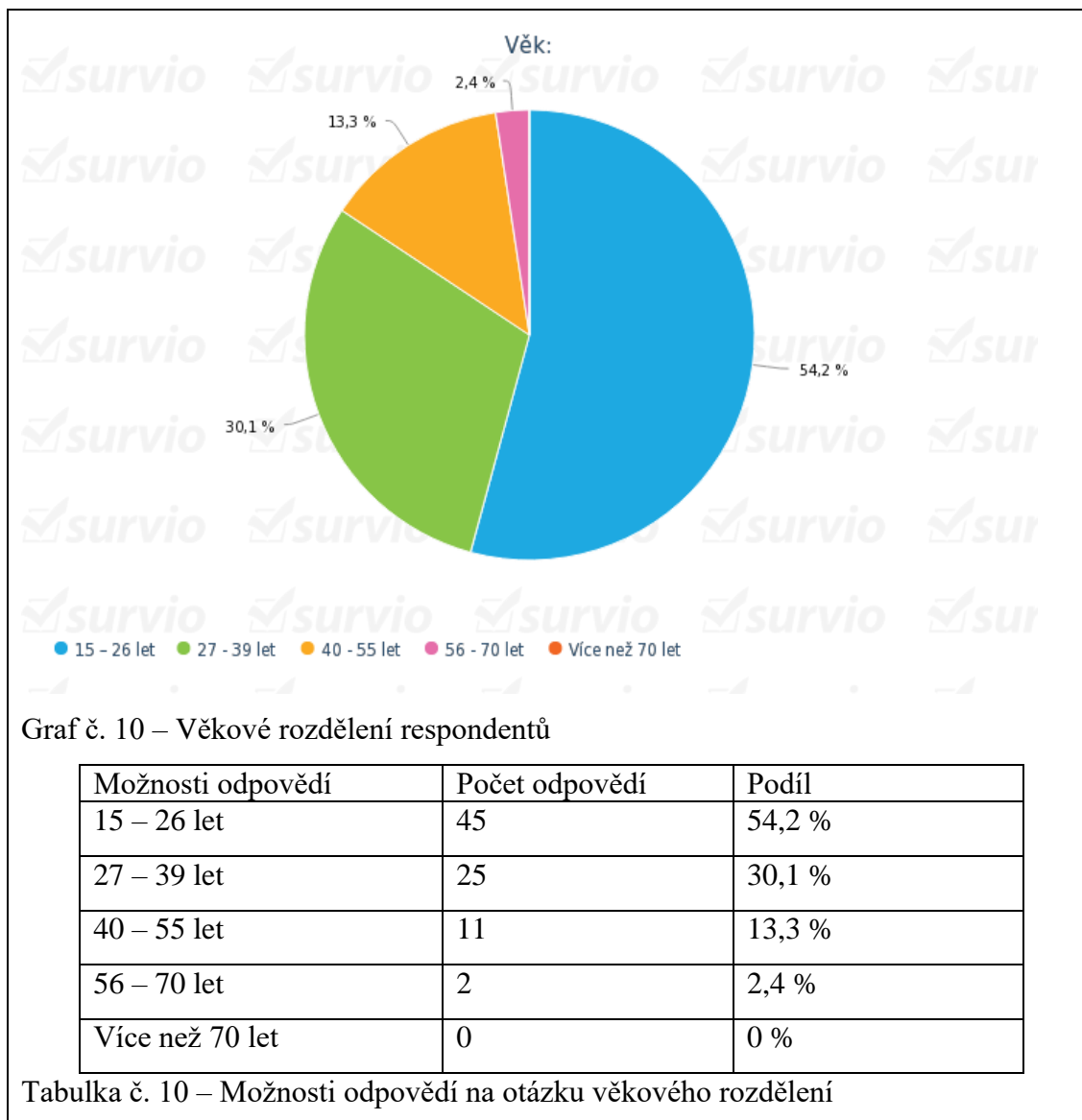
výzkumu se zúčastnilo celkem 88 žen a 11 mužů, ve finálním počtu hodnocených dotazníků, tedy po vyřazení těch, které neodpovídaly nastaveným požadavkům, byly použity dotazníky 74 žen a 9 mužů. Převaha žen je způsobena tím, že dotazník byl sdílen také do skupiny o zdravém životním stylu, ve které je více žen než mužů.

Věkové skupiny –

druhou otázkou v sociodemografické části dotazníku bylo věkové rozdělení respondentů. Tato otázka je důležitá pro závěry dotazníku. Předpokladem pro ideální výsledky by bylo poměrně rovnoměrné zastoupení všech věkových skupin. A tedy získání širokého celku různých názorových skupin. Vzhledem ke skutečnosti, že dotazník byl mezi respondenty šířen prostřednictvím sociálních sítí, není proto vůbec zastoupena věková skupina od 70 let a více. Tato skutečnost byla předpokládána. Nejpočetnější skupinou respondentů byla kategorie do 26 let. Po vyřazení nevhodných

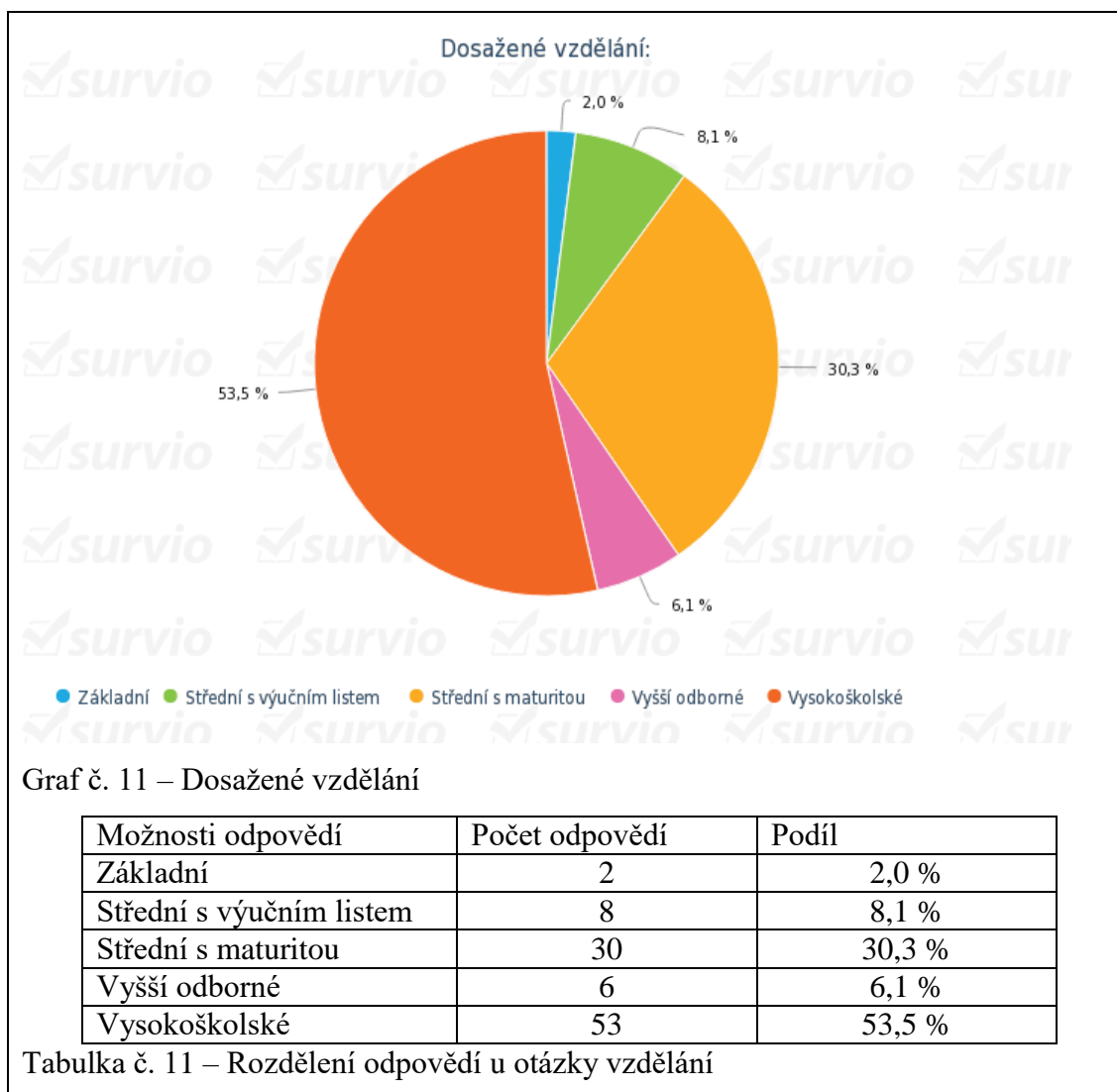
dotazníků tvořila tato skupina 54,2 % celkových responzí. Druhou nejpočetnější skupinou byla věková kategorie osob od 27 do 39 let, a to 30,1 % responzí. Třetí skupinou s 13,3 % responzí byla věková kategorie od 40 do 55 let. Dva dotazníky poté patřily respondentům věkové skupiny od 56 do 70 let a celkem tvořily 2,4 % odpovědí.

Dosažené vzdělání –

Tato otázka byla do výzkumu zařazena z toho důvodu, že několik teorií tvrdí, že existuje souvislost mezi vyšším vzděláním a vyšší čteností nejen zpravodajských médií. Tedy obecně řečeno například podle Donohue *et al.*, 1987; McLeod a Perse, 1994; Neumann *et al.*, 1992, méně vzdělaní lidé preferují jako zdroj zpravodajství a svých informací televizi a nechtou noviny v tak velké míře jako vzdělanější lidé (Yang, 2008). Znamená to tedy také to, že vysoce vzdělaní jedinci mají větší zkušenost s tištěnými

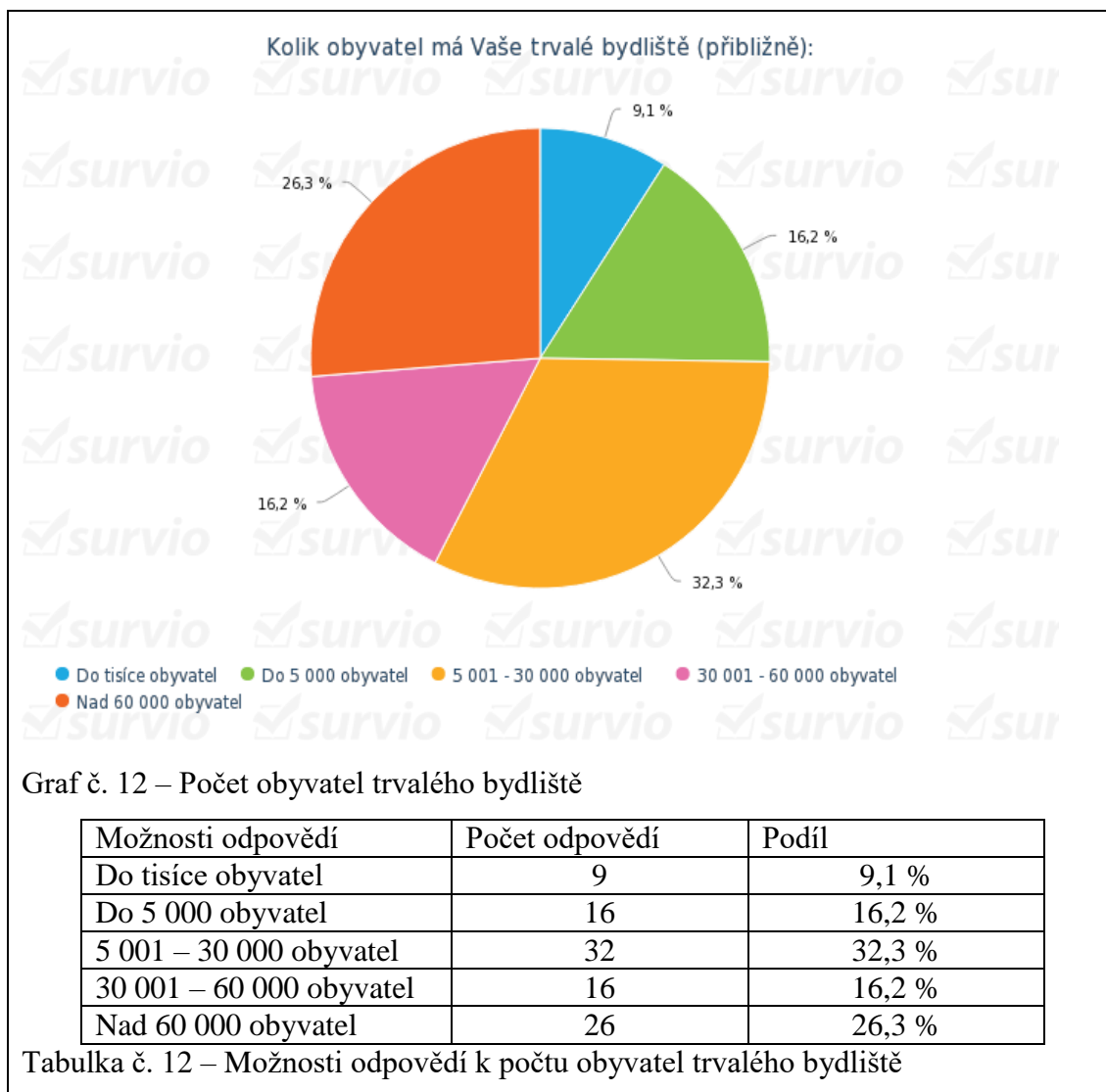
novinami stejně tak jako i s online zpravodajskými zdroji. (Yang, 2008). Zajímavá je tedy souvislost mezi proporcí dosaženého vzdělání a responzemi na sledování médií. Nejčastější byly tedy responze od osob s dosaženým vysokoškolským vzděláním, a to 53,5 %, což bylo ve výsledném vzorku 53 osob. Druhou nejčastější skupinou byla ta s dosaženým středním vzděláním s maturitou. Přesně se jednalo o 30 osob, které tvořily 30,3 % responzí.

Počet obyvatel trvalého bydliště –

Tato otázka byla do dotazníku zařazena z toho důvodu, aby byla ověřena skutečnost, zda je zastoupeno rovnoměrné rozložení osob z měst i obcí. Bylo tak učiněno za předpokladu, že je pravděpodobné, že lidé z malých vesnic či měst nejspíše nebudou tak seznámeni s komunitou handicapovaných.

U této otázky byly odpovědi poměrně rovnoměrně rozloženy. Nejvíce responzí získala kategorie „od 5 001 do 30 000 obyvatel“, ta dostala 32 responzí, které tvořily 32,3 % odpovědí. To znamená, že nejvíce respondentů pocházelo z menších měst. Druhou nejpočetnější responzí byla kategorie „Nad 60 000 obyvatel“, to znamená velká a například krajská města, kterou vyplnilo 26 respondentů. Rozložení ostatních kategorií je viditelné níže na koláčovém grafu.

3.5. Diskuze

K první výzkumné otázce by se dalo dodat, že narativní rámce popsané již dříve v odborné literatuře se opravdu objevovaly i v mnou analyzovaných českých médiích. Konkrétně se nejčastěji objevoval rámec kulturního pluralismu a to ve čtyřiatřiceti článcích a nejméně se objevoval rámec obchodní, který nebyl přítomen ani v jednom článku. Na druhém místě v pořadí nejčastějších rámců, pak byl rámec „supermrzáků“, který byl nalezen v třidvaceti článcích, následován rámcem klinickým (16), sociálně patologickým (14), spotřebitelským (10), právním rámcem (7) a nakonec rámcem menšinových práv (4).

Více byla v četnosti rámců zastoupena kategorie progresivního pohledu s celkově 55 články oproti 53 článkům s rámcem z tradičního pohledu. To je velmi těsný rozdíl, nicméně do tradiční kategorie spadá také „rámec supermrzáků“, který je ve své podstatě rámce vnímán jako negativně ovlivňující prvek mediálních sdělení, avšak v mnoha zprávách byl rámec použit spíše v pozitivním smyslu, tedy ve spojení s obdivem, spíše než s deviantním chováním. Dovoluji si tedy tvrdit, že bylo ve zprávách zastoupeno spíše více pozitivních rámců, i když byl relativní početní rozdíl mezi nimi malý. Tato skutečnost je optimistická a fakt, že jsou zprávy o handicapovaných z tohoto pohledu spíše pozitivního, než negativního ražení, přičítám skutečnosti, o které hovoří Hallerová (1995) v souvislosti s americkými médii, že dochází ke změně stylu, jakým jsou v médiích handicapovaní prezentováni. Tuto změnu přirovnává ke změně paradigmatu. Zároveň se při analýze článků potvrdila myšlenka Hallerové, že rámce, které navrhnul Clogston fungují lépe, pokud není při jejich hledání dodržován přesný popis a metoda, kterou používal Clogston v roce 1990 (Haller, 1995). Jak jsem již uváděla ve výsledkové části první výzkumné otázky, některé charakteristiky rámců jsem pozměnila, jelikož ve své původní doslovné podobě se nedalo tvrdit, že by se ve článcích objevovaly. Je možné, že je to právě tou takzvanou změnou paradigmatu a charakteristiky rámců, které popsal Clogston jsou v některých případech poměrně nekorektní, což neodpovídá žurnalistickému stylu článků v dnešních českých zpravodajských médiích.

Druhá výzkumná otázka hledala zmiňovaných jedenáct stereotypních rámců. Tyto rámce byly v článcích přítomny taktéž, pouze rámec, kde je handicapovaná osoba vnímána jako terč posměchu, se v analyzovaných článcích neobjevil ani jednou. Nejčastějším z rámců byl rámec, kde je handicapovaná osoba vnímána jako

politováníhodná či žalostná. Tento rámeček se vyskytoval ve 27 zprávách. Těsně za ním byl druhým nejčastějším rámeček „supermrzáků“, který se objevoval ve 23 článkách. A třetím nejčastějším rámečkem byl handicapovaný prezentovaný jako prvek atmosféry nebo kuriozity. Důvodem, proč byl tento rámeček tak častým, je pozměnění jeho charakteristik spíše na rámeček, který se vyskytuje v případech, kdy handicapovaný působil v článku pro někoho jako překvapení, dokázal něco, co může kvůli handicapu působit jako kuriozita. Tento rámeček je ve své čisté formě spíše přítomen ve filmech, seriálech či literatuře než ve zprávách. Zároveň se ve 13 článkách objevil jeden z novějších rámečků, kdy se média o handicapovaných vyjadřují jako o normálních osobách. Taktéž v dotazníku podle úryvků „jsou naprosto normální stejně jako my“ a „jsou schopni plnohodnotného života“, které oba dva odkazovaly právě k tomuto rámečku, vyplývá, že respondenti tyto rámečky taktéž vnímají. První možnost totiž získala 23 hlasů a druhá možnost získala hlasů 32, což je činí druhou a třetí nejčastější odpovědí těsně po rámečku handicapovaných jako politováníhodných osob.

Pozitivní je, že rámečky, které jsou spíše negativní, jako například, kdy je handicapovaná osoba popisována jako neschopná plnohodnotného života či je vnímána jako přítěž a břemeno, se v celém vzorku sta článků objevily jen velmi málo. Přesně osoba neschopná plnohodnotného života pouze u jednoho článku a osoba jako přítěž pouze u čtyř článků.

Nejčastějším stereotypním rámečkem byla tedy handicapovaná osoba jako politováníhodná a tento rámeček zároveň potvrzují výsledky dotazníku, kde možnost „jsou to chudáci a je potřeba je litovat“ označilo nejvíce respondentů, při odpovědi na otázku jaký dojem o handicapovaných si podle nich měli z médií odnést. Taktéž u otázky z dotazníku číslo 6 lidé za větu nejvíce spojenou s handicapovanými volili „navzdory svému handicapu dokázal/a uspět“, což odpovídá stereotypnímu rámečku „supermrzáků“. To potvrzuje skutečnost, že rámečky, které se nejvíce objevovaly v analyzovaných textech, jsou zároveň vnímány publikem.

Je pozitivní, že výskyt negativních rámečků nebyl častý, například právě rámeček handicapovaných jako terče posměchu, se v článkách neobjevoval vůbec. Jedním z důvodů může být také fakt, že tyto rámečky se podle autorů objevují spíše v literatuře či filmech nebo seriálech. Příkladem mohou být například americké seriály, které si ovšem neberou servítky z žádného tabu ve společnosti, jako je seriál South Park, Family Guy nebo American Dad, kdy se ve všech seriálech objevuje handicapovaná osoba jako terč posměchu nebo jako prvek atmosféry, či kuriozita.

Co se týče dotazníku, byly v něm umístěny tři klíčové otázky, které ověřovaly povědomí publika o nálepkách a stereotypních rámcích, zároveň jedna otázka se tázala na rámce nové. Z tohoto dotazníku vyplývá, že například rámec, kdy je handicapovaná osoba považována za zlou nebo nebezpečnou, nebyla povědomá ani jednomu z respondentů. Stejně tak při analýze článků, se neobjevila ve své čisté formě ani v jednom textu. Také jak už bylo zmíněno výše, je podle respondentů nejčastější prezentací handicapovaných představa politováníhodné a žalostné osoby. Také 16 respondentů si nemyslelo, že by se v médiích vyskytoval některý z rámců, které byly nabídnuty v možnostech.

V souvislosti s nálepkami opět skončila nálepka „nebezpečný pro společnost“ na posledním místě s pouhými dvěma rezponzemi, to tedy potvrzuje fakt, že se tento rámec v českých zpravodajských médiích téměř neobjevuje. Následovalo zajímavé prolínání pozitivních a negativních nálepek kdy se mezi nejvíce označovanými možnostmi postupně seřadily s 57 hlasy pozitivní nálepka „Navzdory svému handicapu dokázala uspět“, která by se dala přiřadit k rámci „supermrzáků“ či k novému rámci obdivu, na druhém místě s 54 hlasy negativní nálepka „upoutaný/á na invalidní vozík“, na třetím místě se 49 hlasy opět pozitivní nálepka „handicap nemusí být překážkou“ a na čtvrtém místě se 44 hlasy negativní nálepka „handicapovaní jsou odkázáni na pomoc druhých“. Lidé tedy nálepky v člancích vnímají a je možné, že by se z pozoruhodného rozdělení pozitivních a negativních nálepek dalo usuzovat, že se články svým zaměřením dělí na články, které v sobě nesou tradiční a progresivní rámce.

Nové rámce, které vyplynuly z analýzy článků, ověřovala dotazníková otázka číslo 7. Každá z možností odkazovala k některému z rámců. Respondenti měli odpovídat na otázku, v jaké souvislosti podle nich média o handicapovaných informují. 63 z 83 respondentů označilo možnost „V souvislosti s charitou“, kterou jsem zařadila do dotazníku jako možnost odpovídající rámci důkuvzdání. Poté 52 respondentů označilo možnost, že o handicapovaných média informují „v souvislosti se srdceryvným příběhem“, tato možnost odkazuje ke dvěma rámcům a to rámci politováníhodných osob a zároveň také k rámci obdivu, protože srdceryvné příběhy měly většinou nějaký šťastný nebo neuvěřitelný obdivuhodný konec. Další častou odpovědí, kterou označilo 42 respondentů, byla možnost „v souvislosti se sportem handicapovaných“, která odkazuje k rámci aktivity. Také často byla označována možnost „v souvislosti se zaměstnáváním handicapovaných“, která odkazovala k rámci společenské prospěšnosti.

Jistě by bylo velmi zajímavé práci rozšířit o možnou komparační analýzu článků před a po výroku prezidenta Zemana o inkluzivním vzdělání. Předpokládám, že existuje pravděpodobnost, že se zvýší počet článků o handicapovaných a že se v nich bude objevovat více rámců, které budou například cílit na srdceryvnost příběhu, nebo dokazovat schopnosti handicapovaných veřejnosti, což spadá pod rámec osvěty či „supermrzáků“, stejně tak, jako obhajoba jejich osobností, které jsou úplně stejné jako ostatní, což přesně popisuje rámec číslo 11.

3.6. Limity práce

Problém, který vnímám jako jednu z největších možných limitací práce, je fakt, jenž zmiňoval již Robert N. Entman ve své práci z roku 1989, že rámce mohou být obtížně spatřitelné pro čtenáře určitého textu, z toho důvodu, že se spojují se schémata v jejich hlavách. To znamená, že zvýznamněné části textu, nemusí čtenář takto vnímat a vůbec sám proces zvýznamnění záleží na příjemci. Neznaменá to tedy, že rámce a zvýznamněné části textu, které pod rámec spadají, budou viditelné a významné pro všechny čtenáře. Pro každého může být v textu významný jiný prvek nebo část. (Entman, 1989). Zároveň Entman podotýká, že rámec determinuje právě způsob jakým je čtenářem porozuměn, to tedy naznačuje, že rámec může být viditelný pro velkou část publika, ale není jisté, zda bude viditelný pro všechny příjemce (Entman, 1993). Tím chci podotknout, že rámce, které jsem popisovala jako nově objevené, mohou být subjektivně ovlivněny, tedy nemusí být viditelné pro všechny. To zároveň platí také pro přítomnost již klasických stereotypních rámců.

Stejně tak je situace podobná u nálepek, neboť teorie nálepkování byla také velmi často kritizována a napadána, že je již empiricky špatná, a výzkum na toto téma přinesl jen malé podklady pro jeho argumenty, kritici tvrdili, že z toho důvodu je tato teorie a výsledky výzkumu lehko falzifikovatelná (Plummer, 1979). Tedy, že je empiricky málo ověřitelná. Stejně jako rámce jsou nálepky závislé na příjemci a tom, zda je příjemce vnímá. Je tedy otázkou, na kolik nálepky mají ve společnosti svůj vliv. Tedy zda, se někdo stává deviantním, protože byl označen nějakou nálepkou, nebo tato nálepka nemá takový vliv.

Určité limity mohou být spatřeny i ve formě dotazníku. Dotazník byl vytvořen online, nedocházelo tedy k osobnímu kontaktu s respondenty, je tedy možné, že lidé dotazník nevyplňovali podle pravdivé skutečnosti, ale pouze jej rychle vyplnili, aby měli splněno. To však považuji za neovlivnitelný prvek u jakékoli formy dotazníku. Více by pak

možná prozradily osobní rozhovory s otevřenými otázkami, kde by lidé museli sami formulovat rámce, které v médiích vnímají, bez dotazníkové „nápovědy“. V tom případě by ale zase nebylo možné nasbírat pro diplomovou práci tolik odpovědí, jako při užití dotazníku.

Jedním z dalších limitů dotazníku může být nerovnoměrné zastoupení žen a mužů. I když byl dotazník na sociální síti Facebook dostupný spravedlivě všem, vyplnilo jej více žen. Také jedním z důvodů, proč se účastnilo více žen, než mužů je již zmiňovaná distribuce do existující skupiny, která se zabývá zdravým životním stylem a mezi jejími členy je vysoký přebytek žen. Dotazník však byl do této skupiny záměrně sdílen až v momentě, kdy byl zodpovězen již od cca sedmdesáti osob z veřejného prostoru sítě. I tak větší účast žen příkládám faktu, že jsou možná k tématu handicapovaných citlivější než muži a proto také měly větší zájem na vyplnění dotazníku. Není zastoupena věková skupina 70+ kvůli distribuci dotazníku skrz sociální síť, nicméně zároveň se také dá předpokládat, že tato skupina nesleduje ani online zpravodajské servery, které byly také důležitým zdrojem článků o handicapovaných a jak již vyplývá z dotazníku také nejčtenějšími mezi danými médii, která byla na výběr.

4. Závěr

Cílem práce bylo ověřit výskyt konkrétních jedenácti stereotypních rámců, které média podle odborné literatury používají při prezentaci handicapovaných také v českých zpravodajských médiích a zároveň zjistit, zda se společně s nimi neobjevují také případné nové rámce. Dalším cílem bylo ověřit výskyt narativních rámců (rámců), které popisovali autoři Clogston a Hallerová ve svých dřívějších výzkumech. Předposledním záměrem bylo objevit v textech nálepky, kterými česká zpravodajská média označují handicapované. Neméně důležitou součástí výzkumu bylo následné ověření těchto fenoménů pomocí dotazníku, kde bylo hlavním cílem zjistit, zda česká veřejnost tyto prvky v článcích vnímá.

Z výsledků první výzkumné otázky vyplývá, že narativní rámce se opravdu v článcích objevovaly. Ne všechny rámce sice mohly být potvrzeny ve své čisté formě, kterou popisoval John Clogston nebo Beth Hallerová, ale opravdu se objevovaly. Nejčastějším rámcem byl rámec kulturního pluralismu, což indikuje, jak napovídá sama definice tohoto rámce, že média informují o handicapovaných ve spojení s rozličnými aktivitami a nezaměřují se primárně na jejich handicap. Dovolila bych si tvrdit, že tento rámec se vyznačuje tím, že v sobě nese velmi málo stereotypních prvků. Tuto skutečnost vnímám jako pozitivní, a zároveň opět podotýkám, že je možná spojena s onou zmiňovanou změnou paradigmatu informování o handicapovaných v médiích. Už na začátku práce jsem předpokládala, že nejčastějším rámcem by nejspíše mohl být rámec "supermrzáků", tato moje domněnka se sice nepotvrdila, nicméně skončil na druhém místě a ve výsledcích druhé výzkumné otázky skončil rovněž na druhém místě. Tento rámec dokáže být v některých případech nositelem mnoha stereotypních rysů a často působí špatným dojmem přímo na samotné handicapované, kteří poté mohou propadat pocitům méněcennosti, jak už jsem však říkala, v článcích byl spíše používán v pozitivním slova smyslu. Na třetím místě se umístil rámec klinický. Tento fakt si vysvětluji skutečností, že i když se možná média zlepšují ve stylu informování o handicapovaných, stále obrazejí pozornost přímo na handicap jedince, neboť tento handicap je něčím odlišným a pro mnoho osob i zajímavým prvkem, který přitahuje pozornost čtenářů. Už výše v práci jsem zmiňovala z historického pohledu obvyklou fascinaci a takzvané voyeurství lidí nad handicapem. A jak říká ve své knize Kateřina Kolářová (2012, str. 11): *„Jinakost přitahuje pozornost, nutí zírat. O fascinaci jinakostí vypovídají bohaté dějiny freak shows či výstavy lidských kuriozit. Ty se sice dnes již*

neodehrávají v kabaretech nebo při pouličních představeních, nicméně reprezentace tělesné a mentální jinakosti se stále drží některých osvědčených způsobů: odlišnost se zdůrazňuje, staví se do středu pozornosti, aby budila údiv, je exotizována a sentimentalizována.“ Tento úryvek slouží jako dobrý argument pro to, proč je ve člancích tak početný klinický rámeček, nebo proč nejčastějším ze stereotypních rámečků byl rámeček politováníhodnosti. Zároveň také vysvětluje, proč jej vnímali i respondenti dotazníku a označovali jej ve svých odpovědích.

Celkově tedy početně převažovaly rámce, které spadaly pod progresivní pohled. Progresivní rámeček je právě spojen se skutečností, že články nehovoří primárně o handicapu, ale o různých činnostech, které se s handicapovanými pojí.

Druhá výzkumná otázka opět odhalila, že stereotypní rámce jsou přítomny i v českých zpravodajských médiích. Zároveň se podařilo v člancích rozklíčovat také některé nové rámce. To potvrdilo předpoklad, že by se i v českých zprávách mohly objevit. To, že nejčastějším stereotypním rámečkem byl ten, který popisuje handicapované osoby jako politováníhodné je možná logickým závěrem. Zprávy, které popisují pohnutý osud některých handicapovaných, se totiž tomuto rámečku těžko brání. Zároveň však nejčastějším rámečkem vůbec byl rámeček společenské prospěšnosti. Dalo by se dodat, že tento rámeček dokazuje, že společnost se otevírá handicapovaným a je na dobré cestě. Pomocí činností, které byly v člancích společensky prospěšného rámečku popisovány, se naskytuje možnost společností postupně zbavovat předsudků, stereotypů a bariér.

Třetí výzkumná otázka přinesla příklady nálepek, které se v analyzovaných člancích objevovaly. Nebylo příliš překvapující, že se vyskytly také nálepky, které patří mezi ty „klasické“ i v jiných zemích. Jako například „upoutaný na invalidní vozík“ nebo „jsou odkázáni na pomoc druhých“. Tento fakt příkládám skutečnosti, že v české žurnalistice není příliš rozšířena obeznamenost s invalidizujícím jazykem. Tyto nálepky jsou příkladem právě tohoto vyjadřování. Více se o tomto fenoménu píše v kapitole 1.2.1. o lingvistickém rámcování.

Vzhledem k tomu, že všechny předchozí výzkumné otázky byly potvrzeny a rámce či nálepky se skutečně v textech objevovaly, mohla být provedena analýza čtvrté výzkumné otázky. Tou bylo „Jak vnímá veřejnost portréty, kterými zpravodajská média handicapované prezentují?“ Z dotazníku vyplývá, že nejčastějším rámečkem, který lidé vnímají je rámeček politováníhodných osob. Zároveň však hodnotili prezentaci handicapovaných jako osob, které jsou schopny žít plnohodnotný život a že jsou naprosto normální stejně jako my. Tady dotazník pouze potvrzuje skutečnost, která

vyplývala už z analýzy článků u druhé výzkumné otázky a to že rámec politováníhodnosti, je opravdu tím nejčastějším, který se ve zprávách objevuje. Z analýzy sice vyšel jako nejčastější společně s novými a klasickými stereotypními rámci rámec společenské prospěšnosti, nicméně otázka, která byla do dotazníku zvolena jako reprezentace pro tuto možnost, přesně nepotvrzuje, že by jej také jako nejčastější vnímalo publikum. Avšak vnímají, že jsou handicapovaní aktivní, díky často označované možnosti, že média více informují o sportu handicapovaných. Zároveň lidé mnohokrát zvolili možnost, že články o handicapovaných jsou často psány v souvislosti s charitativní činností. Tuto možnost jsem spojila s rámcem díkuvzdání, který se právě charitativních záležitostí týká. Celkově z dotazníku lze vyčíst, že lidé vnímají nálepky a rámce, které se ve spojitosti s handicapovanými v člancích objevují. Samozřejmě nelze předpokládat, že by si veřejnost uvědomovala, že se jedná o nějaké rámce či nálepky, avšak lze tvrdit, že z odpovědí lze vydedukovat, že si lidé uvědomují opakující se stereotypní prezentace, které v médiích kolují. Z toho důvodu byly otázky koncipovány stylem, zda si čtenář vybavuje nějaké věty, které byly s handicapovanými v médiích spojené, či jaký názor na handicapované měly podle nich články ve čtenářích vyvolat.

Summary

The aim of this thesis was to verify the occurrence of specific eleven stereotypical frames in Czech printed and online newspapers which media used along with presentation of handicapped people and also to find out whether together with those classic frames appear any new. Another goal was to examine the occurrence of narrative frames described by authors John Clogston and Beth Haller in their previous researches. Third goal was to discover some labels in analyzed texts by which media label handicapped people. The final step of this research was to verify results from previous three goals by online questionnaire. The purpose of this questionnaire was to find out how Czech public perceives those phenomena in articles. In questionnaire were questions asking about classic stereotypical frames, newly found frames and labels.

The presence of narrative frames have been proven. In analyzed articles were present all but one frame. Numerically, most frames were leaning towards a progressive perspective. In the case of stereotypical frames all of them were found again, all except one frame. And also seven new frames have been discovered. When it comes to labels, twenty of them were registered in analyzed articles. Some of them were classic repetitive labels which are possible to see also in foreign press. The questionnaire was the last part of this thesis. It brought results which indicate that recipients perceive frames and labels that media associate with handicapped people. Responses from questionnaire suggested that most people perceive the frame of handicapped as pitiable or pathetic persons or the new frame which I called the frame of thanksgiving. Among the labels the biggest response got the option "despite his handicap he/she managed to succeed".

Použitá literatura

- AUSLANDER G, GOLD N. (1999) *Disability terminology in the media: a comparison of newspaper reports in Canada and Israel*. *Social Science & Medicine*; Vol. 48 pp. 420–31.
- BARNES, C. (1992) *Disabling imagery and the media*. Halifax: Ryburn.
- BATESON, G. (1972) 'A Theory of Play and Fantasy', pp. 177–93 in *Steps to an Ecology of Mind: A Revolutionary Approach to Man's Understanding of Himself*. New York: Ballantine Books.
- BECKER, H. S. (1963) *Outsiders : studies in the Sociology of deviance*. NY: Free Press
- in PLUMMER K. (2011) *Labelling Theory Revisited: Forty years on* in Peters H. & Dellwing M. eds *Langweiliges Verbrechen (Boring Crimes)* Weisbaden: VS Verlag, p. 83-103.
- BERGER, R. J. (2008). *Disability and the dedicated wheelchair athlete: Beyond the "supercrip" critique*. *Journal of Contemporary Ethnography*, 37(6), 647-678.
- BURNS, S. G. (2011) *An exploration of the adherence of journalists in Australia to established media guidelines on the depiction of people with disability*. Master of Arts – Research Thesis, University of Wollongong. Faculty of Arts.
- BYRD, E. K. (1979) *Television's Portrayal of Disability*. *Disabled USA*. in BYRD, E. K., ELLIOT, T. R. (1982) *Media and disability*. *Rehabilitation literature* 43(11-12), pp. 348.
- BYRD, E. K., ELLIOT, T. R. (1982) *Media and disability*. *Rehabilitation literature* 43(11-12), pp. 348.
- BYRD, E. K., ELLIOT, T. R. (1988) *Disability in full-length feature films: frequency and quality of films over an 11 year span*. *International Journal of Rehabilitation Research*, 11(2):143-8. in NELSON, J. A. (1994). *The Disabled, the Media, and the Information Age*, Greenwood Press, Westport, Connecticut.
- CIOT, M., G. & VAN HOVE, G. (2010) *Romanian approach to media portrayals of disability*, *Disability & Society*, 25:5, 525-538.
- CLOGSTON J. S. (1990) *Disability Coverage in 16 Newspapers*. Louseville: Advocado Press. In HALLER B. (1995) *Rethinking Ramecs of Media Representation of Disability*. *Disability Studies Quarterly*, Vol. 15:2.
- COHEN B. C. (1963) *The Press and Foreign Policy*. Princeton, Princeton University Press, pp. 288.
- CUMBERBATCH, G., NEGRINE R. (1992). *Images of disability in television*. London: Routledge. In CIOT, M., G. & VAN HOVE, G. (2010) *Romanian approach to media portrayals of disability*, *Disability & Society*, 25:5, 525-538.
- DARKE, P. (1997). *Everywhere: Disability on film*. In A. Pointon & C. Davies (Eds.), *Framed: Interrogating disability in the media* (pp. 10-14). London: British Film Institute.
- DEVINE, P. G., PLANT, E. A., & HARRISON, K. (1999). *The problem of us versus them and AIDS stigma*. *American Behavioral Scientist*, 42, 1212–1228. In SMITH, R.

- (2007) *Media Depictions of Health Topics: Challenge and Stigma Formats*, *Journal of Health Communication*, 12:3, 233-249,
- DEVOTTA K., WILTON R. & YIANNAKOULIAS N. (2013) *Representations of disability in the Canadian news media: a decade of change?* *Disability and Rehabilitation*, 35:22.
- DYER, R. (1993) *The Matter of Images: Essays on Representation*. London, Routledge
- DYER, R. (1999) *The Role of Stereotypes* in Paul Marris and Sue Thornham: *Media Studies: A Reader*, 2nd Edition, Edinburgh University Press
- ELLIOT, T. R. and BYRD, E. K. (1982) *Media and Disability*. in *Rehabilitation Literature*, Vol. 43, No. 11-12.
- EAYRS, C. B., ELLIS, N., & JONES, R. S. (1993) *Which label? An investigation into the effects of terminology on public perceptions of and attitudes towards people with learning difficulties*. *Disability, Handicap & Society*, 8(2), 111-127.
- ENTMAN, R. M. (1989). *Democracy without citizens: Media and the decay of American politics*. New York: Oxford University Press.
- ENTMAN, R. M. (1993) *Framing: toward clarification of a fractured paradigm*, *Journal of Communication*, 43(4), 51–58.
- ERENBERG, L. A. (1984), *Steppin' Out: New York Nightlife and the Transformation of American Culture, 1890–1930*, University of Chicago Press, p. 73, ISBN 0-226-21515-6.
- FARNALL O. & SMITH K. A. (1999) *Reactions to People with Disabilities: Personal Contact Versus Viewing of Specific Media Portrayals*. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, Vol. 76, No. 4.
- FISKE, S. T., & TAYLOR, S. E. (1991). *Social cognition*. New York: McGraw-Hill.
- GAMSON W, MODIGLIANI A. (1989) *Media discourse and public opinion on nuclear power: a constructionist approach*. *American Journal of Sociology*; 95:1–37.
- GARLAND-THOMSON, R. (2005). The Cultural Logic of Euthanasia: "Sad Fancyings" in Herman Melville's "Bartleby". *American Literature*, 76(4), 777-806.
- KOLÁŘOVÁ K. (2012) *Jinakost - postižení - kritika: společenské konstrukty nezpůsobilosti a hendikepu: antologie textů z oboru disability studies*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. 581 s.
- GOFFMAN, E. (1968). *Stigma*. Harmondsworth: Penguin.
- GOFFMAN, E. (1974). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. New York: Harper & Row.
- GOVE W. R. (1975). *Labelling of Deviance: Evaluating a Perspective*. Hoboken: John Wiley & Sons Inc. In WILLIAMS CH. E. (2012) *Normalizing and Treating Mental Illness: The Attainment of Wholeness*. Xlibris Corporation LLC, Pp. 212.
- GREEN S., DAVIS CH., KARSHMER E., MARSH P., STRAIGHT B. (2005). *Living Stigma: The Impact of Labeling, Stereotyping, Separation, Status Loss, and Discrimination in the Lives of Individuals with Disabilities and Their Families*. *Sociological Inquiry*, Vol. 75, No. 2, 197–215

- HALL, S. (1997) *Representation and the Media*. Media Education Foundation
- HALL, S. (1997) *Representation: Cultural Representations and Signifying practices*. London: Sage
- HALLER B. (1995) *Disability rights on the public agenda: News media coverage of the Americans with Disabilities Act*. Unpublished doctoral dissertation. Temple university, Philadelphia, PA. In HALLER B. (1995) *Rethinking Rámecks of Media Representation of Disability*. Disability Studies Quarterly, Vol. 15:2.
- HALLER B., DORRIES B., RAHN J. (2006) *Media labeling versus the US disability community identity: a study of shifting cultural language*. Disability & Society, Volume 21, Issue 1.
- HALLER, B. (1995) *Rethinking Rámecks of Media Representation of Disability*. Disability Studies Quarterly, Vol. 15:2.
- HALLER, B. (1997) *Images of Disability in News Media: Implications for Future Research*. Pp. 10; Paper presented at the Annual Meeting of the National Communication Association.
- HALLER, B. (2000) *If they limp, they lead? News representations and the hierarchy of disability images*, in: D. Braithwaite & T. Thompson (Eds) *Handbook of communication and people with disabilities* (Mahwah, NJ, Lawrence Erlbaum).
- HARTNETT, A (2000) *Escaping the 'Evil Avenger' and the 'Supercrip': Images of Disability in Popular Television*. The Irish Communications Review, Vol. 8,
- HENDL, J. (2005) *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha, Portál, 407 s.
- HOMOLKOVÁ, D. (2012) *Proces rámcování mediálních obsahů na příkladu domácího násilí*. Praha, 70 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií.
- HUNT P. (1991) *Discrimination: Disabled People And The Media*. Contact, No. 70, Winter, pp. 45-48.
- JIRÁK, J. a KÖPPLOVÁ, B. (2003) *Média a společnost*. Praha: Portál
- JONES S. C., HARWOOD V. (2008) *Representations of Autism in Australian print media*. Disability & Society; 24:1, pp. 5–18.
- KAMA, A. (2004). *Supercrips versus the Pitiful Handicapped: Reception of Disabling Images by Disabled Audience Members*. Communications, 29(4), 447-466.
- KELLER, C., HALLAHAN D., MCSHANE E., CROWLEY P., AND BLANDFORD B. (1990) *The coverage of persons with disabilities in American newspapers*. The Journal of Special Education 3, no. 24: 271–82.
- KOLÁŘOVÁ K. (2012) *Jinakost - postižení - kritika: společenské konstrukty nezpůsobilosti a hendikepu: antologie textů z oboru disability studies*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. 581 s.
- KVALE, S. (1996) *InterViews: An introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks, CA: Sage.

- LATTIN, D. (1977) *Telethons – A Remnants of America's past*. Disabled USA. 1:4:18-19.
- LIEBERT, R. M. (1975) *Television and attitudes toward the handicapped*. Albany NY. New York state education dept.
- LIPPMANN, W. (1932) *Public Opinion*. 1921. URL: <http://wps.pearsoncustom.com/wps/media/objects/2429/2487430/pdfs/lippmann.pdf>.
- LONGMORE, P. K. (1987) *Screening stereotypes: Images of disabled people in television and motion pictures*. In LONGMORE, P. K. (2003) *Why I Burned My Book and Other Essays on Disability*. Temple University Press, pp. 278.
- MCCOMBS, M. E. (2004) *Setting the agenda: The mass media and public opinion*. Malden, MA: Blackwell.
- MCCOMBS, M. E., SHAW D. L. (1972) *The Agenda-Setting Function of Mass Media*. Public Opinion Quarterly, Vol. 36, pp. 176-187.
- MCQUAIL, D. (2000) *McQuail's Mass Communication Theory*. London: Sage.
- MICK, K. A. (1996). *Framing disability: A content analysis of disability related newspaper coverage from 1986 to 1994*. (Master's thesis).
- MO BAHK C. (2001) *Drench Effects of Media Portrayal of Fatal Virus Disease on Health Locus of Control Beliefs*. Health Communication, Vol. 13:2, 187-204.
- NELSON, J. A. (1994) "Broken Images: Portrayals of Those with Disabilities in American Media," in *The Disabled, the Media, and the Information Age*, Greenwood Press, Westport, Connecticut, pp. 1-24.
- NĚMCOVÁ TEJKALOVÁ, A. (2012) *Ti druzí sportovci: mediální stereotypizace a rámcování handicapovaných v tisku v letech 1948-2008*. Praha: Karolinum, ISBN 978-80-246-2038-1
- NEUMAN, W. R., JUST, M. R., & CRIGLER, A. N. (1992). *Common knowledge*. Chicago: University of Chicago Press.
- PAULY, J. J. (1991) *A beginner's guide to doing qualitative research in mass communication*. Columbia, SC: Association for Education in Journalism and Mass Communication. In BRENNEN, B. S. (2013) *Qualitative Research Methods for Media Studies*. Routledge.
- PETERS, S. (1999) *Transforming disability identity through critical literacy and the cultural politics of language*. in: M. Corker & S. French (Eds) *Disability discourse* (Philadelphia, PA, Open University Press).
- PICKERING, M. (1995) *The politics and psychology of stereotyping*. Media, Culture & Society, vol. 17, 4: pp. 691-700.
- PLUMMER K. (2011) *Labelling Theory Revisited: Forty years on* in Helge Peters & Michael Dellwing eds *Langweiliges Verbrechen (Boring Crimes)* Weisbaden: VS Verlag, p. 83-103.
- PLUMMER, K. (1979) *Misunderstanding labelling perspectives*. Deviant interpretations, 85-121.

REIFOVÁ, I. & kolektiv. (2004) *Slovník mediální komunikace*. Vyd. 1. – Praha, Portál, 328 s.

RUBIN, E., STRAUSS WATSON E. (1987) *Disability Bias In Children's Literature*. The Lion and The Unicorn, Vol. 11, Issue 1, pp. 60-67.

SEMETKO, H. A. & VALKENBURG, P. M. (2000) *Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News*. Journal of Communication, Volume 50, Issue 2, pages 93–109.

SHAKESPEARE, T. (1999) *Art and lies? Representations of disability on film*. In M. Corker. and S. French. (eds.) *Disability Discourse*. Buckingham: Open University Press: 164-172.

SHOEMAKER, P. J., REESE, S. D. (1996) *Mediating the message: Theories of influences on mass media content* (2nd ed.). White Plains, NY: Longman.

SCHEFF, T. J. (1966) *Being Mentally Ill*. Aldine. In WILLIAMS CH. E. (2012) *Normalizing and Treating Mental Illness: The Attainment of Wholeness*. Xlibris Corporation LLC, Pp. 212.

SCHEUFELE, D. A. (1999) *Framing as a theory of media effects*. Journal of Communication, 49(1), 103–122.

SCHEUFELE, D. A., TEWKSBURY, D. (2007) *Framing, agenda setting, and priming: The evolution of three media effects ramescs*. Journal of communication, Wiley Online Library.

SILVA, C. F. A HOWE, P. D. (2012). The (In)validity of Supercrip Representation of Paralympian Athletes. Journal of Sport & Social Issues 36: 174-194, first published on January 26, 2012

SMITH, R. (2007) *Media Depictions of Health Topics: Challenge and Stigma Formats*, Journal of Health Communication, 12:3, 233-249,

STIKER, H. J. (1999). *A history of disability* (W. Sayers, Trans.). Ann Harbor: University of Michigan Press. (Original work published 1997)

STRAUSS, A.; CORBINOVÁ, J. (1999) *Základy kvalitativního výzkumu*. Brno, Sdružení podané ruce, 195 s.

ŠEĐOVÁ, K. (2013) *Možnosti uplatnění zakotvené teorie v pedagogickém výzkumu: Rodinná socializace dětského televizního diváctví*. Studia Paedagogica, 53(10), 123–132. Dostupné na: <http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia/paedagogica/article/view/416>

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. (2007) *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 377 s.

THOMPSON, W. C. (1980) *Media and the Myth of Mobility*. Am. Rehab. 5:3:12-14.

TITCHKOSKY, T. (2007). *Reading and writing disability differently: The textured life of embodiment*. Toronto, Ontario, Canada: University of Toronto Press.

TUCHMAN, G. (1978). *Making news*. New York: Free Press.

VAN GORP, B. (2005) *Where is the Frame? Victims and Intruders in the Belgian Press Coverage of the Asylum Issue*. *European Journal of Communication*, Vol 20(4): 484–507.

WEAVER, D. H. (2007) *Thoughts on agenda setting, framing, and priming*. *Journal of Communication*, 57, 142–147.

WESTBROOK, M. T., LEGGE, V., PENNAY, M. (1993) *Attitudes towards disabilities in a multicultural society*. *Social science & medicine*; 36:615–23.

WILLIAMS, CH. E. (2012) *Normalizing and Treating Mental Illness: The Attainment of Wholeness*. Xlibris Corporation LLC, Pp. 212.

YANG, J. (2008) *The Widening Information Gap Between High and Low Education Groups: Knowledge Acquisition from Online Vs. Print News*. ProQuest, pp. 201.

ZHANG, L., HALLER, B. (2013) *Consuming Image: How Mass Media Impact the Identity of People with Disabilities*. *Communication Quarterly* Vol. 61, No. 3, pp. 319–334.

Použité prameny

- Čl. č. 1: *Je důležité dělat si legraci i z vážných věcí.* 4.7.2014, Mladá fronta DNES, str. 01.
- Čl. č. 2: *Hrad: Zeman se svým výrokem nechtěl tělesně postižených dotknout.* 16.1.2015 novinky.cz str. 00.
- Čl. č. 3: Nedvěd, J. *Základní školu našla stěží. Ted' už myslí na tu vysokou.* 18.11.2013, Mladá fronta DNES, str. 03.
- Čl. č. 4: *Prvňáčci i do Arkadie.* 20.2.2015, Právo, str. 08.
- Čl. č. 5: *Století péče o nemocné lidi. Jedličkův ústav v Liberci slaví.* 10.9.2014, Mladá fronta DNES, str. 01.
- Čl. č. 6: *Pěti postiženým dala firma práci, dalším poskytuje slevu.* 31.10.2013, Mladá fronta DNES, str. 01.
- Čl. č. 7: *Spor v paralympijském hnutí nekončí, ČSTPS podal trestní oznámení.* 25.6.2014, zpravy.iDNES.cz, str. 00.
- Čl. č. 8: Janouš, V. *Postižení dostanou šanci blíže poznat Šumavu.* 29.8.2013, Mladá fronta DNES, str. 01.
- Čl. č. 9: *Darová přivítá ME hendikepovaných golfistů.* 13.6.2013, Mladá fronta DNES, str. 04.
- Čl. č. 10: Oudová, A. *Transformace Domova pro osoby se zdravotním postižením Stod pokračuje.* 22.8.2013, novinky.cz, str. 00.
- Čl. č. 11: Otcovský, K. *Zdravotně postižené děti mají novou iPad učebnu.* 20.11.2013, Právo, str. 10.
- Čl. č. 12: Plechatá, J. *Karlovy Vary se promění na město bez bariér.* 23.9.2013, Mladá fronta DNES, str. 02.
- Čl. č. 13: Vidura, M. *Nadšení, údiv, slzy. Tohle je třeba zažít.* 3.10.2014, Mladá fronta DNES, str. 01.
- Čl. č. 14: Císařová, Z. *Lotři na dobré Cestě aneb Hendikepované děti si poprvé vyzkouší vodácký sport.* 8.6.2013, novinky.cz, str. 00.
- Čl. č. 15: *Do ulic vyjede pojízdná kavárna Mental Café.* 6.3.2014, Právo, str. 12.
- Čl. č. 16: *Ústavní soud: Otec má platit výživné dětem s handicapem, i když jsou dospělé.* 14.8.2013, iHNed.cz, str. 00.
- Čl. č. 17: Fuksová, J. *Handicapovaným studentům nabídne univerzita asistenta.* 29.5.2015, Mladá fronta DNES, str. 02.
- Čl. č. 18: Blažek, I. *Projekt pro hendikepované už nabízí stovku míst.* 27.2.2015, Právo, str. 10.
- Čl. č. 19: Karásková, I. *Lipský pomáhá postiženým. Hudbou.* 10.5.2014, Mladá fronta DNES, str. 05

- Čl. č. 20: Zápala, D. *Asistentka mi ukradla peníze, tvrdí ochrnutý mladík*. 16.2.2015, novinky.cz, str. 00.
- Čl. č. 21: Kézr, M. *Zanardi si vyzkouší Ironmana*. 14.8.2014, Právo, str. 22.
- Čl. č. 22: Trachtová, Z. *Sundáš mi ponožku pusou? Dívka na rande vyzdvihuje roli asistenčních psů*. 14.1.2014, zpravy.iDNES.cz, str. 00.
- Čl. č. 23: Kozelka, P. *Postiženého syna rodiče téměř umučili k smrti hladem, soud je poslal do vězení*. 10.4.2014, novinky.cz, str. 00.
- Čl. č. 24: Trachtová, Z. *Inkluze v praxi: autismus a slepota? Ve škole s asistenty není problém*. 25.1.2015, zpravy.iDNES.cz, str. 00.
- Čl. č. 25: *Pistorius jde za zabití přítelkyně na pět let do vězení*. 21.10.2014, novinky.cz, str. 00.
- Čl. č. 26: Zpěváčková, B. *Zakreslil mapy pro vozičkáře, teď plánuje jejich vydání*. 4.4.2015, novinky.cz, str. 00.
- Čl. č. 27: Tomas, J., Bereň, M. *Život je krásný a baví mě i bez nohy*. 18.10.2014, Mladá fronta DNES, str. 12.
- Čl. č. 28: Kubíčková, K. *Kociánka nechce zůstat za závorou*. 7.5.2015, Mladá fronta DNES, str. 02.
- Čl. č. 29: Pjentak, M. *Lazaret hrůzy. Dostaňte nás odsud, prosili handicapovaní*. 3.2.2015, Mladá fronta DNES, str. 04.
- Čl. č. 30: Světlíková, N. *I roznášení kávy může být radostná událost*. 13.11.2013, Mladá fronta DNES, str. 02.
- Čl. č. 31: Trachtová, Z., Sedlářová, B. *Separovat postižené děti? Nesmysl, soudí odborníci o Zemanově výroku*. 15.1.2015, zpravy.iDNES.cz, str. 00.
- Čl. č. 32: *Lidé si mohou zkusit, jak se žije zdravotně postiženým*. 10.6.2013, Mladá fronta DNES, str. 03
- Čl. č. 33: Sedřová, S. *Zemanův tým si nepřál, aby prezidenta obsluhovali handicapovaní. Uklízet mohli*. 4.2.2015, Právo, str. 01.
- Čl. č. 34: Krejčí, V. *Jak se žije s handicapem: na vozičku nebo s protézou pro medaili*. 8.5.2014, novinky.cz, str. 00.
- Čl. č. 35: *Centrum Srdíčko pomáhá zdravotně postiženým*. 17.7.2013, Právo, str. 10.
- Čl. č. 36: Keményová, Z. *Postižení mají v automobilce šanci znovu se vrátit do života*. 2.12.2013, Hospodářské noviny, str. 04.
- Čl. č. 37: *Artista vytvořil nový světový rekord v běhu na rukou na berlích*. 31.3.2014, novinky.cz, str. 00.
- Čl. č. 38: Orholz, P. *Po smrti syna chce žena pomáhat zdravotně postiženým*. 28.8.2014, Právo, str. 13.
- Čl. č. 39: *The Tap Tap letí na festival do Izraele, s letenkami pomohla Praha*. 9.4.2014, novinky.cz, str. 00.

- Čl. č. 40: Tkachenko, E. *Nudle ve tvaru mašinky jdou dobře na odbyt*. 14.7.2014, Mladá fronta DNES, str. 09.
- Čl. č. 41: Orholz, P. *Na Lipně řádili nejen snowboardisté*. 16.3.2015, Právo, str. 15.
- Čl. č. 42: Telaříková, D. *Modrá připomene podporu a porozumění s autisty*. 31.3.2015, Právo, str. 10.
- Čl. č. 43: Dvořáková, S. *Bohatý kulturní program představil veřejnosti život s údělem zdravotního postižení*. 19.9.2014, novinky.cz, str. 00.
- Čl. č. 44: *Nový úředník má zlepšit život postiženým lidem*. 3.10.2014, Mladá fronta DNES, str. 01.
- Čl. č. 45: *Skvělý úspěch postiženého chlapce*. 8.10.2014, Mladá fronta DNES, str. 03
- Čl. č. 46: Ginter, J., Svoboda J. *Stát „zázračně“ vyléčil tisíce těžkých invalidů*. 6.5.2014, novinky.cz, str. 00.
- Čl. č. 47: Janoušek, A. *Tepličtí skláři přispěli ke zrodu unikátního vozu pro postižené*. 4.4.2014, Mladá fronta DNES, str. 02.
- Čl. č. 48: Hovorková, K. *Handicapovaní si váží práce*. 18.6.2014, Mladá fronta DNES, str. 28.
- Čl. č. 49: *Start bez překážek*. 13.6.2013, novinky.cz, str. 00.
- Čl. č. 50: Nová, M. *Nahlédněte do světa, v němž bývá absolutní ticho nebo tma*. 4.6.2013, Mladá fronta DNES, str. 51.
- Čl. č. 51: *Německo Přichází s novou profesí: sexuální asistent pro postižené*. 13.6.2013 zpravy.iDNES.cz str. 00.
- Čl. č. 52: Faryová, I. *„Uvnitř jsou úplně stejní jako vy nebo já“*. Naše cesta, 3.10.2014, Mladá fronta DNES, str. 01.
- Čl. č. 53: *V návrhu péče o Šumavě se píše mrzáčcích*. 15.5.2014, Mladá fronta DNES, str. 02.
- Čl. č. 54: *Co se také hodí vědět*. 4.6.2013, Mladá fronta DNES, str. 53.
- Čl. č. 55: Lang, V., Martinek, J. *Doktor nabádal k zabítí postižených dětí, za to dostane vyhazov z vědecké rady*. 20.6.2014 novinky.cz str. 00.
- Čl. č. 56: *S protézou do Curychu? Rehm musí čekat*. Sport, 30.7.2014, Právo, str. 18.
- Čl. č. 57: Brožová, K. *Nevidomý potíráč hazardu*. 28.1.2015, Právo, str. 07.
- Čl. č. 58: Mrhálek, P. *Paralympici veleli v Sokolově k útoku na osobní rekordy*. 10.4.2014, Mladá fronta DNES, str. 04.
- Čl. č. 59: Bělka, M. *Německo vzpomíná na tisíce postižených, které dal Hitler zavraždit*. 2.9.2014, zpravy.iDNES.cz, str. 00.
- Čl. č. 60: Keilová, V. *Všimavý rodič dyslektické dítě pozná*. 28.4.2014, Právo, str. 13.
- Čl. č. 61: Mastník, A. *Naděje pro lidi s autismem*. 25.9.2014, Mladá fronta DNES, str. 02.

- Čl. č. 62: Taušová, Z. *Handicapovaní si oddychli. Vozíčkáři měli znovu dokazovat, že nechodí.* 8.11.2014, Mladá fronta DNES, str. 02.
- Čl. č. 63: *Abilympionici volili v hokejové šatně.* 26.5.2014, Právo, str. 15.
- Čl. č. 64: Taševská, B. *Rodiče vs. speciální centrum, díl druhý. Boj o asistenta pro dceru trval téměř rok.* 3.3.2015, Mladá fronta DNES, str. 02.
- Čl. č. 65: *Přerov zajistil postiženým lidem z „lazaretu hrůzy“ jídlo i oblečení.* 10.2.2015, Mladá fronta DNES, str. 01.
- Čl. č. 66: Strnadová, B., Kohout, M. *Vláda postiženým přidala, ti kvůli tomu ale mohou přijít o práci.* 2.9.2013, Hospodářské noviny. str. 05, Česko.
- Čl. č. 67: Biskup, P. *Sex mezi mentálně postiženými ve vlakovém kupé řeší soud jako znásilnění.* 14.1.2014, novinky.cz, str. 00.
- Čl. č. 68: *Radnice bez bariér.* 1.6.2013, Právo, str. 13.
- Čl. č. 69: *Tap Tap zahájili k sobě krutou výstavu.* 20.3.2014, Mladá fronta DNES, str. 02.
- Čl. č. 70: *Proč zaměstnávat zdravotně postižené.* 13.8.2014, Právo, str. 08.
- Čl. č. 71: *Pes je pro něj kamarád, který umí pomáhat.* 23.8.2013, Mladá fronta DNES, str. 01.
- Čl. č. 72: Trávníček, M. *Nevzdali se a mají práci. I přesto, že je brzdí vlastní tělo.* 23.8.2013, Mladá fronta DNES, str. 01.
- Čl. č. 73: Kastner, J. *Příběh zázraku hluchoslepé Marie aneb O lišících se lidech na okraji společnosti.* 22.12.2014, Mladá fronta DNES, str. 04.
- Čl. č. 74: *Invalidé budují svoji síť prodejen.* 3.5.2014, Mladá fronta DNES, str. 03.
- Čl. č. 75: Šafařová, K. *Neobvyklá obsluha čeká hosty v kavárně Apatyka.* 27.2.2014 Mladá fronta DNES, str. 02.
- Čl. č. 76: Lindaurová, L. *Případ hororových kufrů.* 24.7.2013, Hospodářské noviny, str. 07.
- Čl. č. 77: Brožová, K. *Alzheimer trápí už 130 tisíc Čechů.* 10.7.2014, novinky.cz, str. 00.
- Čl. č. 78: Stránská, P. *Místo obchodu věnuje svou kariéru chlapci s postižením.* 24.4.2015, Mladá fronta DNES, str. 64.
- Čl. č. 79: Chalupová, I. *Vysokou školu už dostudují i dyslektici.* 12.2.2015, Právo, str. 10.
- Čl. č. 80: Růzha, J. *Taneční skupina Lucarino Dance předvedla své umění na soutěži v Pardubicích.* 25.11.2013, novinky.cz, str. 00.
- Čl. č. 81: *Podnikatel četl o postiženém dítěti a zaplatí mu drahé léčení.* 12.6.2013, Mladá fronta DNES, str. 01.
- Čl. č. 82: Pelikán, A. *Postižení demonstrovali proti Zemanovi,* 3.2.2015, novinky.cz, str. 00.

- Čl. č. 83: Vozíčkáři se na skútru podívají k Hauswaldské kapli i Hučině. 30.5.2014, Mladá fronta DNES, str. 01.
- Čl. č. 84: Janoušek, A. *Získal nový vozík a díky tomu se probil do reprezentace v ragby.* 12.5.2014, Mladá fronta DNES, str. 02.
- Čl. č. 85: Kazdová, A. *Firmy se do zaměstnávání lidí s postižením nehrnou.* 13.10.2014, Hospodářské noviny, str. 20.
- Čl. č. 86: Rosová, D. *Saša slavil narozeniny popáté v nemocnici. S klauny i hudbou.* 27.7.2013, Mladá fronta DNES, str. 03.
- Čl. č. 87: Horáková, P. *Nesmíme se vzdávat, říká nevidomá lektorka, která získala titul Zaměstnanec roku.* 22.10.2014, iHNed.cz, str. 00.
- Čl. č. 88: Dolanská, J. *„Zvládneme to,“ dokazují handicapovaní sportovci.* 3.9.2014, Mladá fronta DNES, str. 02.
- Čl. č. 89: V brněnské nemocnici našli tři postižené muže z problémové ubytovny v Přerově. 5.2.2015, novinky.cz, str. 00.
- Čl. č. 90: Telaříková, D. *Odborníci: společná výuka je nutnost.* 21.1.2015, Právo, str. 11.
- Čl. č. 91: Taušová, Z. *Postižené děti čekají zase jen zvláštní školy. Úřady jsou nevyzpytatelné.* 2.12.2014, zpravy.iDNES.cz, str. 00.
- Čl. č. 92: Další postižení bydlí tak, jak jsou zvyklí. 30.8.2013, Právo, str. 10.
- Čl. č. 93: Trachtová, Z. *Zdravotně postižených Čechů přibývá, s handicapem bojuje každý desátý.* 16.4.2014, zpravy.iDNES.cz str. 00.
- Čl. č. 94: *V zahraničí jsou vozíčkáři spokojenější.* 10.11.2014, Právo, str. 15.
- Čl. č. 95: Růzha, J. *Postižení tanečníci z country skupiny Lucarino Dance oslavili páté narozeniny.* 9.8.2013, novinky.cz, str. 00.
- Čl. č. 96: Taušová, Z. *Downův syndrom? Dítě je zdravé.* 13.8.2014, Mladá fronta DNES, str. 05.
- Čl. č. 97: Taušová, Z. *Jste postižení? Dokažte to, nutí zákon tisíce lidí.* 30.9.2014, Mladá fronta DNES, str. 01.
- Čl. č. 98: Trojan, J. *Pomáhají vozíčkářům nalézt práci.* 23.9.2014, Právo, str. 11.
- Čl. č. 99: Nová, M. *Nepotřebujeme soucit. Postačí, když s námi budou lidé mluvit.* 4.6.2013, Mladá fronta DNES, str. 52.
- Čl. č. 100: Vojtek, M. *Sára měla žít jen dva roky, teď se těší z prvního vysvědčení.* 29.6.2013, novinky.cz, str. 00.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Seznam analyzovaných článků (tabulka)

Příloha č. 2: Dotazník (obrazová příloha)

Přílohy

Příloha č. 1: Seznam článků k analýze (tabulka)

Číslo článku	Číslo článku v původním vzorku	Název článku	Médium
1	198	Je důležité dělat si legraci i z vážných věcí	Mladá fronta DNES
2	278	Hrad: Zeman se svým výrokem nechtěl tělesně postižených dotknout	novinky.cz
3	74	Základní školu našla stěží. Teď už myslí na tu vysokou	Mladá fronta DNES
4	284	Prvňáčci i do Arkadie	Právo
5	269	Století péče o nemocné lidi. Jedličkův ústav v Liberci slaví	Mladá fronta DNES
6	239	Pěti postiženým dala firma práci, dalším poskytuje slevu	Mladá fronta DNES
7	258	Spor v paralympijském hnutí nekončí, ČSTPS podal trestní oznámení	zpravy.iDNES.cz
8	50	Postižení dostanou šanci blíže poznat Šumavu	Mladá fronta DNES
9	25	Darová přivítá ME hendikepovaných golfistů	Mladá fronta DNES
10	46	Transformace Domova pro osoby se zdravotním postižením Stod pokračuje	novinky.cz
11	76	Zdravotně postižené děti mají novou iPad učebnu	Právo
12	231	Karlovy Vary se promění na město bez bariér	Mladá fronta DNES
13	134	Nadšení, údiv, slzy. Tohle je třeba zažít	Mladá fronta DNES
14	79	Lotři na dobré Cestě aneb Hendikepované děti si poprvé vyzkouší vodácký sport	novinky.cz
15	192	Do ulic vyjede pojízdná kavárna Mental Café	Právo
16	45	Ústavní soud: Otec má platit výživné dětem s handicapem, i když jsou dospělé	iHNed.cz
17	176	Handicapovaným studentům nabídne univerzita asistenta	Mladá fronta DNES
18	168	Projekt pro hendikepované už nabízí stovku míst	Právo
19	103	Lipský pomáhá postiženým. Hudbou	Mladá fronta DNES
20	166	Asistentka mi ukradla peníze, tvrdí ochrnutý mladík	novinky.cz
21	264	Zanardi si vyzkouší Ironmana	Právo

22	245	Sundáš mi ponožku pusou? Dívka na rande vyzdvihuje roli asistenčních psů	Mladá fronta DNES
23	194	Postiženého syna rodiče téměř umučili k smrti hladem, soud je poslal do vězení	novinky.cz
24	156	Inkluze v praxi: autismus a slepota? Ve škole s asistenty není problém	zpravy.iDNES.cz
25	273	Pistorius jde za zabití přítelkyně na pět let do vězení	novinky.cz
26	288	Zakreslil mapy pro vozíčkáře, teď plánuje jejich vydání	novinky.cz
27	272	Život je krásný a baví mě i bez nohy	Mladá fronta DNES
28	291	Kociánka nechce zůstat za závorou	Mladá fronta DNES
29	160	Lazaret hrůzy. Dostaňte nás odsud, prosili handicapovaní	Mladá fronta DNES
30	71	I roznášení kávy může být radostná událost	Mladá fronta DNES
31	151	Separovat postižené děti? Nesmysl, soudí odborníci o Zemanově výroku	zpravy.iDNES.cz
32	17	Lidé si mohou zkusit, jak se žije zdravotně postiženým	Mladá fronta DNES
33	162	Zemanův tým si nepřál, aby prezidenta obsluhovali handicapovaní. Uklízet mohli	Právo
34	254	Jak se žije s handicapem: na vozíčku nebo s protézou pro medaili	novinky.cz
35	39	Centrum Srdíčko pomáhá zdravotně postiženým	Právo
36	241	POSTIŽENÍ MAJÍ V AUTOMOBILCE ŠANCI ZNOVU SE VRÁTIT DO ŽIVOTA	Hospodářské noviny
37	88	Artista vytvořil nový světový rekord v běhu na rukou na berlích	novinky.cz
38	125	Po smrti syna chce žena pomáhat zdravotně postiženým	Právo
39	251	The Tap Tap letí na festival do Izraele, s letenkami pomohla Praha	novinky.cz
40	118	Nudle ve tvaru mašinky jdou dobře na odbyt	Mladá fronta DNES
41	286	Na Lipně řádili nejen snowboardisté	Právo
42	220	Modrá připomene podporu a porozumění s autisty	Právo
43	129	Bohatý kulturní program představil veřejnosti život s údělem zdravotního postižení	novinky.cz
44	271	Nový úředník má zlepšit život postiženým lidem	Mladá fronta DNES
45	138	Skvělý úspěch postiženého chlapce	Mladá fronta DNES
46	101	Stát „zázračně“ vyléčil tisíce těžkých	novinky.cz

		invalidů	
47	249	Tepličtí skláři přispěli ke zrodu unikátního vozu pro postižené	Mladá fronta DNES
48	111	Handicapovaní si váží práce	Mladá fronta DNES
49	23	Start bez překážek	novinky.cz
50	11	Nahlédněte do světa, v němž bývá absolutní ticho nebo tma	Mladá fronta DNES
51	258	Německo Přichází s novou profesí: sexuální asistent pro postižené	zpravy.iDNES.cz
52	136	„Uvnitř jsou úplně stejní jako vy nebo já“	Mladá fronta DNES
53	256	V návrhu péče o Šumavě se píše mrzáčcích	Mladá fronta DNES
54	12	Co se také hodí vědět	Mladá fronta DNES
55	113	Doktor nabádal k zabití postižených dětí, za to dostane vyhazov z vědecké rady	novinky.cz
56	63	S protézou do Curychu? Rehm musí čekat	Právo
57	158	Nevidomý potírač hazardu	Právo
58	252	Paralympici veleli v Sokolově k útoku na osobní rekordy	Mladá fronta DNES
59	266	Německo vzpomíná na tisíce postižených, které dal Hitler zavraždit	zpravy.iDNES.cz
60	95	Všímavý rodič dyslektické dítě pozná	Právo
61	202	Naděje pro lidi s autismem	Mladá fronta DNES
62	142	Handicapovaní si oddychli. Vozíčkáři měli znovu dokazovat, že nechodí	Mladá fronta DNES
63	106	Abilympionici volili v hokejové šatně	Právo
64	217	Rodiče vs. speciální centrum, díl druhý. Boj o asistenta pro dceru trval téměř rok	Mladá fronta DNES
65	165	Přerov zajistil postiženým lidem z „lazaretu hrůzy“ jídlo i oblečení	Mladá fronta DNES
66	57	Vláda postiženým přidala, ti kvůli tomu ale mohou přijít o práci	Hospodářské noviny
67	190	Sex mezi mentálně postiženými ve vlakovém kupé řeší soud jako znásilnění	novinky.cz
68	223	Radnice bez bariér	Právo
69	247	Tap Tap zahájili k sobě krutou výstavu	Mladá fronta DNES
70	123	Proč zaměstnávat zdravotně postižené	Právo
71	48	Pes je pro něj kamarád, který umí pomáhat	Mladá fronta DNES
72	47	Nevzdali se a mají práci. I přesto, že je brzdí vlastní tělo	Mladá fronta DNES
73	206	Příběh zázraku hluchoslepé Marie aneb O lišících se lidech na okraji společnosti	Mladá fronta DNES
74	100	Invalidé budují svoji síť prodejen	Mladá fronta

			DNES
75	191	Neobvyklá obsluha čeká hosty v kavárně Apatyka	Mladá fronta DNES
76	181	Případ hororových kufrů	Hospodářské noviny
77	116	Alzheimer trápí už 130 tisíc Čechů	novinky.cz
78	171	Místo obchodu věnuje svou kariéru chlapci s postižením	Mladá fronta DNES
79	283	Vysokou školu už dostudují i dyslektici	novinky.cz
80	77	Taneční skupina Lucarino Dance předvedla své umění na soutěži v Pardubicích	novinky.cz
81	22	Podnikatel četl o postiženém dítěti a zaplatí mu drahé léčení	Mladá fronta DNES
82	159	Postižení demonstrovali proti Zemanovi	novinky.cz
83	107	Vozíčkáři se na skútru podívají k Hauswaldské kapli i Hučíně	Mladá fronta DNES
84	104	Získal nový vozík a díky tomu se probil do reprezentace v ragby	Mladá fronta DNES
85	139	FIRMY SE DO ZAMĚSTNÁVÁNÍ LIDÍ S POSTIŽENÍM NEHRNOU	Hospodářské noviny
86	41	Saša slavil narozeniny popáté v nemocnici. S klauny i hudbou	Mladá fronta DNES
87	141	Nesmíme se vzdávat, říká nevidomá lektorka, která získala titul Zaměstnanec roku	iHNed.cz
88	126	„Zvládneme to,“ dokazují handicapovaní sportovci	Mladá fronta DNES
89	163	V brněnské nemocnici našli tři postižené muže z problémové ubytovny v Přerově	novinky.cz
90	211	Odborníci: společná výuka je nutnost	Právo
91	145	Postižené děti čekají zase jen zvláštní školy. Úřady jsou nevyzpytatelné	zpravy.iDNES.cz
92	52	Další postižení bydlí tak, jak jsou zvyklí	Právo
93	90	Zdravotně postižených Čechů přibývá, s handicapem bojuje každý desátý	zpravy.iDNES.cz
94	247	V zahraničí jsou vozíčkáři spokojenější	Právo
95	44	Postižení tanečníci z country skupiny Lucarino Dance oslavili páté narozeniny	novinky.cz
96	124	Downův syndrom? Dítě je zdravé	Mladá fronta DNES
97	131	Jste postižení? Dokažte to, nutí zákon tisíce lidí.	Mladá fronta DNES
98	130	Pomáhají vozíčkářům nalézt práci	Právo
99	4	Nepotřebujeme soucit. Postačí, když s námi budou lidé mluvit	Mladá fronta DNES
100	226	Sára měla žít jen dva roky, teď se těší z prvního vysvědčení	novinky.cz

Příloha č. 2: Dotazník (obrazová příloha)

Mediální stereotypizace handicapovaných v českém zpravodajském tisku

Dobrý den,

věnujte prosím několik minut svého času vyplnění následujícího dotazníku.

Tento dotazník je vytvořen za účelem ověření informací rozšířených mezi veřejností na téma handicapovaných osob. Zkoumá, jaký vliv na obecnou informovanost mají média. Tyto informace jsou zjišťovány pro potřeby diplomové práce. Dotazník je anonymní.

Děkují za účast v dotazníku!

1. Jaká média se Vám obvykle dostanou do ruky, nebo je pročítáte na internetu?

(Označte ta, která čtete pravidelně - alespoň dvakrát každý týden)

- Mladá fronta DNES
- novinky.cz
- Právo
- zpravy.IDNES.cz
- Hospodářské noviny
- jiné
- Nesleduji žádná média.

2. Znáte ve svém okolí někoho s fyzickým nebo psychickým handicapem?

- Ano
- Ne
- Nevím

3. Co si obecně představíte pod pojmem postižený/á?

(Vyberte jednu nebo více z uvedených možností)

- Člověka po těžkém úrazu.
- Slepce.
- Duševně nemocného člověka.
- Člověka na vozíku.
- Člověka s mentální retardací.
- Hluchoněmého člověka.
- Nevím.
- Jiná možnost

Napište vlastní odpověď

Zbývá 100 znaků

4. Vídáte v médiích zprávy o handicapovaných?

- Ano
 Ne
 Nevím

5. Pokud jste na otázku č. 4 odpověděli ano, jaký názor na handicapované měly u Vás podle Vašeho dojmu tyto zprávy vyvolat?

(Vyberte jednu nebo více z uvedených možností)

- Jsou naprosto normální stejně jako my.
 Jsou to chudáci a je potřeba je litovat.
 Jsou zlí a nebezpeční.
 Jsou příležití nebo břemenem.
 Jsou schopní plynulého života.
 Žádná z předchozích možností.

6. Vybavujete si nějakou z následujících vět, která byla v médiích spojena s charakteristikami handicapovaných?

(Vyberte jednu nebo více z uvedených možností nebo vyplňte)

- Nebezpečný/á pro společnost.
 Upoutaný/á na invalidní vozík.
 Handicap nemusí být překážkou.
 Handicapovaní jsou odkázáni na pomoc druhých.
 Bez cíl pomoci se neobejde.
 Navzdory svému handicapu dokázal/a uspět.
 Osud se s nimi nemazil.
 Brzdí je vlastní tělo.
 Žádná z nabízených možností mi není povědomá.
 Jiná možnost

Napište vlastní odpověď

Zbývá 100 znaků

7. V jaké souvislosti podle Vás média o handicapovaných informují?

(Vyberte jednu nebo více z uvedených možností nebo vyplňte)

- V souvislosti s charitou.
 Ohledně stížností na bariéry ve společnosti.
 V souvislosti se srdceryvným příběhem.
 Seznamují s určitým handicapem.
 V souvislosti s činností, která není vůči handicapovaným férová.
 V souvislosti se sportem handicapovaných.
 V souvislosti se zaměstnáváním handicapovaných.
 Nevím.
 V jiné souvislosti

Napište vlastní odpověď

Zbývá 100 znaků

SOCIODEMOGRAFICKÉ ÚDAJE

Pohlaví:

- Žena
- Muž
- Odpověď 3

Věk:

- 15 - 26 let
- 27 - 39 let
- 40 - 55 let
- 56 - 70 let
- Více než 70 let

Dosažené vzdělání:

- Základní
- Střední s výučním listem
- Střední s maturitou
- Vyšší odborné
- Vysokoškolské

Kolik obyvatel má Vaše trvalé bydliště (přibližně):

- Do tisíce obyvatel
- Do 5 000 obyvatel
- 5 001 - 30 000 obyvatel
- 30 001 - 60 000 obyvatel
- Nad 60 000 obyvatel